

ปัญหาการดำเนินคดีและการใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดี
ความรุนแรงในครอบครัว

นางสาวกัญญนิษฐ์ ฤทธิแสงจันทร์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2560

**Problems of Legal Proceedings and Application of Special Measure
in Legal Proceedings of Domestic Violence**

Miss Kankanit Ritsangchan

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Laws and Criminal Justice

School of Law

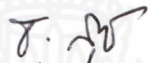
Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการดำเนินคดีและการใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดี
ความรุนแรงในครอบครัว
ชื่อและนามสกุล นางสาวกัญญนิษฐ์ ฤทธิ์แสงจันทร์
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.ชัชชัย สุวรรณพานิช

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2561

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.ชัชชัย สุวรรณพานิช)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ ปัญหาการดำเนินคดีและการใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว
ผู้ศึกษา นางสาวกัญญนิษฐ์ ฤทธิ์แสงจันทร์ **รหัสนักศึกษา** 2584002436 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.รัชชัย สุวรรณพานิช **ปีการศึกษา** 2560

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว้ออิสระนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

การศึกษาคั่นคว้ออิสระนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ด้วยทฤษฎีหมาย คำรา หนังสือ กฎหมายต่างๆ คำอธิบายกฎหมาย บทความ วารสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาระยะเวลาการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 กำหนดไว้นั้น ไม่สอดคล้องกับการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วในคดีความรุนแรงในครอบครัว อีกทั้งคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น ไม่ได้มีลักษณะซับซ้อนจึงควรใช้เวลาที่รวดเร็ว จึงควรแก้ไขมาตรา 8 โดยกำหนดระยะเวลาการคัดฟ้องให้เป็นคราวละ 3 วันแต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสามคราว การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้นเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนเจ้าหน้าที่ที่จะดำเนินการกระบวนการจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในขณะที่พนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่หลักในการสอบสวนคืออาญาทั่วไปที่มุ่งหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิด แต่การสอบปากคำผู้กระทำความผิดคดีความรุนแรงในครอบครัวต้องมุ่งหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดที่ได้กระทำต่อผู้ถูกกระทำ ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว การที่พนักงานสอบสวนไม่เข้าใจเจตนารมณ์อย่างถ่องแท้อาจส่งผลให้การดำเนินคดีไม่ถูกต้อง ในขณะที่กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาแนะนำและกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้เป็นพิเศษในการช่วยเหลือผู้สมรส เช่นนี้ควรกำหนดให้จัดพนักงานสอบสวนที่เชี่ยวชาญเฉพาะในการดำเนินคดี ปัญหาการตั้งผู้ใกล้ชิด ตามมาตรา 16 กำหนดว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีอาจตั้งผู้ประนีประนอม...” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลอาจตั้ง หรือไม่แต่งตั้งผู้ประนีประนอม หรือคณะบุคคล เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้มีการยอมความกันได้ได้ ในขณะที่มาตรา 11 กำหนดชัดเจนว่า “ให้ศาลมีอำนาจ” หมายความว่า ศาลจะต้องออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีบรรเทาทุกข์ แตกต่างกับมาตรา 16 จึงเห็นว่า สมควรที่จะกำหนดให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลในการแต่งตั้งผู้ประนีประนอม หรือคณะบุคคล เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้มีการยอมความกันได้ ให้มีความชัดเจนมากขึ้นต่อไป และประเด็นสุดท้ายพบว่า การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้นนำวิธีการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยมาใช้ นั้นอาจไม่เหมาะสม ควรนำมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวมาใช้กับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ. 2550 ทั้งนี้ โดยนำหลักการดำเนินมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาเป็นแนวทาง โดยเฉพาะเงื่อนไขในส่วนของ “ผู้กระทำความรุนแรงต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี และผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงต้องให้ความยินยอม” ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ฟันฟู ผู้กระทำความผิดและเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวต่อไป

คำสำคัญ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี ดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว

Independent Study title: Problems of Legal Proceedings and Application of Special Measure in Legal Proceedings of Domestic Violence

Author: Miss Kankanit Ritsangchan; **ID:** 2584002436; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Dr. Thawatchai Suwanpanich, Professor;

Academic year: 2017

Abstract

The objective of the independent study in the title of problems of legal proceedings and application of special measure in legal proceedings of domestic violence is to study problems occurred from legal proceedings of domestic violence under Domestic Violence Victim Protection Act B.E. 2550 (2007).

This independent study is the qualitative research through studies from documents, articles of law, textbooks, legal books, legal explanations, articles, journals, research reports, thesis, computer and internet data, and related documents both of Thailand and foreign countries.

The finding of the studying results indicated that problems of legal proceeding duration in inquiry system as prescribed in Section 8 are prescribed inconsistently with speedy legal proceedings in domestic violence case. In addition, the nature of the domestic violence case has been not complicated. Therefore, short time should be taken, and should revise Section 8 by determining litigation postponement duration for 3 days per each time of postponement and not exceeding three times. The legal proceedings of domestic violence have been the sensitive issues. The officer who executes the process shall have knowledge and understanding relating to spirit of law while the inquiry official who has main duty in inquiry of general criminal cases shall aim at corroboration of evidences for proof of the offender's offence. However, the examination of the offender of family violence case shall aim at determining the cause of offence that is committed against the victim who is the family member. The non-insight understanding of the inquiry official on intention may affect improper legal proceedings. Meanwhile, according to USA laws, the policemen shall be expert in giving counsels and advices and their authorities in assisting the spouses shall be specially determined. In this way, it should be determined that the inquiry official who is expert particularly in legal proceedings shall be arranged. The problem of mediator appointment under Section 16 is prescribed that "the competent authority or the court as the case may be may appoint the mediator..." It is meant that the competent authority or court may appoint or not appoint the mediator or juristic body to give counsel or assist in mediation for compromise. Meanwhile Section 11 clearly prescribes that "the empowerment to the court" means that the court shall issue the order to determine measure or procedure of relief to be different from Section 16. Therefore, it was deemed to be appropriate for further clearer determination on empowerment to the competent authority or the court in appointing the mediator or juristic body for giving counsel or assistance in mediation for compromise. The finding from the last aspect indicated that it might be improper for applying the procedure of dispute settlement by compromise in legal proceedings of domestic violence. Special measure in legal proceedings of domestic violence should be applied with Domestic Violence Victim Protection Act B.E. 2550 (2007). Nevertheless, the principle of the execution of the special measure in lieu of criminal proceedings from Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Case Hearing Procedure Act B.E. 2553 (2010) shall be applied as guideline particularly in the condition in part of "the person who commits the violence shall realize his/her act prior to litigation, and the victim of violence shall give consent" in order to bring about the correction and rehabilitation of the offender to maintain the relationship of the family institution accordingly.

Keywords: Special Measure in lieu of Legal Proceedings, Legal Proceedings of Domestic Violence

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของท่าน ศาสตราจารย์ ดร.ชัชชัย สุวรรณพานิช ซึ่งกรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและประธานกรรมการสอบ ที่ช่วยแนะนำ ให้คำปรึกษา แนะนำทางการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินคดีและการใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว อีกทั้งได้สละเวลาในการตรวจแก้ไข การศึกษาอิสระจนเสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบการศึกษาอิสระ ท่านรองศาสตราจารย์ ลาวัลย์ หอนพรัตน์ และอาจารย์วัลย์วรรณ มธุรสปรีชากุล ที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการเขียนการศึกษาค้นคว้าอิสระ ผู้เขียนขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณสำนักงานศาลยุติธรรมที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับการศึกษาระดับปริญญาโท ผู้เขียนจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานของสำนักงานศาลยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หากการศึกษาอิสระฉบับนี้ มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และหากการศึกษาอิสระฉบับนี้มีคุณค่าเป็นประโยชน์แก่การศึกษา และสังคมอยู่บ้างประการใด ผู้เขียนขอมอบเป็นการแสดงกตัญญูเฉพาะบิดาแม่บิดามารดาและคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้เขียนตลอดมา

กัญจนิชฐ์ ฤทธิ์แสงจันทร์
พฤศจิกายน 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
3. สมมติฐานของการศึกษา.....	4
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	4
5. วิธีการดำเนินการศึกษา.....	5
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	5
บทที่ 2 แนวคิด พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว แนวคิดพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก.....	6
1. ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว.....	6
1.1 ลักษณะการใช้ความรุนแรง.....	6
1.2 ผลกระทบการใช้ความรุนแรง.....	11
2. พัฒนาการของกฎหมายความรุนแรงในครอบครัว.....	13
2.1 พัฒนาการของกฎหมาย.....	13
2.2 เจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว.....	17
2.3 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว.....	18
2.4 ความหมายของบุคคลในครอบครัว.....	20
3. แนวคิดพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก.....	22
4. แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา.....	25
5. หลักการระงับข้อพิพาท.....	29
6. การระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรม.....	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. การลดคดีอาญาขึ้นสู่ศาลโดยพิจารณาจากความยุติธรรม.....	38
8. มาตรการอื่นแทนการดำเนินคดีอาญา.....	45
บทที่ 3 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวของไทย และต่างประเทศ.....	55
1. ประเทศไทย.....	56
1.1 มาตรการทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรง ในครอบครัว.....	56
1.2 มาตรการพิเศษแทนการฟ้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.....	68
2. ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	71
2.1 หลักเกณฑ์คุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว.....	72
2.2 มาตรการทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัว.....	72
3. ประเทศญี่ปุ่น.....	74
3.1 หลักการฟ้องคดีอาญา.....	74
3.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาการชะลอการฟ้อง.....	75
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีและการใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดี ความรุนแรงในครอบครัว.....	77
1. ปัญหาระยะเวลาการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน.....	77
2. ปัญหาบทบาทของพนักงานสอบสวน.....	79
3. ปัญหาการตั้งผู้ไต่ถามคดี ตามมาตรา 16.....	82
4. การใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว.....	84
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	88
1. บทสรุป.....	88
2. ข้อเสนอแนะ.....	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	93
ภาคผนวก.....	98
ก ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551.....	99
ข พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.....	111
ประวัติผู้ศึกษา.....	119

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ถือเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างยิ่ง รวมถึงการดำเนินคดีที่ถือว่าสร้างความลำบากใจแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ขณะเดียวกัน ความมุ่งหมายในการดำเนินคดีอาญานั้นเป็นไปเพื่อนำตัวบุคคลมาลงโทษ ซึ่งหากมีการนำตัวบุคคลในครอบครัวมาดำเนินคดีและมุ่งลงโทษ ย่อมไม่เหมาะสมกับคดีที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัว เพราะอาจทำให้สมาชิกในครอบครัวได้รับผลร้ายมากกว่าผลดี เช่น อาจขาดผู้นำครอบครัวหรือสถาบันครอบครัว อาจมีความแตกแยก คนส่วนใหญ่ในสังคมยังมีความคิดว่าความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละครอบครัว ควรปกปิดไว้ไม่ให้บุคคลภายนอกรับรู้ และไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยว ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมักเป็นผู้มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นๆ ในครอบครัว ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนหรือถูกกระทำ ส่วนใหญ่มักจะเป็นเด็กและผู้หญิงที่จำต้องยอมรับการถูกกระทำด้วยความรุนแรง ซึ่งเป็นการกระทำที่ละเมิดไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้ดำเนินคดี เพราะยังต้องอาศัยพึ่งพาและอยู่ร่วมกับบุคคลที่กระทำ แม้ในบางกรณีจะมีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด แต่หลายคดีมักจะมีการยอมความหรือช่วยเหลือกันในทางคดี ผู้เสียหายเองมาขอประกันตัวบ้าง ถ้าเป็นพยานก็จะไม่ยอมมาเบิกความหรือบางครั้งมาแล้วก็กลับคำให้การ และในกรณีที่มีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามประมวลกฎหมายอาญา แม้ผู้กระทำจะได้รับ โทษ แต่ผลที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษนั้น อาจส่งผลมาซึ่งความเดือดร้อนของบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะผู้เสียหายซึ่งขาดผู้นำในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูคนในครอบครัว และผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวอาจโกรธแค้นและกระทำซ้ำและรุนแรงขึ้นเป็นทวีคูณ เมื่อตนเองพ้นโทษ จึงเป็นเหตุให้ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวยังดำรงอยู่และมีปริมาณมากขึ้น

จากปัญหาดังกล่าว ภาครัฐจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการดำเนินคดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้น โดยมีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความเกี่ยวพัน

กับบุคคลใกล้ชิด และมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงไม่เหมาะสม การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่า การใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสดับตัว และยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว แต่ในปัจจุบันยังพบว่าสถิติเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีจำนวนมากเห็นได้ว่าสถิติ พ.ศ. 2551-2561 ดังนี้

ปี	ผู้ถูกกระทำอยู่ในวิสัยที่จะร้องทุกข์			ผู้ถูกกระทำไม่อยู่ในวิสัยที่จะร้องทุกข์			รวม
	รอให้ผู้ถูกกระทำอยู่ในวิสัยที่จะร้องทุกข์	หมดอายุความ 5 ปี	อยู่ระหว่างไกล่เกลี่ยเบื้องต้น	หมดอายุความ 3 เดือน	ผู้ถูกกระทำไม่ประสงค์จะร้องทุกข์	ผู้ถูกกระทำประสงค์จะร้องทุกข์	
2551	13	0	7	1	20	13	54
2552	57	0	57	5	183	60	362
2553	219	0	107	3	463	157	949
2554	258	0	168	2	471	176	1075
2555	212	0	76	0	431	182	901
2556	174	0	57	2	401	247	881
2557	114	0	42	13	223	150	542
2558	167	0	71	26	245	206	715
2559	154	0	80	2	218	244	698
2560	280	0	112	20	349	259	1020
2561	150	0	53	1	267	142	613

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์¹

¹ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. รายงานสรุปจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว. เข้าถึงข้อมูลที่ <http://www.violence.in.th/violence/report/violence/report001.aspx> (15ก.ย. 2562)

ในการดำเนินคดีสำหรับผู้กระทำผิดอันเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวนั้น เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งได้ให้ความหมายคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ไว้อย่างกว้าง หมายความว่า “การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือการกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท” และความหมายของ “บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัย และอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน” อาจกล่าวได้ว่า ทุกการกระทำที่ได้กระทำต่อร่างกาย จิตใจ เสรีภาพต่อบุคคลทุกคนที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์กันโดยผลของกฎหมายหรือไม่ก็ตาม คือ การกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ และความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นการกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เกิดหรือในลักษณะนี้ น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัวโดยเจตนาเท่านั้น ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท หรือการกระทำต่อทรัพย์สินของบุคคลในครอบครัว

จะเห็นได้ว่ามาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำนั้น มีขั้นตอนการดำเนินการที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป อันเป็นไปเพื่อให้ผู้กระทำความรุนแรงมีโอกาสปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและยับยั้งการกระทำความรุนแรงซ้ำ ซึ่งจะทำให้คู่กรณีสามารถรักษาสัมพันธภาพอันดีภายในครอบครัวไว้ได้ แต่ผู้ศึกษาเห็นว่า การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้นเป็นเรื่องของ “บุคคลในครอบครัว” และการใช้กระบวนการของการดำเนินคดีเพื่อมุ่งหมายที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ไม่เหมาะสม และไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฯ ที่มุ่งหมายจะรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว และต้องการที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย เพื่อให้กลับมาอยู่ร่วมกันได้อีก จากปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาบทบาทของพนักงานสอบสวน และปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนการใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว เพื่อช่วยลดปัญหาคดีเข้าสู่ศาลที่มีจำนวนมาก ขณะเดียวกันเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และเยียวยาผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดผลดีต่อสภาพโดยรวมของครอบครัวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์พื้นฐานที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง ความรุนแรงในครอบครัว และมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีอาญา

2.2 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบัน

2.4 เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อได้มา ซึ่งการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาความสัมพันธ์อันดีของบุคคลในครอบครัว

3. สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจุบัน การดำเนินคดีของคดีความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยนั้น ยังคงเป็นไปตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งเน้นนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวน และปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น เพื่อการบริหารจัดการคดีให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการตรากฎหมาย จึงควรกำหนดบทบาทของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจน และระยะเวลาในการดำเนินคดีต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยนำมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีอาญามาใช้สำหรับคดีความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และเยียวยาผู้เสียหาย เพื่อให้สามารถกลับมาอยู่ด้วยกันต่อไปในอนาคต

4. ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาเน้นถึงการนำมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีอาญามาใช้เกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยศึกษาแนวความคิดทฤษฎี และหลักเกณฑ์พื้นฐานของมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

5. วิธีการดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ทั่วบทความ คำรา หนังสือกฎหมายต่างๆ คำอธิบายกฎหมาย บทความ วารสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งของ ประเทศไทยและต่างประเทศ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

6.1 ทำให้ทราบถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์พื้นฐานที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง ความรุนแรงในครอบครัว และมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีอาญา

6.2 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

6.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว ในปัจจุบัน

6.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อได้มาซึ่งการดำเนินคดีความรุนแรง ในครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาความสัมพันธ์อันดีของบุคคลในครอบครัว

บทที่ 2

แนวคิด พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว แนวคิดพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยการชะลอการฟ้อง จะต้องทำความเข้าใจกับแนวคิด พัฒนาการที่เกี่ยวข้อง ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิด พัฒนาการของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ใช้กันในปัจจุบัน โดยนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว

1.1 รูปแบบการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

รูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว แบ่งออกได้ ดังนี้

1.1.1 รูปแบบของการทารุณกรรมเด็ก²

สำหรับรูปแบบการทารุณกรรมเด็กนั้น มีการจำแนกประเภทของการทารุณกรรมเป็น 4 ประเภท

1) การทารุณกรรมทางร่างกาย (Physical Abuse)

การทารุณทางร่างกาย เป็นการลงโทษที่รุนแรงและมักขาดเหตุผลเกินไป โดยมักเกิดขึ้น เมื่อบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก มีอารมณ์โกรธจัดจนเฉยใจจนไม่อาจระงับอารมณ์ลงได้ และจะลงมือฟาดตีเด็กอย่างไม่ยั้งมือ การลงมือทำร้ายเด็ก การบาดเจ็บของเด็กอาจจะเกิดผลของการกระทำเพียงหนึ่งครั้งหรือซ้ำๆ จนเกิดการบาดเจ็บร้ายแรงถึงแก่ชีวิตได้ โดยการลงมือทำร้ายเด็กอาจแสดงออกด้วยการฟาดตีเด็กอย่างแรงด้วยมือ ไม้หรือวัตถุของแข็ง ตะกร้อตีเด็กตามตัว เหน็บหรือจี้ตามแขน ขา และลำตัว เอาเตารีดร้อนๆ นาบ เอาน้ำร้อนราดตัวเด็ก หรือจับโยนลงบนพื้นเด็กที่ถูกทำร้ายทางร่างกาย อาจสังเกตจากอาการที่พบเห็น เช่น ลักษณะของบาดแผลเป็นลักษณะที่ไม่น่าเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ คือ ลักษณะของแผลบ่งบอกว่าเด็กถูกทำร้าย เช่น แผลจากบุหรี่

² กิติพัฒน์ นนทปัทมดลย์. นโยบาย สังคมและสวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550, น.55

รอยเขี้ยวจากไม้หรือเข็มขัด ปากและเหงือกบวมซ้ำ จากการถูกตบ แผลบวมพองจากการถูกเตารีดนาบ แผลฟกซ้ำที่เกิดขึ้นมีทั้งเก่าและใหม่ แสดงว่าเด็กถูกลงโทษหรือถูกทำร้ายมาโดยตลอด เด็กไม่เจริญเติบโต แสดงอาการหวาดกลัว เมื่อพ่อแม่เข้ามาใกล้ เป็นต้น จากลักษณะอาการที่บ่งชี้ว่า เด็กถูกทำร้ายตามร่างกายแล้ว พฤติกรรมของผู้ปกครองก็สามารถทำให้คาดเดาได้ว่า ได้ลงมือทำร้ายต่อเด็กเช่นกัน กล่าวคือ บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถอธิบายการเกิดบาดแผลที่เกิดขึ้นกับเด็กได้ ทั้งแสดงท่าทีรำคาญหรือโกรธ เมื่อถูกซักประวัติการเกิดบาดแผล นอกจากนี้ ไม่มีท่าทีกระตือรือร้นหรือแสดงความกังวลต่อการบาดเจ็บของเด็กเท่าที่ควร

2) การทารุณทางจิตใจ (Emotional Abuse)

การทารุณทางจิตใจ คือ การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือพี่เลี้ยงดูแลเด็กไม่ได้ให้ความรักความอบอุ่นต่อเด็ก มีการข่มขู่ตวาดหรือแสดงออกในลักษณะการไม่ใส่ใจเป็นระยะ การทำให้เด็กตกใจกลัวหวาดหวั่น การสบประมาทเด็ก คำต่อเด็ก เพื่อระบายอารมณ์อย่างรุนแรงหรือการที่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง มีความต้องการหรือเรียกร้องอย่างไม่มีเหตุผลต่อเด็ก สั่งให้ทำสิ่งที่เกินความสามารถของเด็ก ตลอดทั้งใช้เด็กเป็นสนามรบแบบตีวัวกระทบคราด เนื่องจากปัญหาขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่างตนเอง นอกจากนี้ ยังมีการใช้สายตาในการจ้องมองเด็กแสดงถึงความเกลียดชังไม่เป็นมิตรและขู่บังคับให้เด็กทำในสิ่งที่เด็กไม่ชอบ การตอบสนองต่อเด็กอย่างไม่คงเส้นคงวา แสดงพฤติกรรมเดี๋ยวดีเดี๋ยวร้าย มีอารมณ์บูดบึ้งตลอดเวลา

การทารุณทางจิตใจอีกลักษณะหนึ่ง คือ การที่บิดามารดาไม่เอาใจใส่ แสดงความรักตอบสนองอารมณ์และความต้องการด้านจิตใจต่อเด็ก ส่งผลให้เด็กเกิดความหวาดหวือกลัวว่าตนเองขาดความรัก ความเอาใจใส่ไร้ค่า และไม่มี ความมั่นคงอาการที่บ่งชี้ให้เห็นว่าเด็กตกอยู่ในสภาวะถูกทารุณทางจิตใจสามารถสังเกตดูอาการจากเด็กได้ ดังนี้

- (1) เด็กมักมีอาการเก็บตัว เก็บกด และเซื่องซึม
- (2) เด็กมักมีอาการต่อต้านอย่างรุนแรงต่อคำสั่งของผู้ใหญ่คนอื่นๆ
- (3) เด็กอาจมีพฤติกรรมแสดงปัญหาทางอารมณ์ เช่น การเคลื่อนไหวโยกตัวไปมา การไม่สามารถใช้สมาธิในรายละเอียด ไม่พูดจากับใคร

(4) เด็กเบื่ออาหารและเริ่มผอม ไม่มีพัฒนาการตามอายุ เช่น การเดิน การพูด

- (5) เรียกร้องความรักหรือการโอบกอดจากผู้อื่น

3) การปล่อยปละละเลยทางร่างกายไม่เลี้ยงดูอย่างเพียงพอ (Physical Neglect)

เด็กที่ถูกปล่อยปละละเลย หมายถึง เด็กที่ยังอยู่กับบิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือผู้ปกครอง หากแต่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านปัจจัยสี่และอื่นๆ ที่เื้อต่อพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจ เหมาะสมตามวัยของเด็กอันอาจเป็นพิษเป็นภัยต่อตัวเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจดังเช่น การปล่อยให้เด็กมีท่าทีที่หิวจัดผอมโซ เนื้อตัวหรือเสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่สกปรกอยู่เกือบตลอดเวลา ง่วงซึม เจ็บป่วยหนักโดยขาดการดูแลรักษา หรือไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ห่วงใยจนเด็กตกบันได ตกน้ำ ตาย หรือเด็กพิการที่ถูกปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู และถูกนำมาเป็นเครื่องมือขอทาน ตามสะพานลอย หรือเด็กที่วิ่งเสี่ยงตายเพื่อขายของตามท้องถนน

4) การทารุณทางเพศ (Sexual Abuse) การทารุณทางเพศ คือ กรณีที่เด็ก

ถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน เช่น บิดา มารดา ญาติใกล้ชิดพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือต่างบิดามารดา รวมถึงผู้ปกครองหรือผู้อุปการะเด็ก กระทำต่อเด็กที่อยู่ในปกครองของตน การล่วงเกินทางเพศ แม้เพียงแค่ทำอนาจารต่อเด็ก หรือเป็นการกระทำระหว่างเพศชายต่อเพศชายหรือเพศหญิงต่อเพศหญิง ก็ถือว่าเป็นการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กเช่นกัน

5) การทารุณทางเพศต่อเด็ก นับว่าเป็นปัญหาที่หาหนทางป้องกันแก้ไขได้

ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเมื่อเกิดเหตุขึ้นเด็กมักจะปกปิดเอาไว้ รวมทั้งคนในครอบครัวและสถาบันการศึกษามักจะไม่ยินยอมให้เปิดเผย เพราะกลัวเสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลหรือสถาบันการศึกษาของตน อีกทั้งโดยมากเด็กจะหวาดกลัวไม่กล้าหรือเกิดความสงสารไม่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดต่อตนต้องรับโทษ

1.1.2 รูปแบบสามีกระทำต่อภรรยา³

1) การบังคับและการข่มขู่ (Using Coercion and Threats) การคุกคาม หรือ

การขู่ว่าจะทำร้ายเธอโดยวิธีการต่างๆ เช่น ขู่ว่าจะทอดทิ้งเธอ จะฆ่าตัวตาย จะเล่าเรื่องของเธอให้คนอื่นฟัง เพื่อเป็นการประจาน

2) การคุกคาม (Using Intimidation) การทำให้ภรรยากลัวโดยการใช้สายตากริยา ท่าทางขว้างปาข้าวของ ทารุณสัตว์เลี้ยง ทำลายข้าวของส่วนตัวของภรรยา เอาอาวุธออกมาถือ

³ วิษณุ พงศ์พันธุ์อนุสร, วิกฤตการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556, หน้า 38

3) การบีบบังคับทางอารมณ์ (*Using Emotion Abuse*) การทำให้ภรรยารู้สึก เลวร้าย ทำให้เธอคิดว่าเธอเป็นคนไม่ดี เหยียดหยามว่าภรรยาเป็นคนไม่มีค่า หรือการเรียกชื่อภรรยาที่ทำให้เธอรู้สึกตกต่ำ ทำกิริยาอาการที่ทำให้เธอรู้สึกว่าเธอเป็นคนโง่เขลา กังวลในความผิดพลาด และรู้สึกว่าตนเป็นต้นเหตุในความผิดพลาดนั้น

4) การใช้ชีวิตอยู่ตามลำพัง (*Using Isolation*) การควบคุมการดำเนินชีวิตทุกอย่าง ทั้งการห้ามไม่ให้ภรรยาพูดคุยกับบุคคลที่สามไม่พอใจ จำกัดสถานที่ที่จะไปหรือสื่อที่ภรรยาจะอ่าน ไม่ยอมรับฟังเหตุผลและความต้องการของภรรยา

5) การทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องเล็กน้อย การปฏิเสธความรับผิดชอบและการไม่กล่าวโทษภรรยา (*Minimizing, Denying and Blaming*) การพยายามทำให้การทำร้าย เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ใดๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว โทษภรรยาว่าเป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้งนั้น เมื่อมีการทบทวนก็โทษว่าเป็นความผิดของภรรยา ไม่แสดงความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตนเป็นผู้ก่อ

6) การใช้ลูกเป็นเครื่องมือ (*Using Children*) การบีบบังคับลูก เพื่อให้ภรรยาเกิดความไม่สบายใจ กังวลในเรื่องเกี่ยวกับลูกๆ เช่น ชูบังคับสร้างความคิดค้นให้กับลูก โดยใช้ลูกเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างตนกับภรรยา ชูว่าจะทอดทิ้ง ไม่เลี้ยงดู จะทำร้ายจะพาลูกๆ หนีไปหากภรรยาไม่ทำตามที่ตนต้องการ

7) การใช้สิทธิพิเศษของความเป็นผู้ชาย (*Using Male Privilege*) การกำหนดบทบาทของทุกคนในครอบครัว ผูกขาดการตัดสินใจเพียงคนเดียว ปฏิบัติต่อภรรยาเหมือนทาสเป็นคนรับใช้

8) การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ (*Using Economic Abuse*) การกีดกันไม่ให้ภรรยามีโอกาสทำงานนอกบ้าน ใ้เลิกทำงานพิเศษอื่นๆ ที่มีรายได้จัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายด้วยตนเอง ทั้งในส่วนที่เป็นรายได้ของตนเองและภรรยา ทำให้ภรรยารู้สึกว่าต้องพึ่งพาสามีเรื่องเงิน จ่ายเงินให้ภรรยาในลักษณะเบี้ยเลี้ยงรายวัน หรือต้องให้ภรรยารู้สึกอ่อยปากขอเงินทุกครั้งที่ต้องการใช้ ปกปิดไม่ให้ภรรยาหารายได้ที่แท้จริงของครอบครัว

1.1.3 รูปแบบความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ

ความรุนแรง หรือการละเมิดทางร่างกาย (*Physical Abuse*) การทำร้ายร่างกายรูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดความเจ็บปวด บาดเจ็บ เช่น ทุบตี ผลักไส หยิก กัด จิก ล้วงเกินทางเพศ (หมายถึง การละเมิดทั้งทางวาจา กาย การกระทำใด เกี่ยวกับเรื่องเพศที่ขัดต่อความผิดปกติของผู้สูงอายุไปจนถึงการข่มขืน) การถูกจำกัดบริเวณ คุมขัง การตบตี ผลัก การเขย่า การขู่ด้วยอาวุธ

1) ความรุนแรงหรือการละเมิดทางจิตใจ (Psychological Abuse)

การถูกทำให้เกิดความสะเทือนใจ ทำให้หวาดกลัว โดดเดี่ยว อับอาย ทำให้รู้สึกเป็นตัวตก ถูกดูหมิ่น การใช้คำพูดที่รุนแรง หยาดคายกับผู้สูงอายุ คำว่าดูถูกดูแคลน ข่มขู่ การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุเหมือนเป็นเด็กเล็กๆ กล่าวโทษผู้สูงอายุในทางเสียหาย การเหยียดหยามความสามารถ การเรียกชื่อผู้สูงอายุโดยไม่ให้เกียรติ การกีดกันไม่ให้พบเพื่อนญาติผู้ใหญ่ใกล้ชิด การกระทำต่างๆ ที่กระทบกระเทือนต่อความสงบทางจิตใจของผู้สูงอายุ

2) ความรุนแรงด้านวัตถุ (Material Abuse)

การนำทรัพย์สินของผู้สูงอายุไปใช้โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การละเมิดทางการเงิน การใช้สมบัติไม่ถูกต้องทางหรือใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต การครอบครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การขโมยเงินหรือสิ่งของมีค่า การบังคับให้เปลี่ยนพินัยกรรมหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน การกีดกันไม่ให้ผู้สูงอายุมีสิทธิในการดูแลหรือจัดการกับทรัพย์สินของตนเอง

3) การรุกรานสิทธิของผู้สูงอายุ (Violation of Right) การบังคับให้ผู้สูงอายุทำในสิ่งที่ต้องการกระทำ เช่น การส่งผู้สูงอายุเข้าสถานสงเคราะห์โดยขัดแย้งต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

4) การทำร้ายตนเอง (Self Abuse) สาเหตุส่วนใหญ่มาจากโรคของผู้สูงอายุเอง เช่น โรคสมองเสื่อม โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ทักษะที่ไม่ถูกต้อง การรับทราบข่าวสารไม่ถูกต้อง น้อยเนื้อต่ำใจในลูกหลาน ทำให้ผู้สูงอายุไม่สนใจสุขภาพของตนเอง เช่น การปฏิเสธกินอาหารและยา เนื่องจากปัญหาทางอารมณ์ ความเข้าใจผิดว่าลูกหลานไม่รักไม่สนใจ จนทำร้ายตนเองหรือฆ่าตัวตาย เป็นต้น

5) การทอดทิ้งผู้สูงอายุ (Neglect) ความบกพร่องในการให้ปัจจัย ซึ่งสำคัญต่อการยังชีพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงด้านการทอดทิ้งให้ผู้สูงอายุ แบ่งเป็นการทอดทิ้งโดยตั้งใจและการทอดทิ้งโดยไม่ตั้งใจ ได้แก่

(1) ตั้งใจทอดทิ้ง (Active Neglect) ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านร่างกายและจิตใจให้เต็มความสามารถ เช่น ปฏิเสธการดูแลหรือให้การดูแลไม่ดี ไม่จัดหาอาหารให้ผู้สูงอายุ ทำให้เกิดภาวะขาดน้ำและขาดสารอาหาร การให้ยานอนหลับมากเกินไป การไม่จัดหาแว่นตา ฟันปลอม หูฟัง หรือเครื่องมือช่วยฝึกเดินต่างๆ การทิ้งให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังนานๆ การเพิกเฉยต่อผู้สูงอายุ การไม่พาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำให้เกิดความกดดันทางด้านจิตใจ

(2) ทอดทิ้งโดยไม่ตั้งใจ (Passive Neglect) เกิดจากการไม่มีประสบการณ์ขาดความรู้ความสามารถ เช่น ผู้ดูแลไม่มีความรู้เรื่องการดูแลผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุกินอาหารไม่เหมาะสมกับโรคที่เป็นอยู่ ลืมทำในสิ่งที่ผู้สูงอายุขอร้องไว้

1.2 ผลกระทบการใช้ความรุนแรง

ผลกระทบของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มีได้ทั้งต่อเหยื่อที่ถูกทำร้าย โดยตรง ต่อครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม ดังนี้

1.2.1 ผลต่อบุคคลที่ถูกทำร้าย⁴

1) *ผลต่อภรรยาที่ถูกสามีทำร้ายผลทางร่างกาย* มีตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อย จนถึงบาดเจ็บมาก หรือเสียชีวิต การบาดเจ็บเล็กน้อย เช่น ฟกช้ำ บวม เจ็บ บาดเจ็บมาก เช่น กระดูกหัก ที่พบบ่อย คือ ดั้งจมูก กราม แขน อวัยวะภายในชำรุดหรือฉีกขาด บาดเจ็บสาหัส ต้องเข้ารับการรักษา ในโรงพยาบาล พบได้ร้อยละ 10 และที่เสียชีวิตเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ก็พบได้บ่อยขึ้น

ผลทางจิตใจ มีตั้งแต่อาการหวาดกลัว ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เสียสุขภาพจิต อับอายไม่กล้าสู้หน้าเพื่อนบ้าน พยายามฆ่าตัวตาย เพื่อหนีความทารุณซ้ำซาก บางราย มีอาการวิกลจริต

2) *ผลต่อสามีที่ถูกภรรยาทำร้าย* ผลทางร่างกาย ส่วนใหญ่การบาดเจ็บที่เกิดจากอาวุธ เพราะสตรีไม่สามารถสู้ชายได้ด้วยพลังกำลัง ฉะนั้น อาการบาดเจ็บที่พบจึงมักรุนแรง การทำร้าย ส่วนใหญ่เกิดจากการสะสมของความโกรธ หรือความเครียดที่รุนแรงจนทนไม่ได้ การบาดเจ็บที่พบได้แก่ ร่องรอยการตีเมฆ ฟัน ยิง เป็นต้น

สำหรับผลทางจิตใจ ได้แก่ ความเจ็บใจ อาการหวาดผวา ไม้ไว้ใจ โกรธแค้น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะรายที่ถูกตัดต่อขาติหลายรายหนีหน้าไปจากสังคม เช่น ไปบวช

3) *ผลต่อเด็กที่ถูกทารุณในครอบครัว*

(1) *ผลของการทารุณทางร่างกาย*

ผลทางร่างกาย ตามร่างกายพบบาดแผลลักษณะเป็นบาดแผลที่เกิดจากการตั้งใจกระทำ มิใช่อุบัติเหตุ เช่น พบรอยฟกช้ำเขียวระยะต่างๆ ตามบริเวณต่างๆ ของร่างกาย รอยไหม้แปลกๆ จากสิ่งต่างๆ เช่น จากบุหรี่จี้ จากเตารีดนาบ จากน้ำร้อนลวกมือ-เท้า รอยแผลเป็น ทั้งเก่าและใหม่ตามผิวหนังทั่วไป กระดูกหักที่ปรากฏในหลายที่หรือหักในลักษณะบิด ฟันหัก ปากแตก ริมฝีปากฉีกขาด อวัยวะภายในชำรุดฉีกขาด เลือดออกในช่องท้องหรือในกะโหลกศีรษะ เด็กเติบโต ไม่สมอายุ ขาดสารอาหาร

⁴ สุวิมล แซ่อึ้ง, ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรุนแรงในครอบครัวกับการกระทำ ผิดของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะศูนย์ฝึก และอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547, หน้า 63

ผลทางจิตใจและพฤติกรรม แสดงอาการหวาดกลัว เมื่อพ่อแม่หรือผู้ใหญ่เข้ามาใกล้หรือสัมผัสตัวเด็กเกิดพฤติกรรมถดถอย เช่น ปัสสาวะรดที่นอน พัฒนาการทางภาษาช้า บางรายพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นอันธพาล รังแกและทำร้ายคนอื่น โดยเฉพาะคนที่อ่อนแอกว่า หรือสัตว์บางรายทำร้ายตนเอง มีปัญหาการเรียน และการสัมพันธ์กับผู้อื่น สมาธิสั้นเรียนไม่ได้ไม่ยอมกลับบ้าน หนีออกจากบ้าน

(2) ผลของการถูกทารุณทางจิตใจ

ผลทางร่างกายโดยมากเป็นการถูกทอดทิ้ง ไม่ดูแล ผลทางร่างกายที่พบบ่อย คือ เด็กเติบโตไม่ดี ร่างกาย เสื้อผ้าสกปรก ลักษณะขาดอาหารและหิวอยู่เสมอ อ่อนเพลีย มีรอยฟกช้ำดำเขียว และแผลเป็นทั้งเก่าและใหม่ทั่วไปตามร่างกาย ฟันผุ เจ็บป่วยบ่อย และไม่ได้รับการรักษา

ผลทางจิตใจและพฤติกรรม เด็กรู้สึกตนเองไร้ค่า ซึมเศร้า หงุดหงิด แยกตัว ขาดโรงเรียนบ่อย เรียนไม่ดีการกิน การนอน การพูดมีปัญหา โดยเฉพาะในเด็กเล็กมีพฤติกรรมผิดปกติ เช่น ชอบกัดเล็บ โยกตัว แกะสะเก็ดแผล คี้อื่น ชอบทำลาย ปัสสาวะรดที่นอน อุจจาระรดเด็กโตใช้สารเสพติด ประพฤติเป็นอันธพาล หนีออกจากบ้าน

(3) ผลของการถูกล่วงเกินทางเพศ

ผลกระทบจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับอายุเด็ก ระยะเวลาที่ถูกล่วงเกิน และวิธีการที่จะถูกล่วงเกิน ถ้าถูกใช้กำลังบังคับหรือกระทำรุนแรง ก็จะมีผลรุนแรงกว่าการถูกล่อลวงหรือให้สินบนให้เด็กยอมเอง

ผลทางร่างกาย การตรวจพบหรืออาการผิดปกติ จะมีมากขึ้นขึ้นอยู่กับอายุเด็ก และระยะเวลาการเกิดเหตุ บางรายอาจไม่พบอะไรผิดปกติเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเหตุเกิดมาแล้วเกิน 2-3 วัน ถ้าเหตุเพิ่งเกิด อาจพบอวัยวะเพศ และ/หรือทวารหนัก บวมช้ำอักเสบ เจ็บ มีเลือดออก เค้นลำบาก นั่งลำบาก ปัสสาวะเจ็บ กลั้นอุจจาระได้ไม่ดี ในรายที่เกิดซ้ำซากอาจตั้งครรภ์เป็นกามโรค ติดเชื้อทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์บ่อย เจ็บคอเรื้อรังที่อธิบายไม่ได้ ร่างกายชุ่มพอมเพราะเบื่้อาหาร

ผลทางด้านจิตใจ ผลทางจิตใจคล้ายการถูกทารุณทางกาย แต่รุนแรงกว่า เพราะเด็กจะรู้สึกที่ถูกหักหลัง โดยคนที่เด็กรักนับถือ และไว้วางใจทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจ ผู้ใหญ่อื่นๆ ไปด้วย มีอาการกลัววิตก ซึมเศร้า รู้สึกผิดและอับอาย บางรายมีอาการโกรธและเป็นปฏิปักษ์ ตื่นกลัวอย่างไม่สมเหตุผล เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ ผื่นร้าย พฤติกรรมถดถอย พฤติกรรมทำร้ายหรือต้องการทำร้ายตนเอง เด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศหลายคนรู้สึกว่าตัวเองถูกทำลายและไม่มีค่าอีกต่อไป มีปัญหาการเรียน บางรายหนีออกจากบ้าน ซึ่งพบได้บ่อยในเด็กโตหรือวัยรุ่น เพื่อหนีจาก

ปัญหา เด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศบางรายแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กชายจะพยายามทำกับเด็กอื่นอย่างที่ตนถูกกระทำ และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศเกินอายุ

1.2.2 ผลต่อครอบครัว

ครอบครัวที่มีพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัว จะไม่สามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้ เพราะสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวถูกทำลาย บุคคลที่เป็นหัวหน้าเป็นหลักของครอบครัว คือ สามีภรรยาหรือพ่อแม่ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้ครอบครัวไม่สงบสุข เห็นห่างขาดความรัก ความสามัคคีและความไว้วางใจซึ่งกันและกันแตกร้าง ครอบครัวลักษณะนี้ จะไม่สามารถดำเนินอยู่อย่างปกติในสังคมได้ ในที่สุด ก็จะแตกสลายและแยกทางกันไป

1.2.3 ผลต่อสังคม

พฤติกรรมรุนแรงในครอบครัว มีผลต่อทั้งความสันติสุขและเศรษฐกิจของสังคม ทั้งยังเป็นปัญหาเรื้อรังถ่ายทอดถึงคนรุ่นหลังได้อีก จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่สังคมต้องเข้าใจปัญหาอย่างชัดเจน ตระหนักถึงความรุนแรงและพร้อมใจกันทุกฝ่าย เพื่อดูแลป้องกันมิให้ปัญหาเกิดมากขึ้นในอนาคต การทะเลาะเบาะแว้ง คำทอทุบตีกันในครอบครัว รบกวนเพื่อนบ้าน และความสงบสุขของชุมชน

ผลต่อเศรษฐกิจก็ประมาณค่ามิได้ ถ้ารวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการแก้ปัญหา นี้รวมการสูญเสียด้านผลผลิตต่างๆ ที่อาจจะเกิดจากผู้กระทำรุนแรงและผู้ถูกกระทำรุนแรง เด็กเร่ร่อน นอกจากจะเป็นภาพลักษณ์ดีของสังคมและประเทศชาติแล้ว เด็กเหล่านี้ แทนที่จะศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่การงาน เป็นกำลังพัฒนาประเทศชาติ กลับเป็นผู้สร้างปัญหาสังคมมากมาย ทั้งต่อตนเอง และเพื่อนร่วมสังคม รัฐต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลและค่าใช้จ่ายมากมายเพื่อแก้ปัญหา

2. พัฒนาการของกฎหมายความรุนแรงในครอบครัว

2.1 พัฒนาการของกฎหมาย

สำหรับมาตรฐานระหว่างประเทศที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนากฎหมายว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่

2.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR)

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” เมื่อ วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัวของชีวิต ครอบครัวที่จะไม่ถูกละเมิดปฏิญญาดังกล่าว ไม่มีฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นเพียง

คำประกาศที่ได้รับการยอมรับ โดยมติเอกฉันท์จากที่ประชุมสมาชิกสหประชาชาติ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ดังนั้น ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทุกประเทศจะต้องปฏิบัติตามปฏิญญาสากลดังกล่าว เช่น

ข้อ 12 “บุคคลใดๆ จะถูกแทรกแซงในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถาน ในการสื่อสาร หรือถูกลบหลู่ในเกียรติยศไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

ข้อ 16 (3) “ครอบครัว เป็นหน่วยธรรมชาติและหลักของสังคม และมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากสังคม และรัฐ”

ข้อ 25 (2) “มารดาและเด็กชอบที่จะได้รับการดูแล และช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าเป็นบุตรในสมรสกันหรือบุตรนอกสมรส ย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน”

จากบทบัญญัติทั้งสามข้อดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในฐานะปัจเจกชนได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก จนกระทั่งสหประชาชาติได้ประกาศรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

2.1.2 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW))⁵

อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - CEDAW) เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง โดยกำหนดบรรทัดฐานและมาตรฐานในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง ความเสมอภาคเชิงผลลัพธ์และพันธะสัญญาของรัฐ อนุสัญญา CEDAW ผูกพันให้รัฐดำเนินการต่างๆ เพื่อให้มีการเคารพ คุ้มครอง และทำให้ผู้หญิงได้ใช้สิทธิที่เสมอภาคกับชาย รัฐภาคียังผูกพันที่จะประกันว่าจะไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในกฎหมายใดๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม และผู้หญิงจะได้รับการคุ้มครองจากการถูกเลือกปฏิบัติ รัฐยังผูกพันที่จะต้องยกสถานภาพของผู้หญิงให้เสมอภาคในทางพฤตินัยด้วย โดยดำเนินการผ่านนโยบายและโครงการต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดการความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ และภาพเหมารวมเกี่ยวกับความเป็นหญิงความเป็นชาย ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในกฎหมาย โครงสร้างทางสังคม สถาบันต่างๆ และปัจเจกบุคคลมาอย่างยาวนาน

⁵ องค์การเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ, *กฎหมายว่าด้วยความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัวและการดำเนินงานตามกฎหมาย บทวิเคราะห์สำหรับประเทศในภูมิภาคอาเซียนตามมาตรฐานสากลและการปฏิบัติที่ดี*, กรุงเทพฯ: สำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก, 2559, หน้า 5

แม้ว่าอนุสัญญา CEDAW มิได้ครอบคลุมประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิงไว้ อย่างชัดเจน แต่พัฒนาการต่อมา ของกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้ง การตีความอนุสัญญา CEDAW เอง ก็ยอมรับความรุนแรงต่อสตรีว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ข้อเสนอแนะทั่วไป ลำดับที่ 19 ของคณะกรรมการ CEDAW ค.ศ. 1992 ตีความ “การเลือกปฏิบัติ” ในข้อ 1 ของ อนุสัญญานี้ ให้รวมถึง “ความรุนแรงที่เกิดจากฐานคิดเรื่องเพศภาวะ” ว่าเป็นความรุนแรงที่ไม่เป็นธรรม ต่อผู้หญิงด้วย เหตุที่เธอเป็นหญิง หรือเป็นความรุนแรงที่มีผลกระทบต่อผู้หญิงอย่างไม่เป็นธรรม และรวมถึงการกระทำที่ทำให้เสียหายเป็นอันตรายทางกาย ทางจิตใจ และทางเพศ การข่มขู่บังคับ และการลิดรอนเสรีภาพอื่นๆ ความรุนแรงจากฐานคิดเรื่องเพศภาวะ อาจเป็นการละเมิดอนุสัญญา ไม่ว่าจะพบปัญหานั้น ๆ จะกล่าวถึงความรุนแรงไว้อย่างชัดแจ้งหรือไม่ก็ตาม”

ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยความรุนแรงต่อผู้หญิง (UN Declaration on Violence against Women, 1993 (DEVAW)) ยืนยันว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นการละเมิดสิทธิ และเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้หญิงบนท้อง หรือทำให้ผู้หญิงสูญเสียสิทธิ และเสรีภาพ และแสดง ความหวังไขถึงความล้มเหลวที่มีมาอย่างยาวนาน ในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ ของผู้หญิงที่เผชิญความรุนแรง” นอกจากนี้ ปฏิญญาฯ ยังยอมรับว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็น ปรากฏการณ์หนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ไม่เสมอภาคกัน ระหว่างชายและหญิง ซึ่งนำไปสู่การครอบงำและการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงโดยผู้ชาย และเป็นอุปสรรค ขัดขวางความก้าวหน้าของผู้หญิง และยังยอมรับว่าความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นกลไกทางสังคม ที่สำคัญ ที่ส่งผลให้หญิงอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับชาย”

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความไม่เสมอภาคที่มีอยู่อย่างแพร่หลายนี้ โดยการยอมรับปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN DEVAW) ในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งระบุว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิงละเมิดและลิดรอนสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ ขั้นพื้นฐานของผู้หญิง จำกัดการเข้าถึงและควบคุมทรัพยากรและกิจกรรมต่างๆ และเป็นอุปสรรค ต่อการพัฒนาอย่างเต็มที่ของผู้หญิง”

ความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัว (domestic violence หรือ family violence) เป็นความรุนแรงต่อผู้หญิงรูปแบบหนึ่ง ที่เกิดขึ้นอย่างไม่สิ้นสุดจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางเพศ และสมาชิกในครอบครัว มักเกิดขึ้นในที่ส่วนตัวและสังคมมักเพิกเฉย ถือว่าเป็น “เรื่องส่วนตัว” หรือ “เรื่องในครอบครัว”

“ความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัว (family violence) เป็นหนึ่งในรูปแบบ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ละน้อย แต่เป็นอันตรายต่อผู้หญิงที่สุด ความรุนแรงดังกล่าว มีปรากฏในทุกสังคม ภายใต้อัตลักษณ์ภาพในครอบครัว ผู้หญิงทุกวัยจะเผชิญกับความรุนแรงทุกประเภท รวมทั้ง การทุบตี

ข่มขืน และการทำร้ายทางเพศในรูปแบบอื่น ความรุนแรงทางจิตใจและรูปแบบอื่นๆ โดยมีทัศนคติที่ได้รับอิทธิพลจากขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เกิดขึ้นอย่างไม่สิ้นสุด การที่ผู้หญิงไม่สามารถพึ่งพาตัวเองในทางเศรษฐกิจ ได้ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากต้องทนอยู่กับสัมพันธภาพที่มีความรุนแรงเหล่านั้น ความล้มเหลวของผู้ชายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อครอบครัว อาจถือเป็นความรุนแรงและการบังคับรูปแบบหนึ่ง ความรุนแรงเหล่านี้ ทำให้ผู้หญิงต้องเผชิญความเสี่ยงด้านสุขภาพและทำลายความสามารถของผู้หญิงในการที่จะมีส่วนร่วมในชีวิตครอบครัว และชีวิตสาธารณะ ได้อย่างเสมอภาค”

ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 ประเทศไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรียอมรับว่า ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวและสังคม มีปรากฏอยู่ทุกที่และเกิดในทุกระดับของสังคมทุกกลุ่มรายได้และทุกวัฒนธรรม และเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2542 มติคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้มีมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรี และสั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 ซึ่งบัญญัติว่าบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

2.1.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child (CRC))

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เริ่มต้นจากสิทธิของเด็กในด้านพลเมืองด้านการเมืองด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม โดยชาติต่างๆ ได้รับการรับรองสิทธิเด็กในรูปแบบต่างๆ โดยองค์การสหประชาชาติในส่วนของคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (United Committee on the Rights of the Child) ต่อมาได้พัฒนานำสิทธิเด็กต่างๆ มารวบรวมไว้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศคือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989 และมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1990 โดยประเทศไทยนั้นได้ลงนามเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และอนุสัญญานี้ มีผลบังคับใช้ในประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าว กำหนดให้สิทธิขั้นพื้นฐานแก่เด็ก ดังนี้

สิทธิที่จะมีชีวิตรอด ได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพและความปลอดภัย

สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา มีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่ดีและภาวะโภชนาการที่เหมาะสม

สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองให้รอดพ้นจากการทำร้าย การล่วงละเมิด การทะเลาะ การนำไปขาย การใช้แรงงานเด็ก และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบในรูปแบบอื่นๆ

สิทธิที่ในการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

2.2 เจตนารมณ์ในตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พ.ศ. 2550

ประกาศที่ 1 เจตนารมณ์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อได้พิจารณาหลักการ ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญที่กำหนดในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 อาทิเช่น การกำหนดโทษทางอาญาต่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้โดยเฉพาะ ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ลบล้างการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำดังกล่าวเข้าข่ายเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นด้วย หรือการกำหนดให้ผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่ แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดให้ใช้วิธีการในการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกู้กระทำความผิดแทนการลงโทษ เพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตัวและเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้น เพื่อให้เกิดการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น

ประกาศที่ 2 เจตนารมณ์เพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

การกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจในการจัดให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ ขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนจัดให้ผู้นั้น ร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว เหล่านี้ ล้วนเป็นมาตรการทางกฎหมายที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดขึ้น โดยมุ่งหวังให้เกิดการปกป้อง คุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งอยู่ในสภาวะที่บอบช้ำทั้งทางสภาพร่างกาย และจิตใจ เป็นต้น

ประกาศที่ 3 เจตนารมณ์เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนและเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว หากผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ยังประสงค์ที่จะรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวต่อไป กฎหมายก็เปิดช่องให้โดยการกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดที่ยอมความได้ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล อาจตั้งผู้ประนีประนอม เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ย

ให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความยอมความ หรือแม้คู่กรณีจะไม่มีการยอมความกัน หากศาลเห็นว่ายังสามารถที่จะปรับเปลี่ยนความประพฤติของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ เพื่อรักษาสถานภาพของการสมรสหรือความสัมพันธ์ของครอบครัว ศาลอาจกำหนดให้ใช้มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษได้ เป็นต้น

2.3 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

โดยที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 3 วรรคหนึ่ง “ความรุนแรงในครอบครัว หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำ ฝืนคลองธรรม ให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด โดยมีขอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว สามารถอธิบายความหมายหรือลักษณะของ “ความรุนแรงในครอบครัว” ได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้⁶

2.3.1 การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว

กล่าวคือ ผู้กระทำการใดๆ โดยมีเจตนาเพื่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัวก็ถือเป็นการกระทำ “ความรุนแรงในครอบครัว” ไม่ว่าจะการกระทำนั้น จะก่อให้เกิดผลบาดเจ็บสาหัส บาดเจ็บธรรมดา หรือไม่ถึงกับเป็นอันตรายใดๆ เลยก็ตาม ดังนั้น จะต้องพิจารณาจากเจตนาที่มุ่งประสงค์เป็นสำคัญว่าเจตนาที่มุ่งประสงค์ต่อการกระทำนั้นถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพด้วย หรือไม่

“อันตรายต่อร่างกาย” หมายถึง การทำให้ได้รับความบาดเจ็บแก่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยใช้กำลังทำร้ายหรือไม่ และไม่จำเป็นต้องถูกเนื้อต้องตัว เช่น หลอกให้เขาเดินตกหลุมที่ขุดักเอาไว้ จนได้รับบาดเจ็บ ทำให้เขาตกใจจนกระโดดหนีจากบ้านล้มลงถึงขาหัก ย่อมเป็นอันตรายต่อร่างกายทั้งสิ้น บาดแผลที่เกิดจากการถูกกระทำไม่จำเป็นต้องมีแผลโลหิตไหลภายนอก อาจเป็นแผลเลือดไหลอยู่ภายในก็ได้ ซึ่งพิจารณา ได้ว่าการกระทำอันตรายต่อร่างกาย เป็นการกระทำที่มุ่งประสงค์ให้เกิดเป็นอันตรายต่อร่างกายของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่

⁶ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *การปฏิบัติงานของหน่วยงานในการช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว*, หน้า 20.

ซึ่งบางกรณี อาจต้องใช้หลักเกณฑ์การวินิจฉัยทางการแพทย์ เช่น สามีตบตีทำร้ายร่างกายภรรยา เกิดผลบาดเจ็บต่ออวัยวะภายในของภรรยา เป็นต้น

“อันตรายแก่จิตใจ” ตามกฎหมายนี้ ไม่ใช่ความรู้สึกหรืออารมณ์ การทำร้ายจิตใจ จึงมิใช่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี มากระทบจิตใจ เช่น เสียใจ เจ็บใจ แค้นใจ ถูกเหยียดหยาม ดังนี้ เป็นอารมณ์ไม่ใช่เป็นอันตรายต่อจิตใจ เพราะอารมณ์ความรู้สึกที่เรียกว่า “จิต” นี้ ไม่มีตัวตน จึงถูกทำร้ายไม่ได้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 273/2509 การใช้เท้าจะถีบ ไม่เป็นอันตรายต่อจิตใจ เพราะอันตรายต่อจิตใจนั้น ต้องเป็นผลจากการทำร้าย แต่ความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม เจ็บใจ แค้นใจ เหล่านี้ เป็นอารมณ์หาใช่เป็นอันตรายต่อจิตใจไม่ จึงถือได้ว่าเป็นเพียงการเปรียบเทียบเท่านั้น แท้จริงร่างกายส่วนที่รับรู้ในส่วนเหล่านี้ คือ “สมอง” ดังนั้น การทำร้ายจิตใจตามกฎหมาย จึงได้แก่ การทำร้ายจนสมองเสียหาย หากเนื้อสมองหลุดหายก็เป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย หากเนื้อสมองไม่เสียหาย แต่ทำให้สมองหยุดสั่งการหรือสั่งการอย่างผิด ๆ ถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นอันตราย เช่น ทำให้ตกใจจนสลบเป็นเวลานาน หรือทำให้ไม่ได้สติคล้ายคนบ้า หรือให้กินยาระงับประสาทหรือยาทำให้มีเมามาไม่ได้สติ ถือได้ว่าเป็นการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจได้⁷

คำว่า “จิตใจ” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ไม่ใช่ความรู้สึกหรืออารมณ์ การทำร้ายจิตใจ จึงมิใช่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี มากระทบจิตใจ เช่น เสียใจ เจ็บใจ แค้นใจ

“อันตรายต่อสุขภาพ” หมายถึง การกระทำนั้นทำให้เสียสุขภาพ หรือเกิดอาการเจ็บป่วยทางร่างกายหรือสุขภาพกาย แต่ไม่รวมสุขภาพจิต ซึ่งจำต้องอาศัยการวินิจฉัยทางการแพทย์ เช่นเดียวกัน เช่น การแอบใส่ยาลดน้ำหนักให้ภรรยากินเพื่อให้ลดน้ำหนักอย่างรวดเร็ว หรือสามีรู้ว่าภรรยาแพ้ขนแมว แต่กลับนำแมว 25 ตัว มาเลี้ยง เพื่อให้อาการกำเริบการกระทำดังกล่าวเหล่านี้ ถือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

2.3.2 กระทำโดยเจตนา ในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว

กล่าวคือ ผู้กระทำกระทำการใดๆ โดยเจตนา ซึ่งการกระทำดังกล่าว มีลักษณะที่วิญญูชนพิจารณาแล้ว เห็นว่า “น่าจะก่อให้เกิดอันตราย” แก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว แม้ผู้กระทำจะไม่ว่าการกระทำดังกล่าว น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว เช่น สามีอารมณ์ฉุนเฉียวขว้างปาสิ่งของในบ้าน หรือสามี

⁷ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, กฎหมายอาญา:ภาคความผิดและลหุโทษ, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554, หน้า 45

หลอกรรยาให้ตกใจ กล่าวว่าจะมีคนมาลอบทำร้ายร่างกายหรือสามีขับรณนำหวาดเสียว เพื่อจะให้ภรรยาเกิดความกลัว หรือบิดาลงโทษบุตรที่คิดเล่นเกมสออนไลน์ ด้วยการให้บุตรอดอาหาร 1 วัน กรณีเช่นนี้ ถือเป็นกรกระทำในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจแล้ว เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดที่ไม่ต้องการผล แค่น่าจะเกิดผลก็ถือเป็นความรุนแรงในครอบครัวแล้ว โดยผู้กระทำต้องมีเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว

2.3.3 บังคับหรือใช้อำนาจครอบงำ ผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัว ต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึง การกระทำโดยประมาท

2.4 ความหมาย “บุคคลในครอบครัว”

มาตรา 3 วรรคสอง “บุคคลในครอบครัว หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กิน หรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว สามารถทำความเข้าใจได้ว่า “บุคคลในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัตินี้ มีความหมายกว้าง และนอกเหนือจากความหมายในกฎหมายครอบครัว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น บุคคลในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ จึงหมายรวมถึง

2.4.1 คู่สมรส หมายถึง ชายและหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยจดทะเบียนสมรส

2.4.2 คู่สมรสเดิม หมายถึง ชายและหญิงที่เคยจดทะเบียนสมรส ต่อมาภายหลัง ได้จดทะเบียนหย่า

2.4.3 ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส คือ ชายและหญิงที่อยู่กินเป็นคู่เมียกัน โดยมีได้จดทะเบียนสมรส และปัจจุบันยังคงอยู่กินฉันสามีภรรยากันอยู่ หรือแยกทางกันแล้ว

2.4.4 บุตร หมายถึง บุตรตามความเป็นจริง (บุตรที่สืบสายโลหิตจากบิดามารดาของตน) ได้แก่

1) บุตรที่เกิดจากมารดาที่ได้มีการจดทะเบียนสมรสกับบิดาของเด็ก หรือ หากไม่ได้เกิดในระหว่างสมรส ก็เป็นบุตรที่เกิดภายในสามร้อยสิบวัน นับแต่การสมรสสิ้นสุดลง⁸ ไม่ว่าด้วยความตายของบิดา หรือการหย่า หรือถูกศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสเพราะเหตุโมฆียะ⁹

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1501

เช่น นายสมหมายกับนางสมพรได้จดทะเบียนสมรสและอยู่กินด้วยกันมา ต่อมานายสมหมายและนางสมพรได้จดทะเบียนหย่ากัน กรณีนี้ ถ้านางสมพรคลอดบุตรออกมา ภายในเวลา 310 วัน นับแต่วันที่จดทะเบียนหย่า กรณีดังกล่าว กฎหมายให้ถือว่าทารกที่คลอดออกมานั้นเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของนายสมหมายด้วย

2) บุตรที่บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร โดยบิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก¹⁰ เช่น นายสมหมายได้ไปมีภรรยาน้อยและบุตรด้วยกัน 1 คน กรณีเช่นนี้ บุตรที่เกิดขึ้นมานั้น จะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของนายสมหมาย ก็ต่อเมื่อนายสมหมายไปจดทะเบียนรับรองบุตร โดยภรรยาน้อยต้องให้ความยินยอมด้วย

3) บุตรที่มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ในคดีฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายเมื่อปรากฏข้อเท็จจริง เช่น เมื่อมีการข่มขืนกระทำชำเรา หรือร่วมประเวณีกับมารดาเด็ก ในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้ หรือมีเอกสารของบิดาแสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน หรือเมื่อมีพฤติการณ์ที่รู้ทั่วกันทั่วไปตลอดว่าเป็นบุตร¹¹

4) บุตรที่สืบสายโลหิตจากบิดา แม้จะยังไม่มีการจดทะเบียนรับรองบุตร หรือมีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตร เช่น นายสมหมายได้ไปมีเพศสัมพันธ์กับนางสาวกาญจนาจนมีบุตรด้วยกัน 1 คน ซึ่งนายสมหมายก็ไม่ได้ไปจดทะเบียนรับว่าเป็นบุตรของตน และไม่มีผู้ใดไปฟ้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรของนายสมหมาย กรณีเช่นนั้น แม้เด็กนั้นยังไม่ได้เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของนายสมหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ถือว่าเป็นบุตรและเป็นบุคคลในครอบครัว

2.4.5 บุตรบุญธรรม ซึ่งต้องมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522

2.4.6 สมาชิกในครอบครัว มีความหมายกว้าง หมายถึง บุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือทางญาติพี่น้องกัน เช่น บิดา มารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1555

2.4.7 บุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน หมายถึง บุคคลใดที่มีใช้บุคคลตามข้อ 1-6 ที่ต้องพึ่งพาอาศัยไม่ว่าจะทางเศรษฐกิจหรือสังคม และต้องปรากฏว่าบุคคลนั้นต้องพึ่งพาอาศัยหรืออยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ในขณะที่มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

3. แนวคิดพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

3.1 แนวคิดพื้นฐานด้านกฎหมาย

มาตรการทางเลือกในคดีอาญา มีทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติ กล่าวคือ

3.1.1 กฎหมายสารบัญญัติ

แนวความคิดพื้นฐานตามกฎหมายสารบัญญัติที่จะนำมาสู่มาตรการทางเลือกสำหรับระงับข้อพิพาททางอาญา คือ พื้นฐานการแบ่งแยกประเภทความผิดทางอาญาออกเป็นความผิดอันยอมความได้ หรือที่เรียกว่า ความผิดต่อส่วนตัวและความผิดอาญาแผ่นดิน อันเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาว่าความผิดประเภทใดที่จะสามารถนำเข้ามาสู่กระบวนการระงับข้อพิพาททางอาญาอันเป็นมาตรการทางเลือกได้ โดยที่ไม่ขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือเป็นกฎหมายมหาชนที่รัฐ มีหน้าที่ ต้องดูแลให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย

ปัจจัยและเหตุผลที่มีส่วนในการกำหนดให้ความผิดอาญาบางประเภทเป็นความผิดประเภทยอมความได้ มาจากปัจจัยและเหตุผล ดังต่อไปนี้ คือ ¹²

1) ลักษณะของความผิดอาญาแต่ละฐานความผิด จะต้องมีส่วนที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองเป็นส่วนที่แฝงอยู่ สิ่งที่ถูกกฎหมายประสงค์จะคุ้มครองนี้ คณิต ณ นคร เรียกว่า คุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut) การพิจารณาและแบ่งแยกประเภทความผิดอาญา จะต้องพิจารณาถึงส่วนที่เป็นคุณธรรมทางกฎหมายในมาตรานั้น ๆ ด้วย ถ้าหากคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดใดเป็นคุณธรรมที่มุ่งคุ้มครองถึงประโยชน์ที่เป็นส่วนรวม (Universal Rechtsgut) ต้องถือว่าสังคมส่วนรวมเสียหายจากกระทำผิดนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่จะเข้าดำเนินการใด ๆ เพื่อระงับข้อพิพาทและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เรียกความผิดนี้ว่าความผิดยอมความไม่ได้ หากมีการยอมความกันโดยคู่กรณีพิพาทตกลงยอมความกันเอง การตกลงดังกล่าว จะไม่มีผลเป็นการระงับข้อพิพาททางอาญา

¹² จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ, ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก: แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553, หน้า 21-23

อันจะมีผลให้ข้อพิพาทระงับลงตามกฎหมาย สำหรับคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดลักษณะนั้น เป็นคุณธรรมที่มุ่งจะคุ้มครองประโยชน์ของเอกชน (Individual Rechtsgut) จะต้องพิจารณาต่อไป อีกว่าผลของการกระทำความผิดต้องก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือสังคมส่วนรวมมากกว่ากัน ถ้าสังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายมากกว่า ก็ต้องถือว่ามิผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน แต่หากผลจากการกระทำความผิดดังกล่าว กระทบกระเทือนต่อเอกชนผู้เสียหายโดยตรง ก็เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะตัดสินใจเองว่าสมควรจะเอาโทษผู้กระทำความผิดหรือไม่ รัฐมีหน้าที่ เพียงแต่คอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ความประสงค์ของผู้เสียหายสำเร็จไปเท่านั้น เรียกว่าความผิดประเภทที่ยอมความได้

2) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด ของสังคม แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคม บุคคลในครอบครัวเดียวกัน บางครั้งอาจมีการกระทำ ความผิดอาญาระหว่างกันเองบ้าง ซึ่งหากการกระทำและผลของการกระทำใดไม่มีพฤติการณ์ ร้ายแรงถึงขนาดแล้ว และการกระทำผิดของบุคคลในครอบครัวดังกล่าวไม่ได้สร้างความเสียหาย ให้กับส่วนรวม ความผิดอาญาในกรณีดังกล่าว ก็จะบัญญัติให้สามารถยอมความกันได้เป็นกรณีพิเศษ

3.1.2 กฎหมายวิธีสารบัญญัติ

แนวความคิดพื้นฐานตามกฎหมายวิธีสารบัญญัติที่นำมาสู่การใช้มาตรการ ประณอมข้อพิพาททางอาญา จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องมาจากการที่กฎหมายสารบัญญัติที่บัญญัติ ให้ความผิดบางประเภทเป็นความผิดที่ยอมความได้ ความผิดประเภทที่ยอมความได้นี้ ตามกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา เรียกว่า ความผิดต่อส่วนตัว การที่ข้อพิพาทจะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม ตามกฎหมายได้จะต้องมีการร้องทุกข์เสียก่อนมิเช่นนั้น รัฐจะไม่มีอำนาจในการที่จะเข้าไป ดำเนินการใด ๆ ความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัวนี้ ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด สามารถที่จะเจรจาและยอมความกันได้ตลอด แม้จะได้มีการร้องทุกข์ การฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ก็สามารถที่จะถอนคำร้องทุกข์และถอนฟ้องได้เสมอ จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ส่งผล ให้ผลสิทธิหน้าที่อาญามาฟ้องระงับไปตามกฎหมาย ความผิดประเภทนี้ จึงสามารถที่จะเข้ามาสู่ ระบบการประณอมข้อพิพาททางอาญาได้ โดยไม่มีข้อจำกัดมากนัก

สรุป แนวคิดพื้นฐานด้านกฎหมายที่จะนำมาสู่มาตรการทางเลือกในคดีอาญา มีทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติ คดีความที่จะนำมาสู่กระบวนการ ยุติธรรมทางเลือกได้ต้องเป็นคดีอาญาส่วนตัวเท่านั้น

3.2 แนวคิดพื้นฐานด้านสังคมวิทยา

หมายความว่า การอาศัยกฎหมายเพื่อเสริมสร้างและจัดระเบียบภายในสังคมที่เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่กฎหมายจะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตามของสมาชิกในสังคม เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นไม่ว่าทางแพ่งหรืออาญา ก็จะมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบพิจารณาความผิดและดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายนั้น ส่วนนักสังคมวิทยาจะมองปัญหาข้อพิพาทที่กว้างกว่า โดยมองว่าเป็นปัญหาข้อพิพาทและการระงับข้อพิพาทนั้น อาจจะเหมือนหรือแตกต่างจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่กำหนดและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เพราะสิ่งแวดล้อมตลอดจนค่านิยมของแต่ละชุมชนต่างกัน โดยเหตุนี้ เมื่อมีข้อพิพาทขัดแย้งในชุมชนชนบท คู่พิพาท หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทมีแนวโน้มที่จะดำเนินการระงับข้อพิพาทตามวิธีการ และกระบวนการปฏิบัติตามที่ตนมีความคุ้นเคยและสะดวกในท้องถิ่นก็ได้เช่นกัน

สรุปแนวคิดพื้นฐานด้านสังคมวิทยา กฎหมายต้องมีกฎหมายที่สอดคล้องกับสังคม และกฎหมายนั้นสามารถบังคับใช้ได้ หากแต่รูปแบบกฎหมายมีรูปแบบเดียวจึงไม่สามารถตอบสนองการเข้าถึงความยุติธรรมของสังคมที่แตกต่างได้ จึงมีแนวคิดในการดำเนินการระงับข้อพิพาทตามวิธีการและกระบวนการปฏิบัติตามที่สังคมนั้น ๆ มีความคุ้นเคย และไม่ขัดต่อบทบัญญัติกฎหมาย

3.3 แนวคิดพื้นฐานด้านการบริหารงานยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ในกรอบแนวคิดทางการบริหารงานยุติธรรมไว้ ดังนี้¹³

3.3.1 แนวคิดการบริหารงานยุติธรรมเชิงระบบ การบริหารงานยุติธรรมในภาพรวมทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานย่อยสำคัญ ๆ เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และทนายความนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดร่วมกัน (ultimate goal) ในการป้องกันสังคมให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (social security) ซึ่งบางครั้ง มีการเพิ่มเติมเป้าหมายในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดและรักษาเสถียรภาพส่วนบุคคลเอาไว้ด้วย กรอบแนวความคิดนี้ จึงมองว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือก มีแนวคิดพื้นฐานที่นำไปสู่การลดคดีเข้าสู่ระบบ

3.3.2 แนวคิดที่มุ่งสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพมาเสริมการจัดการความขัดแย้งในสังคมที่มีรูปแบบเฉพาะ กรอบแนวคิดนี้ มุ่งมองถึงประสิทธิภาพใน “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ว่าถ้ามีการใช้แต่กระบวนการยุติธรรมหลักมักจะไม่ได้ผล ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร แต่ถ้ามีกระบวนการทางเลือกที่เหมาะสมและสร้างกลไกใหม่ ๆ ขึ้นมา จะช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

¹³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์*, กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม, 2550, หน้า 25

3.3.3 แนวคิดที่มุ่งขยายช่องทาง “การเข้าถึงความยุติธรรม” (access to justice) กรอบแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมในทัศนะนี้ เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับการมีอยู่ของกระบวนการยุติธรรมในสังคม แต่ต้องการ “ทางเลือก” เพื่อเป็นการเข้าถึงความยุติธรรมที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมกว่าความยุติธรรมตามระบบหลัก

สรุป แนวคิดพื้นฐานด้านการบริหารงานยุติธรรม เป็นแนวคิดในการบริหารงานในสายงานยุติธรรมทั้งระบบ มีแนวคิดที่จะลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาลโดยการสร้างมาตรการใหม่ๆ ที่มีประสิทธิภาพเพื่อขยายช่องทางการเข้าถึงความยุติธรรม

4. แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา

กฎหมายอาญา เป็นกฎหมายที่จะต้องกำหนดบทบัญญัติความผิดและบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน ในส่วนนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดการลงโทษทางอาญา

4.1 แนวคิดการลงโทษทางอาญา

คำนิยามของกฎหมายอาญา หมายถึง “กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศและของเอกชน รวมทั้งรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง และบทบัญญัติของกฎหมายที่มีบทลงโทษทางอาญาเป็นกฎหมายอาญาทั้งสิ้น” ดังนั้น กฎหมายอาญาจึงมีลักษณะที่สำคัญ มีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสังคมส่วนรวม โดยใช้การลงโทษเป็นมาตรการสำคัญ โดยบัญญัติว่า การกระทำความผิดเป็นความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้ที่กระทำความผิดนั้น¹⁴ กฎหมายอาญามีองค์ประกอบ 2 ส่วน ส่วนแรก ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไขที่เป็นข้อเท็จจริงว่าการกระทำอย่างไร จึงจะเป็นความผิด และส่วนที่สอง เป็นบทบังคับว่าต้องรับโทษอย่างไร ดังนั้นในการพิจารณาถึงการลงโทษแก่บุคคลใด จำต้องวินิจฉัยว่าบุคคลนั้น มีความผิดทางอาญาเสียก่อน จึงจะพิจารณาถึงโทษทางอาญา

4.2 วัตถุประสงค์การลงโทษทางอาญา

การลงโทษทางอาญา ได้มีวิวัฒนาการมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน แต่โบราณมนุษย์ไม่มีกฎหมาย มีแต่ศีลธรรม หากมีการฝ่าฝืนระเบียบของสังคม จะใช้ระบบแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน ต่อมาจึงเกิดระบบคนกลางเพื่อทำการไกล่เกลี่ย แต่วัตถุประสงค์ของการลงโทษ ปัจจุบันนี้เป็นเรื่องที่ต้องการให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เมื่อสังคมเจริญขึ้น มีความคิดว่าควรลงโทษ

¹⁴ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม, นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2542, น. 5-21

เพื่อวัตถุประสงค์อะไรและจะลงโทษอย่างไร จึงเหมาะสมต่อความยุติธรรม ในสมัยกรีก อริสโตเติล มีความคิดว่า การลงโทษจะต้องยุติธรรม ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด และสมัยโรมัน ได้มีการออกกฎหมายจำกัดการลงโทษไม่ให้มากเกินไปกว่าความเสียหายที่ได้รับ เช่น กฎหมาย 12 โต๊ะ เป็นต้น¹⁵

4.2.1 การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน เป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่แพร่หลายที่สุด โดยมีมาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์ยังเป็นสังคมป่าเถื่อน มีรูปแบบการลงโทษที่รุนแรง ในลักษณะทารุณ โหดร้ายและนิยมการลงโทษประหารชีวิตหรือกระทำการทรมาน ผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรง เป็นต้นว่า กำหนดโทษประหารชีวิตผู้ลักขโมยสิ่งของหรือทรัพย์สิน จากที่อยู่อาศัยของผู้อื่น หรือตามวิถวาราม การตัดอวัยวะ การเนรเทศ การทรมาน

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนี้ มีแนวความคิดซึ่งได้พัฒนามาจากหลักปรัชญาพื้นฐานที่ว่า อาชญากรรมเป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่น จึงสมควรที่ผู้กระทำความผิด จะได้รับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับอาชญากรรมที่ตนได้ก่อขึ้น เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงผลกระทบที่ได้กระทำต่อบุคคลอื่น กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดได้กระทำความผิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ก็ควรที่จะต้องได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สาสมแก่ผลจากการกระทำของตน ซึ่งจะเป็นการสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นนั้น ได้รับผลร้ายด้วยเช่นกัน ถือเป็น การลงโทษที่ชดเชยและให้สาสมกับความผิดเพื่อให้เกิดความยุติธรรม จนเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) แต่ปัจจุบัน การลงโทษ โดยถือหลักการแก้แค้นทดแทน ได้วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ คือ การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ชอบธรรมนั้น จะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับความหนักเบาแห่งการทำความผิด เป็นต้นว่า การกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดระหว่างความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนากับความผิดฐานฆ่าคนตายโดยประมาท ก็ย่อมจะแตกต่างกัน จึงได้หลีกเลี่ยงหรือเลิกใช้วิธีการที่ทารุณโหดร้าย การทรมานร่างกาย และหันมาใช้โทษจำคุกแทน ซึ่งจะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการทำความผิด

¹⁵ สหชน รัตนไพจิตร, *ความประสงค์ของการลงโทษ*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527, น.23

4.2.2 การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)

การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งนี้เป็นรูปแบบการลงโทษที่ได้เริ่มวิวัฒนาการในตอนปลายสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถือได้ว่าเป็นก้าวใหม่แห่งการพัฒนาระบบการลงโทษครั้งสำคัญในยุโรป เป้าหมายหลักของการลงโทษ เป็นไปเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว เจ็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก และเพื่อแสดงให้เห็นบุคคลทั่วไปได้ เห็นว่าผลของการกระทำความผิดนั้น แนวความคิดของวัตถุประสงค์การลงโทษนี้ เชื่อว่า การกระทำความผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีเหตุมีผลและมีเจตจำนงอิสระที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยเลือกทำสิ่งที่จะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และความพึงพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และเจ็บปวด ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การกระทำความผิด จึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขานเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่า จึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำผิด ก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าการได้รับความพึงพอใจแล้ว เขาก็จะหลีกเลี่ยงให้กระทำความผิดอีก

4.2.3 การลงโทษเพื่อป้องกันสังคมหรือตัดโอกาสกระทำผิด (Protection of Society or Incapacitation)

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด เป็นรูปแบบการลงโทษที่จำกัดขอบเขตการเคลื่อนไหวหรือเป็นการกระทำร้ายต่อเนื้อตัวร่างกาย เพื่อมุ่งประสงค์ให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดหรือประทุษร้ายต่อสังคมได้อีกต่อไป วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการป้องกันสังคม หรือเพื่อตัดโอกาสกระทำผิดนี้ มีหลักการว่าอาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากร ไม่มีโอกาสที่จะทำผิด การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำผิด มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง คือ เพื่อป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันตรงหลักการ กล่าวคือ การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งนั้น มุ่งให้เกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาส มุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยการให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการที่จะขจัดผู้กระทำผิดอาจกระทำได้ โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากร โดยการกักขังอาชญากรไปอยู่ที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย การประหารชีวิตหรือการตัดอวัยวะ เพื่อเป็นการตัดโอกาสผู้กระทำความผิดในการประกอบอาชญากรรม เช่น ตัดมือพวกลักขโมย ทำให้หมดโอกาสลักขโมยอีกต่อไป การลงตราประทับหรือประจานผู้กระทำความผิด รวมตลอดถึง การลงโทษจำคุกเพื่อกีดกันควบคุมผู้กระทำความผิดให้ออกจากสังคมตลอดระยะเวลาต่างๆ ต่อผู้กระทำความผิดติดนิสัย (Habitual Criminal) และผู้กระทำความผิดโรคจิต

เรื้อรัง (Mentally Deficient Offenders) ซึ่งทั้งสองประการนี้ เป็นมาตรการที่นิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ในสหรัฐอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย หรือระบบการราชทัณฑ์ก้าวหน้าในนานาอารยประเทศ มักจะนิยมใช้ทัณฑสถานป้องกันสังคม (Preventive Detention) ดำเนินการควบคุมและบำบัดรักษาผู้กระทำผิด “ในระบบปฏิบัติทวี” (A Dual-track System) โดยในขั้นตอนแรก จะดำเนินการส่งตัวผู้กระทำความผิดไปควบคุม และลงโทษในเรือนจำทั่วไปก่อน หลังจากนั้น หากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้ประพฤติตนดีขึ้นแล้ว ก็จะถูกส่งตัวไปควบคุม ณ ทัณฑสถานป้องกันสังคม ซึ่งมีมาตรการปฏิบัติที่เอื้อให้ผู้กระทำความผิดกลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดีได้เร็วยิ่งขึ้นต่อไป

4.2.4 การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

แนวความคิดที่เกี่ยวกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจตจำนงกำหนด กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ ใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ อย่างเช่น ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ และอาจจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงเป็นการลงโทษที่เน้นตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าการกระทำผิด เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้ เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้น ก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำความผิด

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้ จึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงตัว โดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้กระทำความผิด

5. หลักการระงับข้อพิพาท¹⁶

5.1 หลักการระงับข้อพิพาทชั้นสอบสวน

ตำรวจ เป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และตำรวจดำเนินการจับกุมทุกกรณีไป คดีจะเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมมากเกินไป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดบางประเภท ที่ไม่สมควรนำเข้าสู่ระบบเพราะอาจเกิดผลร้ายมากกว่าผลดี และอาจก่อให้เกิดสภาพปัญหาในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดในการกั้นคดี ซึ่งเกิดจากแนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

5.1.1 ทฤษฎีตีตรา เชื่อว่าการจับกุมและการดำเนินคดี จะเป็นการตีตราให้ผู้ถูกจับกุม และจะเป็นการขยายพฤติกรรมกระทำความผิดต่อไป

5.1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย เชื่อว่าการจับกุมและการดำเนินคดีเยาวชนในคดีความผิดเล็กน้อย จะทำให้เกิดคดีล้นระบบ และ

5.1.3 บุคคลทั่วไปในสังคม เชื่อว่าการดำเนินคดีไม่ใช่ทางออกที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหาของเด็กและเยาวชนที่ต้นเหตุเกิดจากสภาพปัญหาครอบครัวแตกแยก การใช้ยาเสพติด การขาดการศึกษาและการอบรม เป็นต้น

การระงับข้อพิพาทได้รับความนิยมมาก ในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 การจัดการกับเยาวชนที่ถูกจับกุม อันเป็นขั้นตอนที่มีรูปแบบและมาตรการ เพื่อจุดประสงค์ในการระงับการดำเนินคดี และปล่อยตัวผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ ในการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดอย่างเป็นทางการ เมื่อผู้กระทำความผิดต้องการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน และเมื่อผลของคำพิพากษา จำเลยได้รับคำพิพากษาเพียงการลงบันทึก จึงมีแนวคิดเพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการบันทึกประวัติ สำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทและมีหลายรัฐคิดค้นการออกกฎหมาย การกั้นคดีเพื่อการระงับการพิจารณาคดีชั่วคราว และส่งตัวผู้กระทำความผิดไปเข้ารับการศึกษา การฝึกฝนหรือการรักษาบำบัดฟื้นฟู ดังนั้น จึงมีการรวบรวมคดีประเภทที่มีแนวโน้มจะไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล หรือถ้าคดีเหล่านั้น จะมีผลในชั้นศาลเหมือนกัน รัฐจะประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย รวมไปถึงตัวผู้กระทำความผิดเองจะไม่ถูกบันทึกคดี ซึ่งปัจจุบันจะพบว่ามีคดีที่สามารถใช้วิธีที่สร้างสรรค์ในการที่จะนำคดีออกจากระบบได้ ถ้าวิธีนั้น มีความยุติธรรม

¹⁶ ชัยวิวัฒน์ หิรัญวัฒน์, บทบาทพนักงานสอบสวนในการกั้นคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545, หน้า 8-12.

ตัวอย่างโครงการการกักกันคดีที่มากที่สุด คือ โรงเรียนจรรยา¹⁷ บุคคลที่กระทำผิด จรรยาเล็กน้อย จะต้องเข้ารับการศึกษาศึกษาเพื่อเรียนรู้การขังที่ปลอดภัย ทั้งนี้ ผู้ฝ่าฝืนกฎจรรยาจะต้อง จ่ายเงินค่าเรียน เพื่อไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมตามธรรมดา หลังจบหลักสูตรแล้ว ข้อหา ก็จะถูกลบเลิกไป และไม่มีประวัติบุคคลติดตัว นอกจากนี้ ยังมีหลักสูตรการกักกันคดีชนิดอื่นๆ ของ การกักกันคดี เช่น การมียาเสพติดไว้ในครอบครอง การลักขโมยเล็กน้อย การค้าประเวณี การกระทำผิด โดยผู้เยาว์ หรือโครงการสำหรับผู้กระทำความผิดชนิดพิเศษอื่นๆ จากหลักการในการกักกันในชั้น ดำรวจ พอสรุปได้ว่า ดำรวจอาจจะกักกันคดีโดยทั้งวิธีที่เป็นทางการและทั้งที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ในกรณีที่ไม่เป็นทางการ ดำรวจอาจจะเตือนบุคคลว่าเขาจะถูกจับกุม ถ้าเขายังคงทำพฤติกรรมนั้น ต่อไป หรือการที่ดำรวจจัดการกับปัญหาครอบครัวโดยไม่ต้องใช้วิธีดำเนินการที่เต็มรูปแบบ เช่น การนำบุคคลใดๆ ส่งไปยังสถานที่ยกยักกันผู้โดยตรง ซึ่งการกระทำเหล่านี้ มักจะไม่ใช่ที่รับรู้ทั่วไป เพราะไม่มีการเก็บบันทึกไว้ หรือดำรวจอาจใช้วิธีที่เรียกว่า Nominal Dispositions ซึ่งโดยทั่วไป หมายถึง การเตือนด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน โดยปกติมักจะเป็น การกระทำผิดครั้งแรก เพื่อที่จะเตือนให้ทราบถึงความร้ายแรงของการกระทำของพวกเขา และการลงโทษ ถ้าเขายังกระทำความผิดซ้ำซ้อน ซึ่งมาตรการนี้ เป็นการลงโทษสถานเบาที่สุด เพราะในระบบ กระบวนการยุติธรรมของศาลเยาวชนในสหรัฐอเมริกา ถูกสนับสนุนให้ใช้มาตรการที่ลงโทษสถานเบา ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ Nominal Dispositions อาจกระทำโดยเจ้าหน้าที่ดำรวจ เมื่อกระทำต่อเยาวชน โดยตักเตือนด้วยวาจาหรือการให้ทำสัญญาในรูปของการให้ปรับปรุงตัว เด็กหรือเยาวชนอาจจะถูก นำไปอยู่ในความควบคุม และถูกปล่อยตัวไปยังผู้ปกครองในภายหลัง โดยไม่ลงบันทึกประวัติไว้ เป็นต้น

5.2 หลักการระงับข้อพิพาทชั้นพนักงานอัยการ

เมื่ออัยการเชื่อว่าสามารถให้ความยุติธรรมได้ โดยไม่ต้องใช้กระบวนการยุติธรรม อย่างเต็มรูปแบบ อัยการจะหาทางเลือกอื่นที่จะกักผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยจะกระทำในขั้นตอนก่อนการตั้งคดีของอัยการ ซึ่งในระบบกระบวนการยุติธรรมมีวัตถุประสงค์ เพื่อจะกักผู้กระทำความผิดแต่ละประเภท ไปยังสถานบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม เช่น การส่งผู้ติดยา หรือผู้ติดสุราเรื้อรังไปรับการบำบัด การส่งผู้กระทำผิดที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตไปยังโรงพยาบาล ทางจิต การส่งผู้กระทำผิดไปยังองค์กรการกุศลอื่นๆ หรือการชักชวนให้มีการชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อจัดการกับปัญหาที่คิดว่าเป็นต้นเหตุของพฤติกรรมดังกล่าว และการกักกันคดียังเป็นวิธีการ ช่วยหลีกเลี่ยงการถูกตีตราว่าเป็นอาชญากรสำหรับคดีที่กระทำผิดครั้งแรก ในกรณีการกระทำ

¹⁷ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 11

ความผิดเล็กน้อยจะถูกถ่วงโทษในชั้นพนักงานอัยการ โดยมีการกำหนดข้อบังคับหรืออาจไม่กำหนดก็ได้ เช่น อัยการอาจให้ข้อหาขังอยู่เป็นเวลา 1 ปี เมื่อครบกำหนดแล้ว คดีจะ “สั่งไม่ฟ้อง” ถ้าผู้กระทำผิดไม่กระทำความผิดซ้ำ

การระงับคดีก่อนการดำเนินคดีอาจกระทำได้ 2 วิธี คือ วิธีมีเงื่อนไข และวิธีไม่มีเงื่อนไข กล่าวคือ

5.2.1 วิธีที่มีเงื่อนไข คือ เป็นกรณีที่บุคคลนั้น จะถูกตรวจสอบว่า พฤติกรรมดังกล่าวได้หมดไปหรือยัง ถ้าพฤติกรรมดังกล่าวหมดไป คดีของผู้กระทำผิดจะถูก “สั่งไม่ฟ้อง” และไม่มี การลงบันทึก แต่ถ้าพฤติกรรมยังคงอยู่ อาจจะมีการดำเนินคดีอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจจะประกอบด้วย ปัจจัยหลายอย่างในการพิจารณาว่าการกักคดียังคงจะเป็นการเหมาะสมหรือไม่ เช่น อายุผู้กระทำผิด ความยินยอมของผู้เสียหายที่จะไม่ดำเนินคดี ความเป็นไปได้ที่ผู้กระทำผิดอาจมีความผิดปกติทางร่างกายหรือจิตใจที่เป็นต้นเหตุของพฤติกรรมที่ทำให้เกิดอาชญากรรม และมีทางรักษาพฤติกรรมให้หายได้ เช่น เกิดจากสภาพการว่างงานหรือปัญหาครอบครัว ซึ่งอาจแก้ไขได้โดยมาตรการต่างๆ

5.2.2 วิธีที่ไม่มีเงื่อนไข คือ บุคคลนั้น จะไม่ถูกตรวจสอบในภายหลัง และคดีของผู้กระทำผิดจะถูกสั่งไม่ฟ้องและไม่มีการลงบันทึก เพราะบุคคลดังกล่าว ถือว่าเป็นบุคคล ที่ไม่มีความเสี่ยงต่อการที่จะกลับมากระทำความผิดซ้ำ การกักคดียังคงใช้กับอาชญากรรมบางประเภท โดยเฉพาะคดีประเภท Misdemeanor หรือคดีประเภท Felony ที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน และโดยปกติทั่วไป อัยการจะไม่กักคดีที่มีการกระทำความผิดร้ายแรง และการกักคดีก่อนการดำเนินคดี ซึ่งถูกพัฒนา โดยกองทุน LEAA ได้รับความนิยมนำมาใช้ในสหรัฐอเมริกากระหว่างต้นทศวรรษ 1970 ซึ่งในขณะนั้นถูกจัดว่าเป็นความคิดอย่างง่าย และน่าสนใจดังที่คณะกรรมการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม (President's Commission) กล่าวในปี 1967 ว่าการกักคดี มีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ปัญหาที่ต้นเหตุและความคิดนี้ ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมาก เพราะเกิดข้อดีในหลายด้าน เช่น ช่วยประหยัด ค่าใช้จ่าย ทำให้มีการบำบัดฟื้นฟู และเป็นการกระทำที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะผู้กระทำผิด ที่ต้องการรักษาหรือสำหรับผู้ที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการลงโทษทางอาญา

ตัวอย่างเช่น ในตอนเหนือของแคลิฟอร์เนีย ซึ่งเกิดคดีที่เกี่ยวกับฝิ่นในปี 1963 เมื่อศาลสูงสุดพิพากษาจำคุกชายหนุ่ม ซึ่งไม่เคยต้องคำพิพากษามาก่อนในข้อหาฝิ่นหรือสอดไส้ฝิ่น จำนวน 3 ม้วน ไว้ในครอบครอง หลังจากเขาถูกจับกุมในข้อหาขังโดยประมาท ถ้าในปัจจุบัน ผลทางคดีจะต่างกัน คือ ชายหนุ่มคนนั้น จะไม่ถูกดำเนินคดีแต่จะถูกกักคดีย่อออกไป ภายใต้กฎหมายที่ผ่าน ออกมาใหม่ไปยังองค์กรทางสังคม ถ้าเขาได้รับการบำบัดและเข้าสู่โครงการบำบัด โดยประสบความสำเร็จ ตามขั้นตอนของโครงการ เช่น การเข้ารับอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของการใช้ยาเสพติด คดีนั้น จะถูกสั่งไม่ฟ้องโดยพนักงานอัยการ นอกจากนี้ อัยการยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทางเลือกใหม่

แทนการดำเนินคดีตามระบบกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มรูปแบบ โดยกันผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมมุ่งเข้าสู่โครงการกักกันคดี ซึ่งอาจเกิดขึ้นภายหลังจากมีการตั้งข้อหาแล้ว แต่ก่อนที่จะเข้าสู่การพิจารณาคดี โดยประมาณ 63 % ของสำนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ได้มีการจัดตั้งโครงการดังกล่าวสำหรับผู้กระทำผิดครั้งแรก ให้เข้าสู่โครงการกักกันคดีโครงการกักกันคดี แบบที่เรียกว่า Pretrial intervention (PTI) คือ การให้ผู้ต้องหาสามารถที่จะสมัครเพื่อเข้าสู่โครงการกักกันคดีต่ออัยการได้ ถ้าเป็นผู้กระทำผิดที่มีประวัติเบื้องหลังดี มีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดน้อย อัยการอาจให้กลับคืนสู่สังคม โดยระงับการดำเนินคดีไว้เป็นเวลา 1 ปี ในระหว่างนั้น อัยการสามารถที่จะให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายต่อผู้เสียหายเข้ารับการรักษาด้วยยา การรักษาจากการติดยาต่าง ๆ หรือการให้ทำงานบริการสาธารณะ (Community - Service) ก็ได้ และเมื่อครบกำหนด 1 ปีตามเงื่อนไข ผู้กระทำผิดไม่ได้กระทำความผิดซ้ำ อัยการจะสั่งไม่ฟ้องคดี แต่ถ้าไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไข คดีดังกล่าวจะกลับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีตามปกติ¹⁸

การระงับคดีแบบที่เรียกว่า Pretrial intervention (PTI) นี้ จะเป็นการเปิดโอกาสสำหรับผู้กระทำความผิดครั้งแรก และเป็นการกระทำความผิดประเภทความผิดเล็กน้อย (Misdemeanors) หรือการกระทำความผิดประเภทร้ายแรง (Felony) เฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวกลับตนเป็นคนดีได้ โดยจะเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายของศาลและคดีชั้นศาล เป็นต้น

5.3 หลักการระงับข้อพิพาทชั้นศาล

บทบาทในการกักกันคดีของเจ้าหน้าที่ในองค์กรกระบวนการยุติธรรม แม้จะใช้วิธีอย่างไม่เป็นทางการในการกักกันเด็กและเยาวชนออกจากศาล ไปยังองค์กรทางสังคมอื่นๆ แต่จำนวนและชนิดของการกักกันคดีได้เพิ่มขึ้นมาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา บุคคลทั่วไปในสังคม เชื่อว่า การกักกันคดีควรได้รับการส่งเสริมให้มากที่สุด ในสังคมยอมรับว่าศาลควรเป็นทางเลือกสุดท้าย เมื่อพบสาเหตุของการกระทำผิด เด็กควรได้รับการรักษาโดยไม่ถูกนำเข้าสู่ศาล และพิพากษาว่ามีความผิด สิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้น คือ การที่เด็กได้รับการตอบสนองอย่างทันท่วงที โดยการรักษาฟื้นฟูที่จัดโดยองค์กรทางสังคมมากกว่ากรมราชทัณฑ์ โดยผ่านทางศาล การกักกันคดีได้ถูกส่งเสริมเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และเป็นการทำให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนได้จัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า โดยการมุ่งไปยังกรณีที่เกิดซ้ำๆ และเป็นกรณีที่มีความรุนแรง นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดในการกักกันคดีก่อนการพิจารณาคดี (Pretrial Diversion) คือ กรณีเด็กกระทำความผิดเล็กน้อยและเป็นการกระทำผิดครั้งแรก ออกจากกระบวนการศาลคดีเด็กและเยาวชน ไปยังกระบวนการทางชุมชนอย่างไม่เป็นทางการของศาล ด้วยเหตุผลของทฤษฎีตีตรา (Labeling theorists) ถือว่าการนำเด็กหรือเยาวชนที่กระทำ

¹⁸ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 12-13

ความผิดครั้งแรกเข้าสู่กระบวนการในระบบศาลธรรมดา อาจเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมที่จะกระทำ ความผิดต่อไป ซึ่งถูกนำมาใช้โดย President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice

ในปี 1967 และหลังจากนั้น 7 ปีต่อมา สภาองเกรส (Congress) ได้ผ่านกฎหมาย การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (The Juvenile Justice and Delinquency Prevention (JJDP) Act.) ทำให้มีการพัฒนาวิธีที่จะ Divert เยาวชนออกจากกระบวนการศาลคดีเด็กและเยาวชน แบบธรรมดาออกมา หลังจากนั้น 2-3 ปีต่อมา มีโครงการกักคดียุติ เป็นจำนวน 100 โครงการและ ความหมาย “การกักคดียุติ” ในปัจจุบัน หมายถึง กระบวนการนำผู้กระทำผิดมีความเสี่ยงน้อยออกไป จากกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ โดยนำบุคคลเหล่านี้เข้าไปอยู่ในกระบวนการยุติธรรม อย่างเป็นทางการ โดยนำบุคคลเหล่านี้เข้าไปอยู่ในกระบวนการ Community based ในการบำบัด ฟื้นฟูโดยทางชุมชน

จะเห็นได้ว่าศาลมีบทบาทในการกักผู้กระทำผิดไปสู่องค์กรทางสังคมหรือชุมชน ที่นอกเหนือไปจากอำนาจคุมขังและการคุมประพฤติแล้ว ในระบบการบริหารงานผู้พิพากษาหรือ ศาลอาจมีการใช้มาตรการลงโทษได้อีก 5 กรณี คือ

- 1) การปรับ (Fines)
- 2) การทำงานบริการสังคมหรือชุมชน (Community service)
- 3) การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (Restitution)
- 4) การยึดของกลางหรือริบทรัพย์ (Forfeiture)
- 5) การเข้าโครงการกักคดียุติ ก่อนการพิจารณาคดี (Pretrial diversion programs)

การเข้าโครงการกักคดียุติ นับเป็นทางเลือกแทนการดำเนินคดีในชั้นศาล ซึ่งอาจเสนอ โดยศาลหรืออัยการ ถ้าผู้กระทำผิดยินยอมที่จะเข้าร่วมโครงการ ก็จะเป็นการยกเลิกความผิด ใดๆก็ตาม โครงการกักคดียุติ อาจสรุปได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1) การคุมประพฤติ (Probation) เป็นการให้ผู้กระทำผิดกลับเข้าสู่ชุมชนและอยู่ใน ความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าบุคคลดังกล่าวกระทำผิดซ้ำ อาจถูกส่งตัวกลับเข้าสู่ระบบศาลตามปกติ

2) การให้การบำบัดและความช่วยเหลือ (Treatment and aid) คือ บุคคลหลายคน ที่มีความผิดปกติ แต่สามารถรักษาพฤติกรรมที่เป็นต้นเหตุของการทำความผิด ซึ่งอาจเสนอแนวทาง แก้ไขหรือวิธีการต่างๆ โดยให้การศึกษาคำแนะนำ การให้ยารักษา เพื่อเป็นการแก้ไขต้นเหตุ

3) การชดเชยค่าสินไหมทดแทน (Restitution) คือ บุคคลที่กระทำผิดจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน อาจให้การกระทำโดยตรงหรือให้กระทำการสิ่งใดชดเชยแทน หรืออาจให้ทำงานบริการสังคมหรือชุมชน (Community service) ก็ได้

5.4 หลักการระงับข้อพิพาทชั้นราชทัณฑ์

การระงับข้อพิพาทออกไปจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ โดยนำบุคคลเหล่านี้เข้าอยู่ในกระบวนการชุมชนบำบัด (Community-based Corrections) ซึ่งในกระบวนการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดโดยการใช้ชุมชนบำบัด ถือเป็นกัณฑ์อย่างหนึ่ง และนับเป็นวิธีที่เหมาะสมอย่างหนึ่งในการกัณฑ์ เพราะบุคคลส่วนใหญ่ที่กระทำผิด จะเป็นคดีประเภทความผิดเล็กน้อย ซึ่งคงเป็นไปได้ที่จะคุมขังทุกๆ คน สำหรับในคดีความผิดทุกข้อหา ฉะนั้น การใช้กระบวนการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม นับเป็นวิธีการสำคัญในการกัณฑ์ผู้ต้องหาออกไปอย่างหนึ่ง เพราะสภาพปัญหาของจำนวนบุคลากรและราชทัณฑ์มีจำนวนจำกัด ดังนั้น เรือ่นจำควรไว้สำหรับผู้กระทำผิดที่ร้ายแรงเท่านั้น

นอกจากนี้ การเน้นหรือให้ความสำคัญในเรื่องการกัณฑ์ มีสิ่งหนึ่งที่ตามมาด้วย คือ การช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนเข้าสู่สังคม ใช้คำศัพท์ว่า “Reintegration” ได้ให้คำจำกัดความ คือ “เป็นกระบวนการที่จะเตรียมการทั้งสังคมและผู้กระทำผิด โดยคาดหวังว่าหลังจากที่ผู้กระทำผิดกลับเข้าสู่สังคมแล้วจะปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับสังคม คือ ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความสามารถที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย และมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่เข้ากับสังคม เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับสังคม คือ ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความสามารถที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย และมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่เข้ากับสังคมนั้นได้ และหลังจากที่มีการบำบัดแล้ว บุคคลดังกล่าวต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นภายในตัวเองระหว่างภายในครอบครัว เพื่อนๆ หรือสถาบันที่อยู่รอบตัว การใช้ชุมชนบำบัดนั้น เราสามารถแยกความแตกต่างว่า สิ่งใดเป็นชุมชนบำบัดหรือไม่ วัดได้จากความถี่ ปริมาณ หรือระยะเวลาที่เกิดความสัมพันธ์กับชุมชน เพราะโครงการจุดประสงค์หลักของกระบวนการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด มีว่าทำอะไรที่จะเตรียมบุคคลนั้นกลับคืนเข้าสู่สังคม หรือทำอะไรที่จะเตรียมบุคคลนี้ให้พร้อมกับสังคมนั้น ให้ยอมรับตัวเขาได้และตัวเขาก็ยอมรับ

ลักษณะทั่วไปของการใช้ชุมชนบำบัด มีหลักใหญ่อยู่ 7 ประการ คือ

1) ศูนย์กลางของการใช้ชุมชนบำบัด คือ ต้องเป็นชุมชนส่วนใหญ่ ผู้ที่เข้าร่วมต้องมีที่อยู่อาศัยและทำงาน

2) การใช้วิธีชุมชนบำบัดนี้ จะกระทำในส่วนที่เป็นเขตเทศบาลหรือในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เขามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง มากกว่าที่จะกระทำโดยรัฐใหญ่ กล่าวคือ มิใช่เป็นโครงการของรัฐ แต่เป็นโครงการของชุมชนที่ผู้เข้าร่วมอาศัยอยู่

3) ผู้กระทำความคิด ต้องมีความรับผิดชอบต่อโครงการนี้ เกี่ยวกับการรักษาการปรับปรุงแก้ไขหรือการเสนอความคิดเห็น เพื่อเตรียมการสำหรับการกลับคืนเข้าสู่สังคม

4) ลักษณะการใช้วิธีนี้ส่วนใหญ่ จะเป็นมีจุดประสงค์เพื่อรักษาความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิด

5) จะต้องมีตัวแทนจากชุมชนเข้าร่วมในโครงการเพราะต้องการให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม ฉะนั้น จึงต้องมีตัวแทนจากสังคมนั้นเข้ามาในโครงการเพื่อช่วยกันดูแล

6) จุดประสงค์หลักของการใช้โครงการนี้ เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับชุมชน ครอบครัว เพื่อน หรือนายจ้าง ในสถานที่ที่เขาใช้ชุมชน

7) ผู้กระทำผิดมีข้อจำกัด หรือข้อต้องห้ามกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง

ตัวอย่าง การใช้ชุมชนบำบัดของรัฐ Minnesota ซึ่งมีวัตถุประสงค์จะให้ชุมชนได้วางแผนโครงการส่วนท้องถิ่น และจะได้รับเงินสนับสนุนตามโครงการจากรัฐ ในการกำหนดโครงการเพื่อใช้สำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก โดยโครงการจากส่วนกลางเป็นผู้กำหนดงบประมาณมาให้สำหรับบุคคลที่มีสิทธิในการใช้โครงการนี้ทุกครั้ง แทนการส่งตัวผู้กระทำผิดเพื่อเข้าสู่โครงการของรัฐ ถ้าผู้กระทำผิดดังกล่าวไม่ประสงค์เข้าร่วมโครงการในท้องถิ่น ต้องส่งตัวบุคคลดังกล่าวไปยังโครงการของรัฐ รัฐจะดำเนินการหักค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ออกไป นับเป็นแรงจูงใจทำให้ชุมชนมีการจัดตั้งโครงการในชุมชน เพื่อบำบัดผู้กระทำผิดในชุมชนของตน

ตัวอย่าง การใช้ชุมชนบำบัดในรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) กล่าวคือ ผู้ลงคะแนนเสียงในรัฐแคลิฟอร์เนียได้ผ่านกฎหมายให้รัฐบาลท้องถิ่นได้รับแผนทางการเงินจากรัฐ โดยรัฐจะให้เงินจัดตั้งกลุ่มหรือศูนย์กลางบำบัดสำหรับบุคคลที่ฝ่าฝืนการกระทำผิด โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข (Parole) หรือที่ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ (Probation) ที่กระทำการฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือกระทำความผิดอื่นๆ กล่าวคือ ทางรัฐจะให้เงินสนับสนุนเพื่อเข้าโครงการเหล่านี้แล้ว จะกำหนดเงื่อนไขระยะเวลาการใช้เงินเพื่อการจัดการตามโครงการเป็นเวลา 20 ปี และหลังจากครบเวลาดังกล่าว รัฐบาลท้องถิ่น สามารถนำเงินดังกล่าวไปใช้ดำเนินกิจการใดๆ ก็ได้ ซึ่งนับเป็นแรงจูงใจชุมชนนั้นได้มีโครงการชุมชนบำบัด และยังก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้

- 1) ช่วยป้องกันและลดปัญหาความแออัดในเรือนจำ
- 2) ป้องกันผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว (Parole) ออกไปจากเรือนจำแล้วไม่ต้องเข้าสู่เรือนจำ ซึ่งเป็นการลดความแออัดในเรือนจำ และเรือนจำควรมีไว้สำหรับผู้กระทำความผิดร้ายแรง
- 3) โครงการชุมชนบำบัดนี้ช่วยสร้างงาน กล่าวคือ ช่วยให้คนมีงานทำและคนที่เข้าโครงการอาจได้รับค่าแรงงาน เสมือนเป็นการสร้างความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน จะเห็นได้ว่า การระงับข้อพิพาทนั้น สามารถดำเนินการได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายและความพร้อมของปัจจัยในการดำเนินงานทั้งสิ้น

6. การระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรม

ความพยายามในการผลักดันปัญหาความขัดแย้งทุกอย่างในสังคม เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นภาพลักษณ์ของการแสวงหาความยุติธรรม ซึ่งได้รับการปลุกฝังในจิตใจของประชาชนทั่วไป แต่สำหรับผู้ที่ได้เข้าไปสัมผัสและเกี่ยวพันกับกระบวนการยุติธรรมกลับมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป การดำเนินคดีอาญาหลายครั้ง ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด กลับเป็นการสร้างภาระที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ต้องแบกรับไว้โดยไม่อาจแก้ไขปัญหาได้ และยิ่งเพิ่มปัญหาให้กับสังคมด้วย เมื่อพิจารณาถึงความเคร่งครัดของวิธีการและค่าใช้จ่ายที่จะต้องเกิดขึ้นแล้ว กระบวนการยุติธรรมความเป็นขั้นตอนขั้นสุดท้ายในบรรดาแนวทางที่ชอบด้วยกฎหมายทั้งหมด เพื่อจัดการกับปัญหาการกระทำความผิด จึงมีความพยายามจะนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้น้อยที่สุด โดยการถ่วงดุลในลักษณะต่างๆ ดังนี้

6.1 การแบ่งแยกประเภทความผิด

ในบรรดาความผิดที่มีโทษทางอาญา ซึ่งถูกนำไปบัญญัติไว้อย่างกว้างขวางในกฎหมายลักษณะต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการห้ามมิให้กระทำการบางอย่าง เช่น กฎหมายจราจร กฎหมายยาเสพติด กฎหมายภาษีอากรและประมวลกฎหมายอาญา ความรับผิดชอบต่างๆ เหล่านี้ประกอบด้วย การกระทำที่เป็นความผิดโดยตัวมันเอง (Mala In Se) และการกระทำที่เป็นความผิดเพราะกฎหมายห้ามไว้ (Mala Prohibita) ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะควบคุมพฤติกรรมและจัดระเบียบสังคม ซึ่งพฤติกรรมบางอย่างของคนไม่อาจเปลี่ยนได้อย่างฉับพลัน ต้องใช้เวลาและการปลุกฝังค่านิยมนั้น ๆ การห้ามกระทำบางอย่าง โดยกำหนดเป็นความผิดและลงโทษ จึงไม่อาจยับยั้งการกระทำนั้นได้ ดังนั้น หากนโยบายสวนทางกับความคิดของประชาชน ย่อมจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นผล

6.2 การพิจารณาตัวผู้กระทำความผิด

อิทธิพลของแนวความคิดสำนักโพซิทีฟ (Positive School) ทำให้มีการศึกษาตัวผู้กระทำ ความผิดมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การแบ่งแยกประเภทผู้กระทำความผิด และหากพิจารณาจะเห็นว่า ในจำนวนผู้กระทำความผิดที่ปรากฏนั้น มีหลายลักษณะ ทั้งพวกที่เป็นอาชญากรอันชั่วร้าย พวกกระทำผิดคิดนิสัย นอกจากนี้แล้ว บางส่วนยังเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเป็นผู้คิดสุราเรื่อรัง ผู้มีอาการทางจิตและประสาท ขอดาน คนจรจัด โสเภณี ซึ่งเป็นพวกที่ไม่อาจควบคุมตัวเองได้ หรือ เป็นการกระทำผิดเพื่อการยังชีพ ตลอดจนผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ซึ่งอาจพิจารณาว่า เป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความอ่อนวัยจึงต้องประสบกรรมและถูกขย่งส่งเสริมได้ง่าย เป็นต้น การจัดการกับผู้กระทำผิดประเภทหลัง โดยใช้วิธีการเช่นเดียวกับอาชญากรชั่วร้ายและ พวกกระทำผิดคิดนิสัย นับว่าเป็นการลงโทษทางอาญาที่ไม่เหมาะสมและรุนแรงเกินไป ดังนั้น ควรเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินคดีใหม่ โดยใช้วิธีซึ่งมีความรุนแรงน้อยกว่า ย่อมจะได้ประโยชน์ และมีประสิทธิภาพมากกว่าเพื่อการแก้ไขวิถีชีวิตของเขา¹⁹

6.3 การพิจารณาถึงประโยชน์ส่วนรวม

ประโยชน์ส่วนรวม ในที่นี้ พิจารณาได้หลายแง่กรณีพฤติการณ์ของการกระทำ ความผิดไม่เป็นอันตรายต่อสังคม เช่น หญิงชราที่มีสติกำลังไว้ในครอบครองเกินอัตรากำหนดใน กฎหมาย กรณีความผิดอาญาที่มีความรุนแรงน้อย เช่น ความผิดลหุโทษ กรณีร้านจำหน่ายฝิ่น มีมูลฝิ่นหรือการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ของราษฎรที่อยู่ชายแดน²⁰ เมื่อพิจารณาในแง่การบริหารเวลา และทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด การดำเนินคดีเล็กน้อยจนเกินไป ย่อมไม่คุ้มกับเวลา ภาระและค่าใช้จ่าย ที่ต้องเสียไปในการฟ้องร้อง และกรณีความผิดต่อทรัพย์หรือเกี่ยวกับทรัพย์ หรือการกระทำผิด โดยประมาท ซึ่งผู้เสียหายมักจะพอใจที่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยเร็วที่สุดมากกว่า และไม่กังวลเลย ว่าผู้กระทำผิด จะถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนจนถึงที่สุดหรือไม่²¹ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเช่น ในคดี ความผิดตามพระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เช้ก ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา ส่วนมาก ผู้เสียหายจะฟ้องเพื่อบีบบังคับให้ผู้กระทำผิดยอมจ่ายเงินตามเช้กเท่านั้น

¹⁹ ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ, การเปลี่ยนรูปแบบดำเนินคดีและการประนีประนอมยอมความ, *อัยการนิเทศ* เล่มที่ 47 2528, ฉบับที่ 1: 71.

²⁰ คณิต ฒ นคร, ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ, *วารสารอัยการ* ปีที่ 5 ฉบับที่ 57 (กันยายน 2525): 52-53

²¹ ไม่ปรากฏชื่อ, การเปลี่ยนรูปแบบดำเนินคดีและการประนีประนอมยอมความ, *อัยการนิเทศ* เล่มที่ 47, 2528, ฉบับที่ 1 น.73

ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน อัยการอาจไม่ดำเนินคดีอาญาในความผิดอาญาโทษปานกลางได้ถ้าพิจารณาเห็นว่า ความชั่วของผู้ต้องหาเล็กน้อย และการดำเนินคดีนั้นไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ²² นอกจากนี้แล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 374 ได้บัญญัติไว้ ความว่าคดีบางประเภท เช่น ความผิดอาญาฐานบุกรุก คูเหม็น หรือหมิ่นประมาท ทำให้เสียทรัพย์ เปิดจดหมายผู้อื่น ทำร้ายร่างกายหรือขู่เข็ญผู้อื่น และความผิดอาญาบางฐานตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า กฎหมายสิทธิบัตร แบบแผน แบบเครื่องอุปโภค เครื่องหมายการค้า การเลียนแบบ และลิขสิทธิ์ความผิดอาญาเหล่านี้ อัยการจะยื่นฟ้องคดีก็ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ ถ้าอัยการเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์แก่สังคม ก็ไม่ต้องดำเนินคดีต่อไป การเปรียบเทียบประโยชน์หรือนโยบายสาธารณะก็มีความหมายในแง่ประโยชน์ส่วนรวมได้เช่นกัน

7. การลดคดีอาญาขึ้นสู่ศาลโดยพิจารณาจากความยุติธรรม

การลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ นั้น จะต้องพิจารณาหลายด้าน และพิจารณาข้อดีและข้อเสีย โดยต้องศึกษาเกี่ยวกับผู้กระทำผิดตลอดจนผู้เสียหาย เพื่อให้ได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ซึ่งการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล โดยพิจารณาจากความยุติธรรม แบ่งเป็นหัวข้อ ดังนี้

7.1 พิจารณาจากความยุติธรรม

ความยุติธรรม คืออะไรนั้น ยังคงเป็นปัญหาที่ยังคงเป็นปัญหาที่ยังถกเถียงกันอย่างไม่รู้จบ ความจริง การถกเถียงเรื่องความยุติธรรมนั้น ปรากฏในเรื่องของปรัชญาตะวันตก เป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่ในสมัยกรีกโบราณ ในลักษณะของแนวความคิดหรือหลักอุดมคติ หรือหลักคุณธรรมสูงสุดในทางศีลธรรมของมนุษย์ หรือเป็นเป้าหมายอุดมคติของกฎหมาย แต่สุดท้ายก็ยังไม่ได้มีการให้นิยามคำจำกัดความไว้อย่างแน่นอน แต่ปัญหาเรื่องความยุติธรรมนั้น ไม่ได้ดำรงอยู่โดยเดียว หากแต่เกิดขึ้นบนเงื่อนไขที่สำคัญบางประการ ความยุติธรรม จึงเป็นเรื่องของคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เป็นผลจากการมีความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยความยุติธรรมจะปรากฏตัวขึ้นในสังคมที่มีความขัดแย้งหรือมีข้อจำกัด และหากเมื่อใดสังคม

²² คณิต ฒ นคร, “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ็อง,” *รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์คณิต ฒ นคร*, น. 155.

มีความเจริญสมบูรณ์เต็มที่แล้วปัญหาเรื่องความยุติธรรมก็จะไม่ปรากฏ การเรียกร้องเรื่องความยุติธรรม จึงขึ้นอยู่กับเหตุแวดล้อมความยุติธรรม²³

ความยุติธรรม เป็นเรื่องของคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เป็นผลจากการมีความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยความยุติธรรมจะปรากฏตัวขึ้นในสังคมที่มีความขัดแย้งหรือมีข้อจำกัด และหากเมื่อใดสังคมมีความเจริญสมบูรณ์เต็มที่แล้ว ปัญหาเรื่องความยุติธรรมก็จะไม่ปรากฏ การเรียกร้องความยุติธรรม จึงขึ้นอยู่กับเหตุแวดล้อมความยุติธรรม แม้การถกเถียงในเรื่องความยุติธรรมจะยังไม่ยุติ แต่ถ้อยคำอุดมคตินี้ ก็มีบทบาทสำคัญในการใช้เป็นหลักคุณธรรมพื้นฐานที่ถูกต้องอ้างอิง เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในด้านต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม ด้วยเหตุผลที่ความยุติธรรมนั้นมีมานานตั้งแต่ในอดีต และได้มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย ความยุติธรรมจึงมีหลายชนิด ดังกรณีต่อไปนี้

7.1.1 ความยุติธรรมทางสังคม เป็นผลของการแบ่งปันสิ่ง ซึ่งถือว่าที่คุณค่าทางสังคม ซึ่งอาจจะไม่ใช่ของที่มีคุณค่าทางวัตถุ แต่หมายถึง ประโยชน์ซึ่งนามธรรมและเป็นธรรมตามผลประโยชน์ และภาระหน้าที่ของสมาชิกทั่วทั้งสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายในการคงไว้ซึ่งความสมานฉันท์กลมกลืนของสังคม โดยทั้งหมด

7.1.2 ความยุติธรรมในการแบ่งปันส่วน เป็นความยุติธรรมเป็นผลของการแบ่งชนชั้น และการแบ่งหน้าที่ คือ ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่ เกียรติยศ หรืออำนาจในสังคมตามส่วนที่จะได้รับ โดยความเสมอภาค แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องกระทำต่อทุกคนเสมอกันหมด หากแต่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละคนตามหน้าที่คุณสมบัติหรือความเหมาะสมอื่น ความยุติธรรมตามทฤษฎีนี้ จึงเป็นเรื่องของการแบ่งชนชั้นหรือระบบชนชั้นในสังคม โดยให้ทุกคนยอมรับในสถานภาพทางชนชั้นของตน โดยเคร่งครัด โดยให้สนใจแต่หน้าที่การงานของตนไม่เข้าไปยุ่งกับหน้าที่ของผู้อื่น

7.1.3 ความยุติธรรมของชาวชุมชน เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากผลของการระงับข้อพิพาทในรูปของอนุญาโตตุลาการ หรือการไกล่เกลี่ยประนีประนอม โดยผู้คนในชุมชนที่มีระบบความสัมพันธ์ของชีวิตแบบชนบท ที่เห็นว่าการแก้ปัญหาโดยใช้กฎหมายมีแต่จะสร้างปัญหาสังคมที่ตามมา ผลของการตัดสินข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยชาวชุมชนหรือการยอมรับข้อยุติที่เกิดขึ้นเท่านั้น คือ ความยุติธรรม ดังนั้น ความยุติธรรมตามทฤษฎีนี้ จึงปราศจากกฎหมายที่เป็นทางการ

²³ ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ, “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 75

7.1.4 ความยุติธรรมทางสังคมเชิงสังคมนิยม เป็นความยุติธรรมในฐานะเป็นความเที่ยงตรงซึ่งเป็นผลลัพธ์จากขั้นตอน กระบวนการที่หาข้อยุติของปัญหาที่เที่ยงธรรม โดยปราศจากการอคติของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์มีผลประโยชน์ที่คล้ายกันและรู้ถึงภาวะที่อาจมีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน มนุษย์รู้ถึงความจำกัดในศีลธรรมและสติปัญญาของตน หากให้มนุษย์อยู่ในสังคมที่ยังมีปัญหาในเรื่องของความยุติธรรม มนุษย์ย่อมจะเป็นผู้ให้คำตอบเกี่ยวกับความยุติธรรมได้ หากให้มนุษย์มาตกลงทำสัญญาประชาคมร่วมกัน กำหนดหลักความยุติธรรมทางสังคม พวกเขา ก็จะสร้างหลักความยุติธรรมอย่างรอบคอบ หรือยุติธรรมอย่างแท้จริง

7.1.5 ความยุติธรรมทางสังคมเฉพาะเรื่องการได้มาซึ่งสิทธิ เป็นความยุติธรรมตามทฤษฎีที่เน้นในเรื่องของการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ หลักการ โอนสิทธิและหลักการแก้ไขชดเชย ความเสียหายของสิทธิที่ถูกละเมิด ควรพิจารณาถึงความเป็นเอกเทศแตกต่างของบุคคล การกระทำของรัฐที่จะรักษาความเสมอภาคหรือการแจกแจงผลประโยชน์โดยของสังคมอย่างเสมอภาค โดยต้องแทรกแซงอิสรภาพของบุคคลนั้น เป็นการไม่ยุติธรรม

7.1.6 ความยุติธรรมโดยรูปแบบ เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหรือการวินิจฉัยในคดีที่เกิดขึ้นด้วยความเสมอภาคกัน การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่างไม่มีอคติหรือความลำเอียงความยุติธรรม ตามทฤษฎีนี้จะเน้นที่ความสำคัญของกระบวนการปรับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม

7.1.7 ความยุติธรรมตามเนื้อหา เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากการที่กฎหมายมีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักคุณค่าพื้นฐานทางสังคม ความยุติธรรมตามทฤษฎีนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากการปรับใช้กฎหมาย หากแต่อยู่ที่เนื้อหาสาระของกฎหมายความยุติธรรม จึงเกิดจากการที่มีกฎหมายที่เหมาะสมกับยุคสมัย และประโยชน์สุขของส่วนร่วม

7.1.8 ความยุติธรรมตามกฎหมาย เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากกฎหมาย โดยเห็นว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งเดียวกับกฎหมาย ถือเป็นความยุติธรรมในแง่ของการเคารพปฏิบัติตามกฎหมาย การดำเนินการตามกฎหมายถึงว่าถูกต้องและมีความยุติธรรม เนื่องจากกฎหมายและความยุติธรรมเป็นสิ่งเดียวกัน กฎหมายที่ไม่ยุติธรรมจึงไม่อาจจะเกิดขึ้นได้

โดยผลของวิวัฒนาการของระบบกฎหมาย ส่งผลให้แต่ละช่วงเวลามีทฤษฎีความยุติธรรมที่แตกต่างกันออกไปตามช่วงเวลานั้นๆ การระงับข้อพิพาท ถือเป็น การอำนวยความสะดวกอย่างหนึ่งแก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้อง

7.2 พิจารณาจากกฎหมาย

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมก่อให้เกิดปัญหา ข้อขัดแย้งกันได้ เพราะแต่ละคนต่างก็เชื่อในเหตุผลของตนเอง จึงมักจะไม่ค่อยยอมซึ่งกันและกัน หากปล่อยให้กระทำการตามเหตุผลของตน ย่อมก่อให้เกิดการแก้แค้นกันเองโดยไม่มีที่สิ้นสุด รัฐจึงจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมด้วยกฎหมาย และกฎหมายที่ใช้ควบคุมความประพฤติที่ได้ผลอย่างชัดเจน ได้แก่ กฎหมายอาญา เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบของสังคม เนื่องจากเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันขัดแย้งระหว่างรัฐกับเอกชน รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาพิสูจนความผิดและลงโทษ

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา จึงไม่ใช่เพียงการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเท่านั้น หากแต่ยังต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยควบคู่ไปด้วย การดำเนินคดีอาญาจึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ประกอบกับในแต่ละสังคมมนุษย์ จะมีระเบียบแบบแผนที่มนุษย์ปฏิบัติต่อเนื่องมาจน มีลักษณะที่แน่นอน และเป็นการทำไปที่ประพฤตีสืบทอดต่อ ๆ มา และตกทอดกันมาเป็นรุ่น ๆ จนเกือบเป็นอุปนิสัยส่วนรวมของสังคม มนุษย์จึงตกอยู่ภายใต้ของอิทธิพลภาวะแวดล้อมทางวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่สถานะทางชนชั้นแตกต่างกัน จึงเน้นกระบวนการระงับข้อพิพาท โดยการไกล่เกลี่ยประนีประนอม กล่าวได้ว่าเมื่อมีการกระทำความผิดภายในสังคม คู่กรณีพิพาทจะระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยประนีประนอมยอมความกัน ผลอันเนื่องมาจากในแต่ละสังคม ได้ยินยอมให้มีการตกลงระงับข้อพิพาทกันได้ ในกรณีที่ความผิดนั้นไม่มีความรุนแรง ซึ่งโดยหลักการเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษ แต่เมื่อจำต้องลงโทษผู้กระทำความผิดทุกครั้ง เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นบางกรณีอาจจะไม่เกิดผลเป็นที่พอใจ เพราะทำให้สังคมมีสภาพเดือดขาด ไม่มีการประนีประนอม ผลคือ ทำให้เกิดความแตกแยกหรืออาจทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้การบังคับกฎหมายให้สอดคล้องกับชีวิตและสภาพสังคม จึงได้บัญญัติความผิดอาญาอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะการดำเนินคดีอาญาที่ต่างจากคดีอาญาทั่วไป ซึ่งเรียกว่า “ความผิดอันยอมความได้” เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ เพื่อรักษาความลับของเจ้าทุกข์ และประโยชน์ในเรื่องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย

โดยความผิดอันยอมความได้ จะมีลักษณะที่สำคัญคือจะมีสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองเป็นสิ่งที่แฝงอยู่ไม่มีรูปร่าง แต่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาที่ประสงค์คุ้มครอง ซึ่งเรียกว่า “คุณธรรมทางกฎหมาย” (Rechtsgut)²⁴ ซึ่งจะมีทั้งที่เป็นส่วนเอกชนและที่เป็นส่วนรวม หากสิ่งที่

²⁴ คณิต ฒ นคร, *กฎหมายอาญาภาคความผิด*, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545, หน้า 63

กฎหมายคุ้มครองเป็นสังคมนวม รัฐเท่านั้น ที่จะเข้าดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำผิดได้ เอกชนจึงไม่ใช่ผู้เสียหายไม่อาจดำเนินคดีได้ แต่หากสิ่งที่กฎหมายคุ้มครองมีเอกชนรวมอยู่ด้วยต้องพิจารณาว่าก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือสังคมมากกว่ากัน ถ้าสังคมเสียหายมากกว่าถือเป็นปัญหาความสงบเรียบร้อยของสังคม เอกชนไม่มีสิทธิดำเนินการระงับข้อพิพาท หากเอกชนได้รับผลร้ายมากกว่ารัฐยอมให้ผู้เสียหายพิจารณาว่าจะเอาโทษกันหรือไม่ โดยผู้เสียหายอาจจะสละประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองได้ เพื่อมิให้การกระทำเป็นความผิดหรือได้รับการยกเว้นโทษ โดยอาศัยหลักที่ว่าความยินยอมไม่ทำให้เป็นความผิด (Volenti Nonfat Injuria) ซึ่งความยินยอมนั้น ต้องได้มาโดยเสรีจริงใจ และชัดแจ้งเต็มใจปราศจากการข่มขู่ หลอกลวง หรือสำคัญผิด

แนวคิดในการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาเกิดขึ้นจากสภาพนิสัย วัฒนธรรมของบุคคลที่เกิดจากการเป็นสังคมที่ยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในบางกรณีจำเป็นต้องมีความอะลุ้มอล่วยกันและกันเพื่อการคงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคม ประกอบกับแนวคิดพื้นฐานทางกฎหมายได้มีการกำหนดให้มีความผิดอาญาอันยอมความได้ จึงเป็นการเปิดให้บุคคลนั้นยอมสละสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาของตนได้อันเป็นผลให้คดียุติลง ถือได้ว่าเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดที่นำการระงับข้อพิพาทมาใช้ให้มีประสิทธิภาพ

7.3 พิจารณาจากสังคม

เป็นแนวคิดของสำนักความคิดกฎหมายทางสังคมวิทยา (The Sociological School of Law) ที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคที่สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Positivism) ได้ครอบงำความคิดโลก โดยถือว่ากฎหมายที่มีอยู่สมบูรณ์แล้ว นักกฎหมายจึงไม่สนใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง เพราะจะสนุกอยู่กับกฎหมายที่มีอยู่ ด้วยเห็นว่ากฎหมายนั้น สามารถให้ความเป็นธรรมแก่สังคมได้ ประกอบกับสังคมตะวันตกในช่วงเวลานั้น มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมขนาดใหญ่ กฎเกณฑ์เก่าที่มีอยู่ก็ ไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นักกฎหมายที่ยึดติดกับแนวคิดเดิมๆ จึงกลายเป็นคนที่มีความคิดล้าหลังไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นักกฎหมายจึงมีแนวคิด โน้มเอียงพลະจากสำนักกฎหมายบ้านเมือง ไปศึกษาสังคมวิทยา คือ เห็นว่าการศึกษากฎหมายนั้นไม่ใช่พิจารณาแต่เฉพาะระบบกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงบริบททางสังคม อันได้แก่ สภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ด้วยเหตุที่สังคมและกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางสังคมวิทยาที่เรียกว่า “นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา” (Sociological Jurisprudence) การศึกษากฎหมาย จึงต้องศึกษาให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและสังคม ในฐานะที่กฎหมายเป็นเครื่องมือในการมุ่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม กฎหมายจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกด้าน จึงเป็นที่มาของทฤษฎี

นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา ที่เน้นบทบาทความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อสังคม ในเรื่องบทบาทหน้าที่ (Functional) ของกฎหมายในการจัดระเบียบผลประโยชน์ของสังคม (Functional approach) วิธีการตรากฎหมายเพื่อแก้ปัญหาสังคม (Social legislation) เพื่อปกป้องประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าการพิจารณาในเรื่องของกฎหมาย แนวคิดนี้ จึงเป็นความพยายามที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของกฎหมายหรือปรับปรุงสถาบันต่าง ๆ ในสังคมให้เป็นธรรมขึ้น โดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งเปลี่ยนจากการเน้นเรื่องสิทธิของปัจเจกชนมาเป็นเรื่องหน้าที่ทางสังคม (Social duties) แทน เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม (Collectivist legislation)

แนวความคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยานี้ จึงมีบทบาทในการระงับข้อพิพาทในฐานะที่เป็นการศึกษากฎหมายให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของกฎหมายและสังคม ในฐานะที่กฎหมายเป็นเครื่องมือที่จะมุ่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม กฎหมายจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ด้วยในภาพสังคมปัจจุบัน สังคมมีความเจริญก้าวหน้ามาก สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไป การใช้โทษจำคุก ไม่สามารถแก้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้หมด กฎหมายไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเต็มที่ สังคมขาดความสงบ ไม่มีสภาพสังคมที่กลมกลืนกัน การที่จะทำให้สังคมกลับมาสงบสุขได้อีก จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการระงับข้อพิพาท ซึ่งการที่จะนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องศึกษาสภาพทางสังคม สภาพกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ ความต้องการของประชาชนในสังคม แล้วเลือกนำเอาวิธีการที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมนั้นมาใช้ จึงจะเกิดผลบรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรม คือ สังคมเกิดความสงบสุข

7.4 พิจารณาจากการลงโทษ

ในอดีต เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และยังไม่มียุติธรรมการลงโทษเช่นปัจจุบัน การแก้แค้นเป็นมาตรการแรกสุด ที่ถูกนำมาใช้เป็นการโต้ตอบ (Retaliation) ต่อผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเจ็บปวด การแก้แค้นผู้กระทำความผิดได้กลายมาเป็นของรัฐ โดยในยุคต้นวิธีการในการแก้แค้นจะมีความรุนแรงในลักษณะของ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” การทำร้ายต่อผู้กระทำผิดในทางส่วนตัว เป็นเพียงเพื่อตอบสนองอารมณ์ที่หวาดกลัว เคียดแค้นชิงชังต่อตัวอาชญากร การลงโทษในอดีต จึงเป็นการแสดงออกซึ่งสัญชาตญาณในการแก้แค้น ซึ่งในเวลาต่อมาสิทธิในการแก้แค้นได้กลายเป็นสิทธิของรัฐ การลงโทษได้เป็นการควบคุมสังคมและควบคุมอาชญากรรม การกำหนดโทษตามคำพิพากษาถือเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรม และเป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกในการลงโทษจำคุก แต่สำหรับคดีบางประเภท เช่น คดีความผิดเล็กน้อย คดีความผิดอันยอมความได้ ความผิดที่เกิดจากประมาท ความผิดเหล่านี้ การใช้โทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้นย่อมไม่ได้ผล แต่กลับจะสร้างผลร้ายมากยิ่งขึ้น ผู้กระทำผิดจะมีมลทินติดตัวการอยู่ในเรือนจำปะปน

กับผู้ที่กระทำผิดโดยนิตย จึงเป็นการเรียนรู้พฤติกรรมที่ชั่วร้ายมาเพิ่ม แนวคิดในการลงโทษจึงได้เปลี่ยนจากการลงโทษเพื่อแก้แค้น เป็นมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม การประกอบอาชญากรรมในอดีต จะเป็นการประทุษร้ายต่อเหยื่อหรือผู้เสียหาย ซึ่งเกิดขึ้นภายในครอบครัวหรือในสังคมเดียวกัน การลงโทษ จึงถูกนำมาใช้ความเสียหายเพื่อป้องกันการแก้แค้นกันเอง และช่วยให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย

ในปัจจุบัน แต่การประกอบอาชญากรรมได้เปลี่ยนไปอาชญากรรม คือ การกระทำผิด ไม่ได้ถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อรัฐดังเช่นอดีต อาชญากรรมมีผลกระทบต่อตัวผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง อันได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชน วัตถุประสงค์ของการลงโทษได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่เน้นลงโทษต่อตัวผู้กระทำผิด มาให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายด้วยวิธีการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น ให้มีโอกาสดูแลคืนสู่สภาพ ก่อนเกิดการกระทำผิดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยถือว่าปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาของสังคม สมาชิกทุกคนควรมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหามากกว่าจะเน้นการลงโทษเพียงอย่างเดียว

เนื่องจากทฤษฎีการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป การที่จะนำโทษจำคุกมาใช้เพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เป็นการทันต่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้น การนำวิธีการระงับข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาท จำเป็นต้องศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษประกอบด้วย ดังนั้น ในการที่จะใช้การระงับข้อพิพาท จึงต้องคำนึงถึงแนวคิดทฤษฎีการลงโทษประกอบการตัดสินใจ

ปัญหาว่าการที่จะนำมามาตรการใดมาบังคับใช้นั้น ไม่ใช่เพียงแต่ว่าบัญญัติขึ้นมาแล้วจะนำไปใช้ได้ต้องมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงประกอบ คือ ปัจจัยด้านกฎหมายคังกรณีของการระงับข้อพิพาทนั้นจะทำให้เฉพาะในความคิดอันยอมความได้ สำหรับความผิดอาญาแผ่นดินไม่สามารถที่จะระงับคดีลงได้ เนื่องจากเป็นการกระทบต่ออำนาจรัฐ ปัจจัยด้านสังคม เนื่องจากกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับใช้ภายในสังคม ดังนั้น กฎหมายที่จะบังคับให้ให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคมได้เป็นอย่างดี ต้องได้รับการยอมรับการสมาชิกภายในสังคมและสอดคล้องกับสภาพสังคมด้วยปัจจัยด้านทฤษฎีการลงโทษ มาตรการที่จะนำมาใช้จะต้องสอดคล้องต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษ โดยพิจารณาตามเหตุการณ์ในสังคมนั้นๆ มิใช่ยึดติดกับแนวคิดการลงโทษแบบเก่า ๆ เท่านั้น และปัจจัยสุดท้ายอันได้แก่ ทฤษฎีว่าด้วยความยุติธรรม ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญ คือ ระบบยุติธรรมต้องอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน การที่จะนำวิธีการระงับข้อพิพาทไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล จึงต้องคำนึงถึงแนวคิดพื้นฐานของสิ่งเหล่านั้น และต้องปรับให้สอดคล้องกันระหว่างแนวคิดและมาตรการนั้น ๆ จึงจะบรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรม

8. มาตรการอื่นแทนการดำเนินคดีอาญา

การนำคดีออกนอกระบบ (Diversion) เป็นการออกจากกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็ น มาตรการที่นำมาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นหลักการสำคัญที่สร้างมาตรการ “ทางเลือก” แทนการใช้โทษจำคุกให้แก่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำไปใช้กับ “ผู้กระทำผิด” และเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการแก้ไขปัญหาคriminalityที่ขึ้นสู่ศาลและเป็นการใช้ ทางเลือกในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการหรือโดยไม่จำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล แต่อาศัย กระบวนการเจรจาตกลงระหว่างบุคคล ซึ่งจะมีมาตรการในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับการศึกษานี้ ได้นำเสนอ ดังนี้

8.1 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

คำว่า “Restorative Justice” หรือ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นคำที่ใช้กัน อย่างแพร่หลายในสังคมโลก โดยสหประชาชาติได้เสนอให้ใช้คำนี้ในการประชุม UN Expert Meeting on Restorative Justice ที่รัฐบาลแคนาดาจัดขึ้น เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 หมายถึง “การอำนวย ความยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่าย ซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดี เช่นเดิม อันเป็นการสร้าง ‘ความสมานฉันท์ในสังคม’ เป็นเป้าหมายสุดท้าย”²⁵

ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ต้องพิจารณาใน 2 ส่วน คือ

8.1.1 กระบวนการที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์

กระบวนการ (Process) ต้องเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์ ทำให้ฟื้นฟู โดยมีหลักการว่าควรเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบ ในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดอง ส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิด ได้ชดใช้ ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง

ในต่างประเทศ มีกระบวนการที่ใช้หลายรูปแบบ ได้แก่ การประชุมกลุ่ม อาจเป็นกลุ่มครอบครัว กลุ่มชุมชนหรือประมุขวงกลม (Sentencing Circle) เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็ นรูปแบบใด ก็ตาม ความสำคัญ ก็คือ การสร้างความปรองดองของทุกฝ่าย

²⁵(Online), available URL: <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/crime-cj.htm> เข้าถึงข้อมูล เมื่อ 10 มกราคม 2561

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของ
กระบวนการยุติธรรม ได้แก่

ชั้นตำรวจ หลายประเทศได้ใช้กระบวนการนี้สำหรับความผิดที่ใช้การตัดสิน
หรือปรับ

ชั้นอัยการ กรณีมีการชะลอการฟ้องก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ได้

ชั้นศาล สามารถใช้ประกอบเป็นเงื่อนไขในการกำหนดคำพิพากษาว่า
ควรจะเข้าสู่กระบวนการนี้ก่อน

หลังคำพิพากษา สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบ
เงื่อนไขการพักการลงโทษได้

8.1.2 ผลลัพธ์ที่จะก่อให้เกิด “ความสมานฉันท์” เป็นหัวใจสำคัญ คือ “การแสดง
ความสำนึกผิด” “การยินยอมที่จะปรับพฤติกรรม” การเยียวยาผู้ใช้ที่ผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งจะชดใช้
ให้กับผู้เสียหาย ซึ่งอาจจะไม่ใช่เป็นเรื่องเงินเท่านั้น อาจเป็นการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ

ประเภทความผิดที่สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้²⁶

- 1) ความผิดที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิด
- 2) ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) กรณีสามี
ทำร้ายภรรยา การนำตัวผู้กระทำความผิดที่จะต้องพึ่งพากันไปจำคุก ไม่ได้ประโยชน์อะไร
- 3) ความผิดที่กระทำโดยประมาท ก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ได้

4) ความผิดเล็กๆ น้อยๆ อื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมแนวใหม่
ที่ฟื้นฟูความยุติธรรม (Restorative Justice) และองค์การสหประชาชาติมีข้อมติที่จะให้ประเทศต่าง ๆ
ศึกษาและประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง โดยเห็นว่าอาชญากรรมเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคล
ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการฟื้นฟูเยียวยาความเสียหาย โดยผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ
โดยตรง และมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ การจัดการกับอาชญากรรมไม่จำเป็นจะต้องเป็นเรื่อง
ของรัฐที่จะทำการลงโทษ โดยเฉพาะโทษจำคุกโดยที่ผู้กระทำความผิดไม่ได้สำนึกในการกระทำของตน
และกลับไปกระทำความผิดอีก การจัดการกับอาชญากรรมควรเป็นการดำเนินการฟื้นฟูความเสียหาย

²⁶กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการ
ยุติธรรมไทย กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545, หน้า 15-16

ให้กลับคืนมา โดยผู้มีส่วนรับผิดชอบ คือ ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน เช่นนี้ จึงจะเกิดความยุติธรรม จะต้องมุ่งฟื้นฟูความเสียหายทั้งทางวัตถุและจิตใจของผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดจะต้องรู้สึกรับผิดชอบสำนึกผิด และอยากเข้ามาชดเชยหรือทำให้ความเสียหายลดน้อยลง กระบวนการดังกล่าวนี้ จะเป็นกระบวนการที่แตกต่างไปจากการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมโดยทั่วไป โดยเป็นกระบวนการที่เน้นการตกลงกันของฝ่ายผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชน กระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม ผู้กระทำผิดมักจะพยายามหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ และมักไม่รับรู้หรือสำนึกในการกระทำผิดของตนว่าก่อความเสียหายเพียงใด แต่การฟื้นฟูความยุติธรรมจะทำให้ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน และทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการชดเชยต่อผู้เสียหายและชุมชน

จุดหลักของการฟื้นฟูความยุติธรรมอยู่ที่การพบปะร่วมกันของผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและสมาชิกของชุมชน ในระหว่างการพบปะแต่ละฝ่ายจะมีโอกาสได้เปิดเผยเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และแสดงความรู้สึกของตนเองออกมา การพบปะจะต้องช่วยให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นเข้าใจฝ่ายอื่น ๆ และขั้นตอนในการที่จะชดเชยความเสียหาย การพบปะจะจบลงด้วยการตกลงกันว่า ผู้กระทำผิดจะชดเชยความเสียหายได้อย่างไร การชดเชยการเป็นในรูปแบบของการจ่ายค่าชดเชย การทำงานให้ผู้เสียหายหรือชุมชน หรือวิธีการอื่น ๆ การตกลงกันของฝ่ายต่าง ๆ อาจทำได้ในรูปแบบต่าง ๆ คือ²⁷

1) การใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด

โดยมีคนกลาง เรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ซึ่งผ่านการอบรมอย่างดี มาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือไกล่เกลี่ย เพื่อมุ่งให้ผู้กระทำผิดยอมรับผิดชอบในการกระทำของเขาและยอมรับผิด รวมทั้งพร้อมที่จะขอโทษชดเชยหรือแก้ไขตนเองไม่กระทำผิดซ้ำอีก ขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะทำให้ผู้เสียหายพอใจและให้อภัย แต่ก่อนที่จะให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาพบกันเพื่อรับการไกล่เกลี่ยนั้น ต้องผ่านขั้นตอนการไกล่เกลี่ยมาก่อน กล่าวคือ ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดต้องยินยอมที่จะเข้าโครงการและยอมรับในหลักการเบื้องต้นก่อน จึงจะนำเข้ามาพบกัน วิธีการดังกล่าวนี้ มีใช้กันมากในแคนาดา สหรัฐ อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นอร์เวย์ และฟินแลนด์

2) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family group Conferencing)

เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกษากฎรูปแบบหนึ่ง โดยนอกจากจะมีผู้กระทำผิด ผู้เสียหายและผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ยังมีตัวแทนของชุมชนและครอบครัวของทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมปรึกษาหารือประชุมกัน ถึงแนวทางในการจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้น นับเป็นการจัดการกับความผิด

²⁷(Online), available URL: <http://www.correct.go.th/journal/j2/new4.html> เข้าถึงข้อมูล เมื่อ 15 มกราคม 2561

ที่เกิดขึ้นที่แตกต่างจากการพิจารณาคดีโดยทั่วไป โดยยอมรับความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย ในการที่จะตกลงแก้ปัญหาาร่วมกัน

การประชุม จะเริ่มจากการที่แต่ละฝ่ายจะเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึก โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยที่จะแปรเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นความเข้าใจ และทำให้การจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการให้ผู้กระทำผิดสำนึกและรับผิดชอบ ในการกระทำ พร้อมทั้งทำสิ่งใดในการชดเชยให้ผู้เสียหายและชุมชน ในขณะที่ผู้เสียหายและชุมชนก็ให้อภัยและพร้อมที่จะช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดไม่กระทำผิดซ้ำอีก วิธีการนี้ มีใช้กันในนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ออฟฟาริกาใต้ อังกฤษ สหรัฐ และแคนาดา

3) การล้อมวงพิจารณาคดี (Sentencing Circle)

เป็นการพิจารณาคดีที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ โดยผู้พิพากษา อัยการ ทนาย จำเลย ผู้เสียหาย ญาติ และครอบครัว ตลอดจนพยานและตำรวจ จะมานั่งล้อมวงเป็นวงกลม เพื่อพิจารณาคดีที่เกิดขึ้น โดยให้แต่ละฝ่ายทุกคนได้พูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกต่อเหตุการณ์ จากนั้น จึงเป็นการทำความเข้าใจร่วมกัน การยอมรับผิดของผู้กระทำผิด การให้อภัยของฝ่ายผู้เสียหาย และการชดเชยความเสียหายที่ฝ่ายผู้กระทำผิด จะชดเชยให้ผู้เสียหายหรือสังคม รวมทั้งที่ประชุมจะร่วมกัน กำหนดวิธีการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดที่จะช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก

การพิจารณาคดีวิธีนี้ จึงเปรียบเสมือนคนในชุมชนที่ร่วมกันจัดการกับการกระทำผิดที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการพิจารณาแบบไม่เป็นทางการ ทุกคนนั่งล้อมวงเสมอกันและช่วยกันคิดหาหนทางที่จะทำให้เกิดความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย มากกว่าที่จะเน้นการลงโทษ โดยที่ผู้เสียหายไม่ได้รับการทดแทน ในการตกลงไกล่เกลี่ยและการล้อมวงพิจารณาคดี อาจลงเอยโดยการให้ผู้กระทำผิดยอมรับผิดและทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชุมชน เช่น การทำงานบริการสาธารณะ หักเงินเข้ากองทุนสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรม ชดเชยค่าเสียหายให้ผู้เสียหาย เข้าร่วมในการอภิปรายเพื่อให้ความรู้ในการป้องกันอาชญากรรมกับชุมชน ขณะที่ชุมชนเองก็มีการรวมกลุ่มในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ และช่วยเหลือผู้เสียหาย

ในแคนาดา ตำรวจที่ทำงานด้านชุมชนสัมพันธ์จะรับบทบาทในเรื่องนี้ ตำรวจเหล่านี้ใกล้ชิดกับชุมชน ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด จะทำหน้าที่ในการดำเนินการข้างต้น การให้ความรู้และการป้องกันอาชญากรรม โดยการทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้นำชุมชน เมื่อมีคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเกิดขึ้น ตำรวจจะส่งเข้าโครงการ โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย ผู้นำชุมชนร่วมกันเป็นคณะ ในการตกลงของกลุ่มคดี หากตกลงกันได้ ก็ไม่ต้องดำเนินคดีในศาล หากจะมีกิจกรรมที่ผู้กระทำผิด

จะต้องกระทำ ก็ร้องขอให้ศาลพิจารณาส่งต่อไป กระบวนการดังกล่าวนี้ จะใช้เวลาไม่เกิน 1 เดือน โดยไม่ต้องรอการพิจารณาคดีเป็นปี

ในออสเตรเลีย มีการนำระบบการล้อมวงพิจารณาความไปใช้ในคดีเด็ก และเยาวชนและคดีอาญาทั่วไป จุดประสงค์ก็เพื่อที่จะเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม โดยการให้โอกาสผู้กระทำผิดเข้ามาแก้ปัญหาข้อพิพาทในที่ประชุมชุมชนแทนการพิจารณาคดีในศาล ยกเว้นในกรณีผู้กระทำผิดปฏิเสธคดีและต้องการที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน การประชุมแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง จะประกอบด้วย ผู้เสียหายและญาติพี่น้องผู้กระทำผิดและญาติพี่น้อง และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมทั้งผู้นำประชุม การล้อมวงพิจารณาความ ผู้นำประชุมจะเน้นการอภิปรายถึงการประณามการกระทำผิด โดยหลีกเลี่ยงการประณามคุณลักษณะของผู้กระทำผิด โดยผู้กระทำผิดจะต้องอธิบายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีความรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ และคิดว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ส่วนผู้เสียหายจะแถลงถึงผลกระทบของอาชญากรรมทางร่างกาย เศรษฐกิจ และอารมณ์ ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดและญาติมีโอกาสที่จะรู้สึกสำนึกในการกระทำของพวกเขา และขอโทษผู้เสียหาย จากนั้น จึงให้มีการตกลงที่จะลงนามข้อตกลงที่จะชดเชยความเสียหาย เช่น ในรูปของการจ่ายค่าชดเชย ทำงานชดใช้ผู้เสียหายหรือสังคมหรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามแต่จะตกลง

ปัจจุบัน การพิจารณาคดีโดยชุมชนมีกฎหมายรองรับ บางรัฐดำเนินการโดยตำรวจบางรัฐ อัยการ และบางรัฐผ่านอำนาจศาล และบางรัฐโดยองค์กรศาสนา ใช้กับคดีเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ และคดีอาญาในบางส่วน นอกจากนี้ บางประเทศ มีการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้กับงานราชทัณฑ์ กล่าวคือ ให้เหยื่อและชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการราชทัณฑ์ การฟื้นฟูความยุติธรรมจะใช้ในคดีที่ผู้กระทำผิดรับสารภาพหรือยอมรับผิด และทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดยินยอมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยส่วนใหญ่จะใช้กับความผิดในคดีลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ปล้น บุกรุก กรรโชก หนีโจก ยักยอก และคดีทางเพศ ในส่วนของขั้นตอนที่จะนำการฟื้นฟูความยุติธรรมมาใช้ นั้น อาจทำได้ในขั้นตอนของตำรวจ อัยการ หรือของศาล ภายหลังการพิจารณาคดี โดยเป็นคำสั่งศาล ทั้งนี้ บางประเทศจะให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ บางประเทศให้องค์กรในชุมชนดำเนินการหรือร่วมกันระหว่างฝ่ายรัฐกับชุมชน ซึ่งรวมถึงการดำเนินการติดตามดูแลให้เป็นไปตามข้อตกลงที่ทำกันไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม ประเทศส่วนใหญ่จะใช้กระบวนการฟื้นฟูความยุติธรรมกับคดีเด็กและเยาวชน แต่ก็มีหลายประเทศที่ใช้ในคดีอาญาทั่วไปเช่นกัน ทั้งนี้ จะต้องมียุทธศาสตร์รองรับให้อำนาจในการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวนี้

เห็นได้ว่า การฟื้นฟูความยุติธรรม เป็นทางเลือกในการจัดการกับการกระทำผิดที่แตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งเน้นในเรื่องการลงโทษผู้กระทำผิด การฟื้นฟูความยุติธรรมจะเน้นการฟื้นฟูความยุติธรรมให้กลับคืนมา โดยให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบ และชดเชยให้ผู้เสียหายและชุมชนในทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้ โดยมีกระบวนการในการไกล่เกลี่ย ซึ่งทุกฝ่ายจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการชดเชยความเสียหาย และทำให้ความยุติธรรมกลับคืนมา การฟื้นฟูความยุติธรรมจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทั้งของผู้เสียหายและผู้กระทำผิด

8.2 การชะลอการฟ้อง (Suspension of Prosecution)

การชะลอการฟ้อง เป็นการสังคดีประการหนึ่งของพนักงานอัยการในต่างประเทศ ซึ่งเป็นอำนาจในการใช้ดุลพินิจที่จะไม่ฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งมีมูลเชื่อว่ากระทำผิด อันมีส่วนช่วยในการลดปริมาณคดีชั้นศาล หมายความว่า การที่พนักงานอัยการมีความเห็นแล้วว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย แต่จะยังไม่ฟ้องทันที หากจะกำหนดเงื่อนไขควบคุมความประพฤติที่ผู้ต้องหาจะต้องปฏิบัติ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งหากผู้ต้องหาสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น ได้ครบถ้วนตลอดช่วงเวลานั้น พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหานั้นแล้วปล่อยตัวไป แต่ถ้าผู้ต้องหาไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นได้ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องและนำตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อศาลต่อไป²⁸ เป็นการลดจำนวนคดีบางประเภท ซึ่งไม่ควรนำเข้าสู่การพิจารณาของศาลออกไปจากระบบ อันเป็นการลดคดีที่ค้างค้ำในศาล และเป็นการกั่นกรองคดีอาญาบางประเภทที่สามารถแก้ไขผู้กระทำผิดให้สามารถปรับตัวให้เข้าสู่สังคมได้ดีกว่ากระบวนการตามปกติ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าผลดี โดยเฉพาะในคดีความผิดบางประเภท เช่น ความผิดซึ่งกระทำโดยประมาท ความผิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความผิดซึ่งเด็กเป็นผู้กระทำผิด เป็นต้น

8.2.1 วัตถุประสงค์อันสำคัญที่นำวิธีการชะลอฟ้องมาใช้ คือ

- 1) ให้มีการชะลอการฟ้องผู้กระทำผิดอาญาบางประเภทไว้ชั่วคราวระยะเวลาที่กำหนด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้มีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ ภายใต้ความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ และทำให้ไม่เป็นการเสียหายแก่ประวัติและชื่อเสียงของบุคคลนั้น
- 2) เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีชั้นศาล และการควบคุมทั้งของผู้กระทำผิดและของแผ่นดิน และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดอาญาได้กลับตัวเป็นคนดี แทนที่จะส่งฟ้องศาลและร้องขอการลงอาญาหรือการรอกำหนดโทษตามวิธีเดิม

²⁸เรวัต น้าเฉลิม, *ชะลอการฟ้อง*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522, หน้า 20.

8.2.2 วิธีการและระยะเวลาดำเนินการ²⁹

การชะลอการฟ้อง ให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะพิจารณาเสนอความเห็นให้ผู้ต้องหาคนใดก็ตามการสอบสวนได้ความว่ากระทำผิดตามข้อหาแต่เมื่อคำนึงถึงประวัติ ความประพฤติ อุปนิสัย การดำเนินอาชีพ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพความผิดและสภาพแวดล้อมแห่งจิต แล้วควรได้รับการชะลอการฟ้อง ให้พนักงานอัยการเสนอความเห็นควรชะลอการฟ้องไปยังคณะกรรมการชะลอการฟ้อง (Board of Suspend Prosecution) ซึ่งอาจประกอบด้วยหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

เมื่อคณะกรรมการชะลอการฟ้อง พิจารณาแล้วไม่เห็นชอบด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการ ก็ต้องยื่นฟ้องผู้ต้องหาคนนั้นไป ถ้าเห็นชอบด้วยก็จะอนุญาตให้มีการชะลอการฟ้อง

ผู้ต้องหาที่ได้รับอนุญาตให้ชะลอการฟ้อง ต้องได้รับการคุมประพฤติ โดยพนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) และต้องรายงานตัวตามกำหนดด้วย ทั้งนี้ ทั้งผู้ต้องหาและผู้เสียหายต้องยินยอมให้มีการชะลอการฟ้อง เมื่อครบกำหนดการชะลอการฟ้องแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะรายงานเสนอพนักงานอัยการเกี่ยวกับความประพฤติของผู้ต้องหาดังกล่าว และพนักงานอัยการจะทำความเห็นเสนอคณะกรรมการชะลอการฟ้องต่อไปว่า ควรระงับการฟ้องเด็ดขาดหรือไม่

ระหว่างการคุมประพฤติ ถ้าผู้ต้องหาประพฤติการณ์ชัดเจนว่าไม่สามารถกลับตนเป็นคนดีหรือผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้ สำหรับการคุมประพฤติ คณะกรรมการชะลอการฟ้องอาจระงับการชะลอการฟ้องและให้ฟ้องคดีนั้นต่อไป ถ้าระหว่างการคุมประพฤติ ผู้ต้องหากกระทำผิดอีก ก็จะถูกฟ้องทั้งคดีที่ชะลอไว้ และคดีความผิดใหม่ด้วย

8.3 การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการระงับข้อพิพาทและทำทัณฑ์บนแก่ผู้กระทำผิด³⁰

การให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการระงับข้อพิพาท มีอยู่ทั่วไป เช่น ในประเทศไทย ที่ให้อำนาจตำรวจในการเปรียบเทียบปรับคดีสุราโทษ และคดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียวและเจ้าพนักงานตามกฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับได้ แม้คดีนั้น จะมีอัตราโทษเกินกว่าลหุโทษก็ตามแต่สำหรับคดีอันยอมความได้อื่นๆ และคดีอาญาแผ่นดินที่ไม่ร้ายแรงและไม่มิบทกฎหมายบังคับให้ต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเท่านั้นแล้ว พนักงานสอบสวนก็อาจจะจัดทำสำนวนการสอบสวนและเสนอความเห็นเบื้องต้น เห็นควรไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้องต่อไป หากคู่กรณีสามารถทำการเจรจาและตกลงกันได้

²⁹ประเทือง กิริติบุตร, การชะลอการฟ้อง, *บทบัญญัติ* 1, 34 (มกราคม 2520): 56-58.

³⁰(Online), available URL: <http://www.bloggang.com/viewblog>, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2560

ในประเทศนิวซีแลนด์ เลือกว่าจะให้อำนาจตำรวจในการดำเนินการตักเตือน และทำทัณฑ์บนผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ได้อย่างเป็นการทั่วไป โดยมีโครงการที่จะดำเนินการอย่างจริงจัง มาตั้งแต่ ค.ศ. 2003 เป็นต้นมา การดำเนินการของประเทศนิวซีแลนด์ ตามข้อเสนอของคณะกรรมการกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการ ดังนี้

- 1) การพิจารณากำหนดกรอบของกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ชัดเจน
- 2) การกำหนดกรอบการกระทำผิด เพื่อใช้ในการกระบวนยุติธรรมทางเลือก อย่างไรก็ตาม ประเทศนิวซีแลนด์ ยังจะไม่นำกระบวนการเตือนหรือทัณฑ์บน โดยตำรวจมาใช้ในการกระทำผิดของผู้ใหญ่ในทันที ทั้งนี้ เนื่องจากจะต้องมีการทบทวนมาตรการที่จะนำมาใช้ให้เหมาะสม ก่อนการดำเนินการเกี่ยวกับการผันคดีไม่ให้ขึ้นสู่ศาล

8.4 การคุมประพฤติ

การคุมประพฤติ (Probation) ในประเทศญี่ปุ่น คือ การคุมประพฤติแก่ผู้กระทำความผิดอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ค.ศ. 1949 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติ สังกัดกระทรวงยุติธรรม ผู้กระทำผิดจะถูกควบคุมโดยพนักงานเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ (Professional Probation Officer หรือ PPO) และอาสาสมัครพนักงานคุมประพฤติ (Volunteer Probation Officer หรือ VPO) เป็นรายบุคคลไปตามมาตรา 248 ได้บัญญัติว่า “อัยการไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอาญาเสมอไป หากเห็นว่าไม่จำเป็น เมื่อได้คำนึงถึงบุคลิกลักษณะอายุ สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด สภาพของความผิดและความร้ายแรงของความผิดหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังการกระทำความผิดแล้ว” จะเห็นได้ว่าถ้อยคำของบทบัญญัติในมาตรา 279 แห่งประมวลกฎหมายฉบับเดิม ในมาตรา 248 แห่งประมวลกฎหมายฉบับใหม่ เหมือนกันแทบทุกประการ เว้นแต่คำว่า “ความร้ายแรงของความผิด” เท่านั้น

หลักเกณฑ์สำคัญในการคุมประพฤติที่ญี่ปุ่น มี 3 ประการ คือ ³¹

- 1) หลักจำเป็นและสมควร หมายความว่า การใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จะต้องใช้อย่างมีขอบเขตจำกัด ทั้งด้านความจำเป็นและความสมควร
- 2) หลักปัจเจกชน หมายความว่า การที่ศาลจะสั่งรอกการลงโทษแล้วใช้วิธีการคุมประพฤตินั้น จะต้องพิจารณาเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับตัวจำเลยเฉพาะบุคคล เช่น อายุ ครอบครัว

³¹ คณิต ฒ นคร และคณะ, โครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบแนวทางลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล, เสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม, 2548, หน้า 55

การศึกษา เพื่อน สภาพแวดล้อม สุขภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิด

3) หลักพึ่งตนเอง หมายความว่า การแก้ไขผู้กระทำความผิด จะต้องกระทำโดยตระหนักในข้อเท็จจริงที่ว่า โดยสภาพธรรมชาติของผู้ที่จะได้รับการแก้ไข ผู้นั้นมีควมรับผิดชอบในการช่วยเหลือตนเอง วัตถุประสงค์ในการคุมประพฤติ ก็เพื่อจะแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด โดยมีเงื่อนไขควบคุมบังคับไว้แล้ว พนักงานคุมประพฤติก็จะติดตามสอดส่องดูแล แต่อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายปลายทางสำคัญ ก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดประพฤติดีด้วยตัวเอง ซึ่งหมายถึงไม่ต้องมีเงื่อนไขบังคับและมีพนักงานคุมประพฤติคอยช่วยเหลือ นั้นย่อมแสดงว่า ผู้กระทำความผิดสามารถอยู่ในสังคมได้ด้วยตัวของตัวเอง

คำว่า “การคุมประพฤติ” ตามกฎหมายญี่ปุ่น คือ ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูนอกเรือนจำ (Rehabilitating Observation) หมายถึง การสังเกตการณ์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูนอกเรือนจำ มี 5 ประเภท คือ³²

- 1) ผู้ถูกคุมประพฤติที่เป็นเด็ก ได้แก่ เด็กที่ศาลครอบครัวสั่งคุมประพฤติไว้
- 2) ผู้ถูกพักการลงโทษจากโรงเรียนฝึกรบม ได้แก่ เด็กที่ได้รับการปล่อยตัวจากโรงเรียนฝึกรบม เนื่องจากได้รับการพักการลงโทษโดยคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพักการลงโทษ
- 3) ผู้ถูกพักการลงโทษจากเรือนจำ ได้แก่ นักโทษที่ได้รับการพักการลงโทษและถูกปล่อยตัวจากเรือนจำ ตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพักการลงโทษ
- 4) ผู้ถูกพักการลงโทษจากสถานเณระแนวสตรี ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษและถูกปล่อยตัวตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพักการลงโทษ จากสถานเณระแนวสตรีอื่นเป็นสถานที่ควบคุมผู้เคยประกอบอาชีพค้าประเวณี
- 5) ผู้ถูกคุมประพฤติผู้ใหญ่ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่ศาลอาญาสั่งคุมประพฤติไว้ เนื่องจากได้รับการรอลงโทษ และโทษที่ถูกรอไว้ นั้นอาจเป็นโทษจำคุกหรือโทษปรับก็ได้

การคุมประพฤติ จะมีได้ต่อเมื่อต้องมีการรอลงโทษ หลักเกณฑ์ในการรอลงโทษมีบัญญัติไว้ในมาตรา 25 แห่งประมวลกฎหมายอาญาการคุมประพฤติของประเทศญี่ปุ่น เป็นมาตรการที่ศาลสั่งประกอบคำพิพากษาที่มีการรอลงโทษ คดีที่ศาลจะสั่งรอลงโทษ จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 25 ว่าด้วยการรอลงโทษ มาตรา 25 ในกรณีที่ถูกศาลใดตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ ต้องพิพากษาให้ลงโทษจำคุกประเภทต้องทำงานหนักหรือไม่ต้องทำงานหนัก เป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี หรือต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับ ไม่เกิน 20,000 เยน หากมี

³² “เรื่องเดียวกัน”

เหตุอันควร ศาลอาจสั่งให้รอกการลงโทษไว้ ภายในระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และไม่เกิน 5 ปี โดยนับระยะเวลาตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด

จากมาตรา 25 อธิบายให้ข้อสังเกตชัดเจนขึ้น คือ

- 1) คดีที่กระทำความผิดนั้น ศาลพิจารณาให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือโทษปรับไม่เกิน 200,000 เยน
- 2) เป็นผู้ที่ไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน หรือหากเคยต้องโทษ โทษนั้นต้องล่วงเลยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยนับจากวันที่การต้องโทษนั้นได้สิ้นสุด หรือวันที่โทษนั้นถูกยกเลิก
- 3) ผู้ที่อยู่ในระหว่างระยะเวลารอกการลงโทษตามคำพิพากษาในคดีก่อนและได้กระทำความผิดขึ้นใหม่ในระหว่างระยะเวลารอกการลงโทษนั้น จะได้รับการรอกการลงโทษก็ต่อเมื่อคดีใหม่นั้น ศาลพิพากษาจำคุกไม่เกิน 1 ปี ไม่ว่าจะต้องทำงานหนักหรือไม่ และมีเหตุอันควรปราณี
- 4) กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ต้องมีเหตุอันควร คือ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะรอกการลงโทษได้แต่ละคดี

จากการศึกษาแนวคิด พัฒนาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว แนวคิดพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาจะได้นำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์กับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขกฎหมายต่อไป

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวของไทย และต่างประเทศ

ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวยังเป็นปัญหาใหญ่ของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวควรได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองที่เหมาะสมและทันท่วงที โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกระบวนการทางกฎหมายที่ชัดเจน และภาครัฐต้องทำหน้าที่และมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่างเต็มที่ สำหรับบทนี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอถึงมาตรการทางกฎหมาย ทั้งในส่วนของประเทศไทยและต่างประเทศ ดังนี้

1. ประเทศไทย

1.1 มาตรการทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัว

1.1.1 มาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีผลใช้บังคับ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2550 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้เพื่อแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การที่กฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป เพื่อให้โอกาสผู้กระทำกลับตัว และรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา

โครงสร้างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ประกอบด้วยข้อกำหนดความผิดและโทษทางอาญาเพิ่มขึ้น การกำหนดวิธีการดำเนินคดี ประกอบด้วย การแจ้ง การร้องทุกข์ การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษาคดี และการบังคับโทษ การกำหนดมาตรการอื่นเป็นการเฉพาะ ทั้งการช่วยเหลือ การโฆษณา การรักษาพยาบาล การห้ามผู้กระทำผิดหรือเข้าใกล้ผู้เสียหาย วิธีดูแลบุตร บำบัดฟื้นฟู คุมประพฤติ บริการสังคม ชดใช้เงิน ละเว้นการกระทำ การกำหนดวิธีการบริหารจัดการกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ทั้งอำนาจรัฐมนตรี พนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ประนีประนอม ระเบียบรัฐมนตรี ด้านการสอบสวนและระเบียบศาลในการพิจารณาคดี การจัดระบบงานสนับสนุนเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1) การแจ้งเหตุการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 5 กำหนดให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ที่พบเห็น หรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่ แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิด ทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

สำหรับวิธีการแจ้งการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด³³ นอกจากนี้ ยังมีการออก ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการ ของพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็น หรือได้รับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2551 ยังกำหนดว่า ผู้ใดพบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ให้แจ้งโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการระงับเหตุโดยมิชักช้า นอกจากนี้ให้แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่รับผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้ รักษาพยาบาล ครู หรือนายจ้าง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นศิษย์ หรือลูกจ้าง จะต้องแจ้งหรือรายงานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยมิชักช้า³⁴ ในการแจ้งเหตุนี้ เป็นการแจ้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจคุ้มครองเบื้องต้น โดยเข้าไปในที่เกิดเหตุ เพื่อสอบถามเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ช่วยเหลือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

³³ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 6 วรรคแรก

³⁴ ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการ ของพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็น หรือได้รับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2551 ข้อ 5

ให้ได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ จัดให้มีการร้องทุกข์ตามความประสงค์ของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งเข้าไปประจักษ์เหตุความรุนแรงในครอบครัว จึงมิใช่การร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) คดีความรุนแรงในครอบครัว จึงยังไม่เริ่มขึ้นเมื่อรับแจ้งเหตุ ดังนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ (ที่มีฐานะเทียบเท่าไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งได้แก่ หัวหน้าสถานีตำรวจ นายอำเภอ/ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอ หรือพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) จึงไม่สามารถที่จะออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ตามมาตรา 10 ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับหรือพบเห็นเหตุการณ์กระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้นั้นสามารถเข้าไปในเคหสถานที่เกิดเหตุเพื่อยุติความรุนแรงได้ โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้นั้น ต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อพบเห็นหรือได้รับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2551 เช่น การบันทึกการรับแจ้ง การขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ เป็นต้น

2) ความผิดที่สามารถบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

มาตรา 4 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “ให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลดล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น” จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว แม้ผู้กระทำจะเป็นผู้กระทำความผิดตามนัยมาตรา 4 และต้องความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นด้วย โดยความผิดตามกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นนั้น มีอัตราโทษจำคุกหรือปรับที่สูงกว่าอัตราโทษตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้กระทำยังคงต้องรับผิดตามที่กฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นบัญญัติไว้ด้วยตนเอง

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว ที่มีลักษณะเป็นอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือบังคับหรือใช้อำนาจผิดคลองธรรม ใ้บุคคลในครอบครัวโดยมิชอบ ดังนั้น การกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ส่งผลให้กระทบต่ออำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ได้แก่ ความผิด ดังนี้³⁵

³⁵ วุฒิชัย เปียแดง, บทบาทของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนนำร่องของกรุงเทพมหานคร 4 ชุมชน, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553, หน้า 50

(1) มาตรา 295 ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) มาตรา 297 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี

(3) มาตรา 309 ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(4) มาตรา 276 ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยผู้นั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้นั้นนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำความผิดระหว่างระหว่างคู่สมรส และคู่สมรสนั้นยังประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้

(5) มาตรา 391 ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) การร้องทุกข์

การดำเนินคดีนั้นต้องมีการร้องทุกข์ ซึ่งหมายถึง การที่ผู้ซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดกฎหมายได้เข้าแจ้งความร้องทุกข์กับเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครอง โดยมีเจตนาต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ การกล่าวหานี้จะต้องมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ถ้าไม่มีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษหรือไม่ได้แสดงเจตนาที่ประสงค์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ไม่ถือว่าเป็นการแจ้งความร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมาย และสำหรับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ถือเป็นคดีความผิดที่ยอมความได้ ดังนั้น การแจ้งความร้องทุกข์จึงต้องมีเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจสอบสวนได้ เว้นแต่การกระทำความรุนแรงนั้นเป็นความผิดฐานอื่นด้วย และความผิดอื่นนั้นเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจสอบสวนควบคู่ไปกับความผิดฐานอื่นนั้น

ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวสามารถร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง หรือถ้าไม่อยู่ในสภาพ หรือวิสัยที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งเป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้³⁶

“วิสัย” หมายความว่า ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีสภาพ ร่างกายและจิตใจที่สามารถร้องทุกข์หรือแจ้งความ ได้

“โอกาส” หมายความว่า ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ใน สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการที่จะร้องทุกข์หรือแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็น ผู้เยาว์ หรือคนวิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถ หรือผู้เสมือนไร้ความสามารถให้ผู้แทนโดยชอบธรรม (กรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก) ผู้อนุบาล (กรณีผู้เสียหายเป็นคนวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ) หรือ ผู้พิทักษ์ (กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เสมือนคนไร้ความสามารถ) เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้³⁷ แต่ถ้าเป็นกรณี ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ เป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อผู้อยู่ในความดูแล ในการนี้ ญาติหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาจร้องขอให้พนักงานอัยการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีดำเนินการร้องทุกข์ แทนผู้เยาว์ หรือคนวิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถ หรือผู้เสมือนไร้ความสามารถได้³⁸

สำหรับอายุความในการร้องทุกข์นั้น กำหนดการนับอายุความร้องทุกข์ไว้ เป็นพิเศษ โดยอายุความในคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวอายุความสามเดือน จะเริ่ม นับตั้งแต่ผู้ถูกระทำอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้³⁹

4) การดำเนินการสอบสวน

ในการดำเนินการสอบสวนผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการออกระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และ วิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นแนวทางในทางปฏิบัติ เนื่องจากในการดำเนินคดีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัวนั้น มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

การสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้พนักงาน สอบสวนดำเนินการ ดังนี้⁴⁰

³⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 6 วรรคสอง

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6

³⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 7

⁴⁰ ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551 ข้อ 8

(1) แจ้งเป็นหนังสือให้จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ทราบวัน เวลา และสถานที่ ที่จะสอบปากคำ เพื่อให้บุคคลที่ได้รับแจ้งอยู่ร่วมด้วย เพื่อให้คำปรึกษาขณะสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

(2) ในกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ แต่มีเหตุจำเป็นต้องสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำผู้เสียหายไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวนโดยละเอียด แล้วรายงานให้ผู้บังคับบัญชาเพื่อทราบ

สำหรับการสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ในขณะที่สอบปากคำให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งตามมาตรา 133 ทวิ และ มาตรา 133 ตรี ได้กำหนดไว้ว่าในการสอบสวน ดังนี้⁴¹

(1) การสอบสวนจะต้องดำเนินการโดยแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วน ในสภาพที่เหมาะสม โดยต้องมีบุคคลดังต่อไปนี้อยู่ร่วมด้วย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ แต่ถ้าในกรณีที่มีเหตุอันควรไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวได้ ก็ให้มีเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งร่วมอยู่ด้วยก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลอื่นไว้ในสำนวนการสอบสวน

(2) ในการถามปากคำเด็กที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็ก กรณีที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เห็นว่า...การถามปากคำเด็กคนใดหรือคำถามใด อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง...ให้พนักงานสอบสวนถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการเฉพาะ ตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน โดยมีให้เด็กได้ยินคำถามของพนักงานสอบสวนและห้ามมิให้ถามเด็กซ้ำซ้อนหลายครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร

(3) เด็กสามารถร้องขอให้บุคคลที่ตนไว้วางใจ เข้าร่วมฟังการสอบสวนหรือถามปากคำด้วย ซึ่งธรรมดาจะเป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ซึ่งทนายความของผู้เสียหายหรือพยาน หากประสงค์เข้าร่วมการสอบสวนหรือถามปากคำ ย่อมใช้สิทธิตามมาตรา นี้ เข้าร่วมฟังการให้ถ้อยคำหรือสอบสวนได้

⁴¹ ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551 ข้อ 9

(4) ต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมในการสอบสวนหรือถามปากคำด้วย ทั้งนี้ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ดังกล่าว จะต้องได้รับการอบรมและขึ้นทะเบียนตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการขอและรับขึ้นทะเบียนเป็นผู้ทำหน้าที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(5) ต้องมีพนักงานอัยการ เข้าร่วมในการสอบสวนหรือถามปากคำ

(6) ต้องมีการบันทึกภาพและเสียงที่สามารถนำออกถ่ายถอดได้อย่างต่อเนื่องไว้

5) เขตอำนาจศาลหรือเขตอำนาจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ

ตามมาตรา 8 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัตินี้ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตาม มาตรา 4 วรรคหนึ่ง เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีความผิดตาม มาตรา 4 วรรคหนึ่งต่อศาล รวมไปถึงความผิดตามกฎหมายอื่น” นั้น กรณี มาตรา 4 เป็นกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่นๆ ที่มีอัตราโทษสูงกว่าอัตราโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกพันบาท ให้ดำเนินคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัว แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติต่อมาว่า “เว้นแต่ความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น มีอัตราโทษสูงกว่า ให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ ไปใช้บังคับโดยอนุโลม” ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเขตอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 เห็นว่าการจะฟ้องคดีในความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ต่อศาลคดีเยาวชนและครอบครัว ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหมายบทนั้น อาจกล่าวได้ว่า คงมีเพียงกรณีที่ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด มีอายุไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันกระทำความผิด หรือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 ซึ่งเป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามมาตรา 4 วรรคแรกเท่านั้น จึงจะอยู่ในอำนาจการสั่งคดีของพนักงานอัยการสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว แต่หากเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือความผิดฐานอื่นหรือกฎหมายอื่น ซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าบทบัญญัติของมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ และผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ในวันกระทำความผิดย่อมไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ในทำนองเดียวกัน ย่อมมิได้อยู่ในอำนาจการสั่งคดีของพนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวด้วยเช่นกัน แต่เป็นอำนาจของศาลจังหวัดหรือศาลแขวงแล้วแต่กรณี อาจกล่าวได้ว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้กับผู้กระทำความผิด ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์นั้น มิได้บังคับใช้ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวแต่เพียงศาลเดียวเท่านั้น ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ จึงหาใช้เฉพาะพนักงานอัยการสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว หากแต่เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในศาลแขวงและศาลจังหวัดด้วยเช่นกัน⁴²

6) การขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง

มาตรา 12 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัตินี้บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา 4 ให้พนักงานสอบสวน หรือศาล แล้วแต่กรณีจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องนั้น และกำหนดให้นำวิธีการตามวรรคหนึ่งเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม... หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้ว จึงให้มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา 4 ได้ ...” บทบัญญัตินี้ได้กำหนดเงื่อนไขในกรณีที่คู่กรณีจะมีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ต้องจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงโดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตามก่อน และเมื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วนแล้วจึงให้มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือการถอนฟ้องได้ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของพนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณีนั้น จึงมีปัญหาที่ต้องพิจารณาว่า

(1) กรณีที่มีการส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการแล้ว หากคู่กรณีประสงค์จะถอนคำร้องทุกข์หรือขอมความ พนักงานอัยการควรส่งเรื่องดังกล่าวกลับไปให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายหรือควรส่งเรื่องให้ศาล เนื่องจากการถอนคำร้องทุกข์ จะกระทำเมื่อใดหรือกับใครก็ได้ ไม่ว่าจะเป็พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการตามมาตรา 12 วรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งหากส่งเรื่องดังกล่าวกลับไปยังพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการควรแนะนำพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินการบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขแก่ผู้กระทำผิดอย่างไร แ่ไหน เพียงใด

(2) กรณีที่มีการตกลงถอนคำร้องทุกข์ในชั้นพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้จัดให้มีการบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อขอถอน คำร้องทุกข์แล้ว พนักงานสอบสวนต้องติดตามให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขที่บันทึกข้อตกลงนั้นให้ครบถ้วนเสียก่อน แล้วจึงส่งสำนวนการสอบสวนทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการว่า มีการถอนคำร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมายแห่งพระราชบัญญัตินี้แล้ว หรือพนักงานสอบสวนสามารถส่งสำนวนที่มีการบันทึกข้อตกลงเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามแล้วเสนอพนักงานอัยการได้เลย โดยให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการติดตามเรื่องนั้นๆ ว่าผู้กระทำ ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่บันทึกข้อตกลงนั้นครบถ้วน

⁴²สำนักงานอัยการ, เข้าถึงข้อมูลได้ที่ <http://www.region6.ago.go.th/dengeran.doc> (พฤศจิกายน 2560)

แล้วหรือไม่ หรือรอหนังสือยืนยันการปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้กระทำความผิดจากพนักงานสอบสวน เนื่องจากมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้กระทำจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่บันทึกครบถ้วนแล้ว จึงให้มีการถอนคำร้องทุกข์ได้ และหากผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขให้พนักงานสอบสวน หรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นพิจารณาดำเนินการต่อไป

7) บทกำหนดโทษฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว

(1) พฤติการณ์ของการกระทำที่จะเข้าองค์ประกอบความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว⁴³ ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. ผู้กระทำความผิด ต้องเป็นบุคคลในครอบครัว ตามความหมายตามมาตรา 3 ได้แก่ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ข. ลักษณะของการกระทำความผิด ต้องเป็นการกระทำใดๆ โดยมีมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำ ผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาทตามองค์ประกอบความผิดที่กล่าวแล้ว

ค. ผู้เสียหายหรือเหยื่อจากการกระทำความผิด ต้องเป็นบุคคลในครอบครัวตามความหมายในมาตรา 3 ได้แก่ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

(2) การกำหนดโทษทางอาญาความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในมาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาได้ ตามมาตรา 12⁴⁴

(3) ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลดล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น เนื่องจากการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวนี้อาจมีความผิดทางอาญาฐานอื่นหรือกฎหมายอื่นอีกด้วย เช่น มีการกักขังข่มขู่มีความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญา การดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดย่อมดำเนินคดีทั้งสองข้อหา ดังนั้น ผลของการยอมความในความผิดฐานกระทำ

⁴³ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 9

⁴⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 12

ความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่มีผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ตามข้อหาอื่นๆ ให้ระงับไปด้วย เว้นแต่ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้ เนื่องจากความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นความผิดอาญาแผ่นดินและไม่สามารถยอมความได้ แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ มีเจตนารมณ์เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว จึงกำหนดให้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นความผิดยอมความกันได้⁴⁵

องค์ประกอบความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว

- 1) ผู้ใด
- 2) กระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว
- 3) ต่อบุคคลในครอบครัว
- 4) โดยเจตนา

ผลในทางกฎหมาย เมื่อผู้กระทำผิดได้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนด

จากบทบัญญัติมาตรา 5 กำหนดอัตราโทษความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้เพียงจำคุกไม่เกินหกเดือน ปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นการกำหนดโทษเพียงเล็กน้อย อีกทั้งยังให้ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ เนื่องจากกฎหมายมีเจตนารมณ์ให้คู่กรณีได้ประนีประนอมกันภายใต้เงื่อนไข ตามมาตรา 12 วรรคหนึ่ง ได้แก่ การบำบัดฟื้นฟู การคุมความประพฤติ การละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น และตามที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันเพื่อชำรงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นหลัก ทั้งนี้ กฎหมายยังให้อำนาจศาลกำหนดมาตรการแทนการลงโทษ

8) การบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ ฉบับนี้ ยังมีมาตรการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำและผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอีกด้วย โดยกฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่หรือศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ซึ่งสามารถดำเนินการได้ 2 กรณี คือ

⁴⁵ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. การปฏิบัติงานของหน่วยงานในการช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว, 2559, หน้า 32

(1) ออกคำสั่งกำหนดมาตรการโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่

ตามมาตรา 10 ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีฐานะเทียบเท่าได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (คือ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หัวหน้าสถานีตำรวจหรือนายอำเภอ/ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอ ตามคำสั่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ 088/2553 เรื่อง มอบหมายการออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ ลงวันที่ 29 มีนาคม 2553) มีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการใดๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เป็นการชั่วคราวในชั้นสอบสวน ไม่ว่าผู้นั้นจะร้องขอหรือไม่ เช่น กำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวและออกคำสั่งใดๆ เท่าที่จำเป็น และพอสมควรแก่กรณี หรือให้ผู้กระทำเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์หรือให้ผู้กระทำฯ ชดใช้เงินช่วยเหลือหรือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะของผู้กระทำฯ หรือห้ามผู้กระทำฯ เข้าไปในสถานที่พำนักของครอบครัวหรือห้ามผู้กระทำฯ เข้าใกล้ตัวบุคคลในครอบครัว หรือกำหนดวิธีการดูแลบุตร เป็นต้น

หากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁴⁶

การออกคำสั่งโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่นี้ จะดำเนินการได้ต่อเมื่อได้มีการร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วเท่านั้น และเป็นการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ แม้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะไม่ร้องขอก็ตาม แต่เมื่อออกคำสั่งแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่โดยพนักงานสอบสวน⁴⁷ ต้องนำคำสั่งนั้น ไปให้ศาลรับรองภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่วันออกคำสั่ง โดยศาลมีอำนาจปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมหรือไม่เห็นชอบกับคำสั่งนั้นได้ อย่างไรก็ดี ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลนี้ตามมาตรา 10 สามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือต่อศาล ภายในสามสิบวัน นับแต่ทราบคำสั่ง และกฎหมายให้ถือว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนี้เป็นที่สุด

(2) ออกคำสั่งกำหนดมาตรการโดยศาล

ในขณะที่คดีอยู่ระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามมาตรา 11 หรือออกคำสั่งใดๆ ตามที่เห็นสมควรได้ หากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือ

⁴⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 10 วรรคท้าย

⁴⁷ ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551 ข้อ 12

ปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีดังกล่าว เป็นการเปิดช่องทางในการขอให้มีการออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว อีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งบางกรณีผู้มีส่วนได้เสียผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ อาจไม่สะดวกที่จะขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เป็นผู้ออกคำสั่งฯ โดยสามารถไปยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ ซึ่งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 11 นี้ หากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม จะมีอัตราโทษสูงกว่ากรณีที่ออกคำสั่งโดยพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่⁴⁸

9) การพิจารณาพิพากษาคดีความรุนแรงในครอบครัว

บทบาทให้ศาลสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

(1) ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวและออกคำสั่งใดๆ เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่กรณี ตามมาตรา 10 และ 11

(2) ให้ศาลพยายามไกล่เกลี่ยให้ยอมความกัน โดยมาตรา 15 กำหนดว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ” ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

ก. การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ข. การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิง ที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภรรยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

ค. การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขณะที่ครอบครัวนั้น ต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

ง. มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภรรยาและบุคคลในครอบครัว ให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

(3) การพิจารณาพิพากษาคดี กรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิด พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุมความประพฤติผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวหรือทำทัณฑ์บนแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

⁴⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 10

10) การตั้งผู้ไกล่เกลี่ย/ประนีประนอม

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ฯ กำหนดให้คดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นคดีอันยอมความได้ เพื่อเป็นการบรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในการรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว มาตรา 16 “เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีอาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของกลุ่มความ หรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันก็ได้

เมื่อผู้ประนีประนอมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จะต้องได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้ว ให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีด้วย ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จบุคคลดังกล่าว จะจัดให้มีการทำสัญญายอมความขึ้นหรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญายอมความกันต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลก็ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล เห็นว่าสัญญายอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญายอมความนั้น”

จากบทบัญญัติข้างต้นนั้น ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล โดยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยเอง หรือตั้งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคล หรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของกลุ่มความ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้มีการยอมความกัน ทั้งนี้ อาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความยอมความกันก็ได้

การจัดให้มีการประนีประนอมยอมความกันได้ มีระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ตอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2551 กำหนดเป็นแนวทางไว้ สรุปโดยสังเขปได้ดังนี้⁴⁹

(1) กรณีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ยังไม่ร้องทุกข์ หรือไม่ประสงค์จะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำฯ หากพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควรและคู่กรณียินยอมจะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณียอมความกันก็ได้

⁴⁹ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, “เรื่องเดียวกัน”, น.52.

(2) กรณีมีการร้องทุกข์และคดีอยู่ระหว่างการสอบสวน พนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่สามารถจัดให้มีการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณียอมความกันได้⁵⁰

(3) เมื่อการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จ โดยคู่กรณีตกลงยอมความกันได้ และเงื่อนไขหรือข้อตกลงยอมความ ไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน ก็ให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ ผู้จัดให้มีการไกล่เกลี่ยทำสัญญายอมความ แล้วนำสัญญา ยอมความนั้น พร้อมคู่กรณีไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อทำบันทึกข้อตกลง⁵¹

(4) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหรือผู้ได้รับมอบหมายจาก ศูนย์ปฏิบัติการ เพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว สอดส่องและให้คำแนะนำให้ มีการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง⁵²

(5) กรณีผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ปฏิบัติตามเงื่อนไขและ ระยะเวลาในบันทึกข้อตกลง ก็ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความให้ โดยการส่งสำนวนหรือเสนอความเห็นให้พนักงานอัยการส่งต่อไป

แต่ถ้ามีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในบันทึกข้อตกลง ก็ให้พนักงาน สอบสวนยกคดีขึ้นทำการสอบสวนและส่งตัวผู้กระทำฯ ให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดีต่อไป⁵³

1.2 มาตรการพิเศษแทนการฟ้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ในส่วนนี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอการบัญญัติเกี่ยวกับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี อาญา โดยได้มีเจตนารมณ์การนำใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ดังนี้

ประเทศไทยได้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ก่อนมี กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามแบบสากล และการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน และวัฒนธรรมชุมชน ดั้งเดิมมีพัฒนาการมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งพัฒนามาเป็นการไกล่เกลี่ย

⁵⁰ ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึก ข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2551 ข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 6

⁵¹ ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึก ข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2551 ข้อ 7

⁵² ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึก ข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2551 ข้อ 8

⁵³ ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึก ข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2551 ข้อ 10

ข้อพิพาทในชุมชน เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองที่ต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สมควรได้รับการแก้ไข มิให้เกิดผลที่รุนแรงขึ้นจนอาจส่งผลร้ายต่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังจะให้การสงเคราะห์ฟื้นฟู ควบคุม และกวดขันด้านวินัยเท่าที่จำเป็นตามสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน พร้อมกับคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมด้วย⁵⁴ การนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เพื่อหันเหคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุด สำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังพอสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวได้⁵⁵

สำหรับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะสามารถเข้าสู่กระบวนการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมตามปกติได้ จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้⁵⁶

1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

2) ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี

3) ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นปฏิบัติเพื่อบรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชุมชน แต่ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนขึ้น

4) ผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องให้ความยินยอม

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจ พิจารณาว่าคดีเข้าเงื่อนไขที่กำหนดแล้ว จะต้องนำแผนเสนอต่อพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการตรวจสอบแผนแล้วเกิดความสงสัย สามารถสอบถามจากผู้อำนวยการสถานพินิจได้ ถ้าไม่เห็นชอบสั่งให้แก้ไขใหม่ได้หรือสั่งดำเนินการต่อไป ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ากระบวนการจัดทำแผนไม่ชอบด้วย

⁵⁴ ชนกมล สุญทุกข์, *การนำวิธีการประมุขกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553, หน้า 72-74

⁵⁵ พรรณกรณ์ พรหมเพ็ญ, *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548, หน้า 77-78.

⁵⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 86.

กฎหมาย ให้ศาลสั่งตามที่เห็นสมควร โดยศาลต้องสั่งภายใน 30 วัน นับตั้งแต่รับรายงาน ผู้ที่เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนจะถูกกำหนดโดยผู้อำนวยการสถานพินิจ ได้แก่ เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ผู้เสียหาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ถ้าหากเห็นสมควรจะเชิญผู้แทนชุมชนหรือผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมพิจารณาทำแผนก็ได้ แต่ต้องให้เสร็จภายใน 30 วัน นับแต่เด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำ

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จะต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กร ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติตามด้วยก็ได้ เช่น กำหนดให้ชดเชยเยียวยาความเสียหาย กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบชั่วโมง หรือกำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี⁵⁷ โดยแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม
- 2) เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข
- 3) เพื่อบรรเทาทดแทนหรือชดเชยเยียวยาหรือฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสียหายให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข
- 4) เพื่อให้ชุมชนหรือสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและเพื่อสร้างหลักประกันแก่ชุมชนหรือสังคมให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนหรือสังคม

หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามแผน ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานต่อพนักงานอัยการให้ทราบ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป หากเด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามแผนครบถ้วน ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานพนักงานอัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้องถือว่าเป็นที่สุด สิทธิน่าคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป โดยไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องเป็นคดีแพ่ง จากนั้น

⁵⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรายงานให้ศาลทราบ⁵⁸ ในระหว่างที่มีการจัดทำและปฏิบัติตามแผนนั้น พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนต้องตรวจสอบปากคำทุกฝ่าย⁵⁹

การชะลอการฟ้องดังกล่าวนั้น เป็นมาตรการในการบริหารงานคดีอย่างหนึ่ง โดยเป็นกระบวนการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ด้วยการนำวิธีการคุมประพฤติก่อนการฟ้องคดีมาใช้ในการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและเป็นการใช้อำนาจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้อง

จากการศึกษาตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้ศึกษาจะได้นำไปวิเคราะห์ในส่วนของบทที่ 4 ต่อไป

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายว่าด้วยความรุนแรงต่อผู้หญิง ค.ศ. 1994 ของสหรัฐอเมริกา (US Violence Against Women Act of 1994) ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงใหม่ในปี ค.ศ. 2000 และค.ศ. 2005 เป็นตัวอย่างหนึ่งของการปฏิบัติที่ดีในแง่ของกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้มีกองทุนเพื่อการบังคับใช้กฎหมายอาญาและความช่วยเหลือต่างๆ แก่ผู้ผ่านพ้นความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัว⁶⁰ นอกจากนี้ ยังผู้กระทำความรุนแรงตกอยู่ในสภาพหรือเสมือนผู้ป่วยทางจิต มีโอกาสกระทำความรุนแรงได้กลับ (Post Traumatic Syndrome Disorder และ Battered Wife Syndrome หรือ Battered Woman Syndrome หรือ Battered Person Syndrome) ไม่ได้ถูกนำไปใช้เป็นตัวตั้งในการจัดทำร่างกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกฎหมายนี้ จึงช่วยอะไรไม่ได้ ยกตัวอย่างคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นหลังจากแพทย์ทางด้านจิตเวชมีมติยืนยันว่า Battered Wife Syndrome เป็นอาการเฉพาะชนิดหนึ่งของ Post Traumatic Syndrome Disorder

⁵⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 88.

⁵⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. มาตรา 89.

⁶⁰ องค์การเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ, *กฎหมายว่าด้วยความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัวและการดำเนินงานตามกฎหมาย บทวิเคราะห์สำหรับประเทศในภูมิภาคอาเซียน ตามมาตรฐานสากลและการปฏิบัติที่ดี*, กรุงเทพฯ: สำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก, 2559, หน้า 8

ที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาในปี 1994 เป็นเหตุให้จำนวนมลทินจากโทษทัณฑ์ของกฎหมายอาญาแบบดั้งเดิม⁶¹

2.1 หลักเกณฑ์คุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว

2.1.1 อำนาจหน้าที่ของตำรวจ

ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้สถานีตำรวจได้มีการพัฒนาตำรวจให้มีความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาแนะนำ และกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้เป็นพิเศษในการช่วยเหลือ นำคู่สมรสที่ถูกทำร้ายไปยังสถานพยาบาล และหากผู้เสียหายประสงค์จะย้ายออกจากบ้าน ตำรวจก็มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการขนย้ายทรัพย์สินส่วนตัว เพื่อให้ผู้เสียหายไปอยู่ในสถานที่อื่นที่ปลอดภัยกว่า

2.1.2 การกำหนดฐานความผิด

กฎหมายการคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 2005 ได้กำหนดมาตรการต่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้ คือ กำหนดฐานความผิดทางอาญาไว้ให้ผู้กระทำการประทุษร้ายต่อบุคคลในครอบครัว ต้องระวางโทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือ ทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่หากการกระทำนั้นเป็นเหตุให้เกิดบาดเจ็บหรือการบาดเจ็บต่อร่างกาย ผู้กระทำจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ซึ่งการกระทำประทุษร้ายต่อบุคคลในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า การประทุษร้ายที่กระทำโดยคู่สมรสหรือคู่สมรสเดิม บิดามารดา บุตร หรือผู้ปกครองของเหยื่อหรือผู้เสียหายหรือกระทำโดยบุคคลที่เคยมีบุตรด้วยกันหรือกระทำโดยบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ในฐานะคู่สมรส บิดามารดา บุตร หรือผู้ปกครอง หรือกระทำโดยบุคคลที่มีฐานะในทำนองเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นการฆาตกรรม การทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ การติดตามหรือสะกดรอยตาม ย่อมถือเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาเช่นกัน

2.2 มาตรการทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัว

สำหรับตัวอย่างมาตรการทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัว เช่น มลรัฐนิวยอร์ก ได้มีการกำหนดมาตรการต่อผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

⁶¹มูลนิธิผู้หญิง, เสวนาเร่งแก้ไขกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวไม่ให้ใกล้เกลี้ย เข้าถึงข้อมูลโดย <http://womenthai.org/?p=394> (มีนาคม 2561)

การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยให้อำนาจคู่สมรสที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งทำร้าย สามารถตั้งตัวแทนเพื่อรับมอบอำนาจ หรือมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือบุคคลอื่นที่ศาล เห็นสมควรยื่นคำร้องขอต่อศาลครอบครัวขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองคู่สมรสที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งทำร้ายได้ ในกรณีเร่งด่วน ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองในเบื้องต้น หรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว เมื่อยื่น คำร้องแล้ว ผู้ร้องต้องส่งสำเนาให้กับจำเลยเหมือนกับเป็นหมายเรียกให้จำเลยมาศาล เพื่อแก้ต่าง ตามคำร้อง ซึ่งจำเลยต้องตั้งหมายเรียก ภายใน 24 ชั่วโมง ก่อนกำหนดเวลาให้ไปศาล แต่จำเลย อาจขอขยายระยะเวลาได้อีก 3 วัน

การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อให้โจทก์หรือจำเลยปฏิบัติตาม ต้องมี ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ในกรณีจำเลยก่อเหตุกระทำรุนแรงในครอบครัวร้ายแรง การออกคำสั่ง คุ้มครองสวัสดิภาพนั้น ต้องไม่เกิน 3 ปี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการรับฟังพยานหลักฐานของศาลว่า พฤติการณ์ความรุนแรงยังมีอยู่ โดยจะต้องระบุพฤติการณ์ไว้ในคำสั่งคุ้มครอง คำสั่งคุ้มครอง อาจกำหนดให้โจทก์หรือจำเลยกระทำดังต่อไปนี้⁶²

2.2.1 ให้อยู่ห่างจากบ้าน โรงเรียน สถานที่ทำธุรกิจ หรือสถานที่ทำงานของ อีกฝ่ายหนึ่ง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง บิดามารดา หรือเด็ก หรือให้ห่างไกลจากสถานที่ใดๆ ตามที่ศาล กำหนด โดยคำพิพากษาหรือคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพของศาล จะต้องกล่าวถึงเหตุผลในการชี้ขาด นอกจากนี้ ในการกำหนดคำสั่งนี้ ต้องพิจารณาคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพก่อนหน้า พฤติการณ์หรือ ความประพฤติก่อนหน้า บาดแผลที่ถูกทำร้ายทั้งในอดีตและปัจจุบัน การข่มขู่ การใส่ยาเสพติด การเสพยา และการใช้อาวุธ

2.2.2 คำสั่งอนุญาตให้บิดามารดาหรือบุคคลที่ศาลมีคำสั่ง หรือบุคคลที่มีข้อตกลง แยกกันอยู่ได้เข้าเยี่ยมเด็กตามวันเวลาที่ศาลกำหนด

2.2.3 คำสั่งให้ละเว้นจากการก่อเหตุกระทำรุนแรงในครอบครัวหรือละเว้น การกระทำความผิดอาญาต่อเด็กหรือบิดามารดา หรือบุคคลใดที่ศาลตั้งเป็นผู้ปกครอง โดยห้ามไม่ให้ กระทำการคุกคาม ข่มขู่ ชูเชิญด้วยประการใดๆ

2.2.4 คำสั่งให้บุคคลฝ่ายที่ศาลกำหนดเข้าไปในที่พักอาศัยระหว่างเวลาที่ศาล กำหนดหรือการขนส่งของเครื่องใช้ส่วนตัว แม้จะไม่เกี่ยวกับการดำเนินคดีหรือการกระทำ ภายใต การฟ้องคดีตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

⁶² พิษญาภา เจียมแท้, ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555, หน้า 82-83

2.2.5 คำสั่งให้ละเว้นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ อันอาจก่อให้เกิดอันตราย ต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือสวัสดิภาพของเด็กโดยปราศจากเหตุสมควร

2.2.6 คำสั่งให้ชำระค่าใช้จ่ายอันควรแก่ที่ปรึกษา หรือให้ชำระค่าธรรมเนียมแทน อีกฝ่ายหนึ่งที่เกิดจากการดำเนินคดี

2.2.7 คำสั่งให้ชำระค่ารักษาพยาบาล ค่าบำบัดแก้ไขหรือเข้าหลักสูตรเพื่อช่วยให้ ยุติพฤติกรรมรุนแรง ก้าวร้าว ซึ่งอาจรวมถึงการบังคับให้ไปรับการแก้ไขฟื้นฟูอาการพึ่งยาเสพติด ให้โทษหรือการเสพสุรา โดยค่าใช้จ่ายของจำเลยเอง

2.2.8 คำสั่งให้ชำระค่ารักษาพยาบาล ค่าบำบัดฟื้นฟูอันเนื่องมาจากการก่อเหตุรุนแรง ในครอบครัวหรือกรณีศาลสั่งให้ไปรับการรักษาหรือบำบัดฟื้นฟู คือ ให้ชำระโดยตรงหรือ ผ่านประกันสุขภาพก็ได้

2.2.9 คำสั่งให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นๆ ที่จำเป็น เพื่อป้องกันจำเลยไม่ให้ก่อเหตุ รุนแรงอีก

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ถูกกระทำในครอบครัว ข้างต้น ผู้ศึกษาจะได้นำไปวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในบทต่อไป

3. ประเทศญี่ปุ่น

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนี้ ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการฟ้อง ที่ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญอย่างมาก อันได้แก่ มาตรการชะลอการฟ้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หลักการฟ้องคดีอาญา

ประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ (State Prosecution) ซึ่งพนักงานอัยการ เป็นผู้ฟ้องคดีในนามรัฐไว้แต่เพียงผู้เดียว ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ พนักงานอัยการใช้ หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) ดังนั้น อำนาจในการสั่งคดีอาญาของ พนักงานอัยการเป็นอำนาจเด็ดขาด พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางที่จะสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และรวมถึงดุลพินิจที่จะชะลอการฟ้องด้วย (Suspend to Prosecute) โดยก่อนที่จะฟ้องคดีพนักงานอัยการจะพิจารณา ดังนี้

3.1.1 เงื่อนไขในการฟ้อง เช่น เขตอำนาจศาล อำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ กฎหมายขกเลิกความผิด อภัยโทษ อายุความ จำเลยตาย ฟ้องซ้ำ

3.1.2 องค์ประกอบความผิดอาญา

3.1.3 ข้อสงสัยในความผิดทางอาญา

3.1.4 เหตุยกเว้นโทษ

3.1.5 ความจำเป็นในการฟ้อง

หากเข้าเงื่อนไขในการฟ้อง ครอบงำประกอบความผิดอาญา มีข้อสงสัยในความผิดอาญา ไม่มีเหตุยกเว้นโทษ มีความจำเป็นในการฟ้องแล้วอัยการจะฟ้อง แต่หากเป็นไปในทางตรงกันข้าม อัยการจะสั่งไม่ฟ้อง รวมทั้งกรณีที่การไม่ฟ้องคดีจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกฟื้นฟูตนเอง หรือเพราะผู้กระทำความผิดได้ชดเชยทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว และผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะฟ้องคดีอีกหรือเนื่องจากเหตุผลด้านนโยบาย เมื่อมีความจำเป็นในการฟ้อง อัยการจะไม่ฟ้อง โดยอาศัยเหตุผลว่า “ชะลอการฟ้อง”

การชะลอการฟ้องในประเทศญี่ปุ่น ได้มีการรับรองอำนาจในการใช้ดุลพินิจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับใหม่ เมื่อ ค.ศ. 1948 มาตรา 248 บัญญัติว่า “อัยการไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอาญาเสมอไป หากเห็นว่าไม่จำเป็น เมื่อได้คำนึงถึงบุคคลลักษณะ อายุ สภาพแวดล้อม ผู้กระทำความผิดสภาพของความผิด และความร้ายแรงของความผิดหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังการกระทำความผิดแล้ว”

3.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาการชะลอการฟ้อง

ในการใช้มาตรการชะลอการฟ้อง ซึ่งเป็นอำนาจการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้น มีหลักเกณฑ์พิจารณาการชะลอการฟ้อง มีดังนี้

3.2.1 ตัวผู้กระทำความผิด

1) *ลักษณะของผู้กระทำความผิด* คือ ลักษณะตามธรรมชาติและประสบการณ์ที่อยู่สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อลักษณะของตน ซึ่งแต่ละคนจะมีรูปแบบความประพฤติที่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะของผู้กระทำความผิดนี้ ได้แก่ ลักษณะตามธรรมชาติ ความประพฤติ นิสัยความรู้ ความรู้สึก ความสำนึกทางศีลธรรม เป็นต้น

2) *อายุ* กล่าวคือ คนอายุมากขึ้นหรือคนแก่ จะมีโอกาสได้รับการชะลอการฟ้องมากกว่าคนในวัยฉกรรจ์ คือ ในแง่นโยบายทางอาญา คนแก่จะมีพลังในการกระทำผิดต่ำกว่าคนหนุ่ม และคนแก่ยังมีความรับผิดชอบในครอบครัวสูง โอกาสในการทำผิดต่อไปน้อยกว่าคนหนุ่ม

3) *สภาพแวดล้อม* ได้แก่ ช่วงชีวิตในวัยเด็ก ประวัติชีวิต ครอบครัว อาชีพ ตำแหน่งในสังคม การมีส่วนร่วมในสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน การศึกษา ประวัติอาชญากรรม

3.2.2 เนื้อความผิด

1) ความหนักเบาของการกระทำความผิด ได้แก่ การพิจารณาในแง่ภาวะวิสัย คือ ความหนักเบาของโทษตามกฎหมาย เหตุผลในการเพิ่มหรือลดโทษ จำนวนครั้งที่ทำความผิด ระดับความเสียหาย เป็นต้น

2) สภาพความผิด พิจารณาในแง่อัตตะวิสัย กล่าวคือ มูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด บังคับ วิธีการ แผนการ เป็นต้น

3.2.3 สภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด ได้แก่ การสำนึกผิดของผู้กระทำความผิด การขอโทษ การชดใช้ความเสียหาย การหลบหนี การทำลายพยานหลักฐาน เป็นต้น

อาจสรุปได้ว่า พนักงานอัยการจะพิจารณาใช้มาตรการชะลอการฟ้อง จะมีเหตุสำคัญ 9 ประการ คือ

- 1) ลักษณะของการกระทำความผิด
- 2) ประวัติอาชญากรรม
- 3) จำนวนผู้ร่วมกระทำความผิด
- 4) คุณค่าของทรัพย์สินที่ลัก
- 5) ประวัติการถูกลงโทษ
- 6) อายุของผู้กระทำความผิดในขณะกระทำความผิดครั้งแรก
- 7) มีการนำทรัพย์สินที่ลักไปคืนให้ผู้เสียหาย หรือมีการชดใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายหรือไม่
- 8) มีบุคคลที่เหมาะสมคอยดูแลผู้กระทำความผิดอยู่หรือไม่
- 9) ทศนคติของตำรวจเกี่ยวกับการชะลอการฟ้องคดีนี้

ในทางปฏิบัติ เมื่ออัยการใช้มาตรการไม่ฟ้อง จะต้องทำบันทึกคำตัดสินไม่ฟ้อง ซึ่งต้องระบุสาระสำคัญของเท็จจริงในคดีและเหตุผลในการไม่ฟ้อง แต่เพื่อมิให้ใช้มาตรการไม่ฟ้องอย่างอำเภอใจ จะต้องส่งบันทึกดังกล่าวให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ อันเป็นการควบคุมการไม่ฟ้อง

การใช้มาตรการชะลอการฟ้องดังกล่าวนี้ ถือเป็นที่ยอมรับอย่างมากของประชาชนรวมถึงนักวิชาการ เนื่องจากพนักงานอัยการสามารถมีดุลพินิจในการชะลอการฟ้องได้อย่างกว้างขวางในความผิดทุกประเภท แม้แต่ในความผิดร้ายแรงและไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ก่อน และประการสำคัญ คือ สถาบันครอบครัวของญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่ใกล้ชิดพอที่จะช่วยป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดซ้ำอีก จึงส่งผลให้วิธีการชะลอการฟ้องของประเทศญี่ปุ่นได้รับผลดี

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดี และการใช้มาตรการพิเศษ ในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาแนวคิด ความเป็นมา และลักษณะของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. ปัญหาระยะเวลาการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดกระบวนการชัดเจนในการให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยกำหนดให้ผู้ที่ยื่นฟ้องหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ก็มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง อย่างไรก็ตาม หากบุคคลเช่นว่านั้น มิได้แจ้งเหตุดังกล่าวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ กฎหมายนี้ ก็มีได้บัญญัติให้เป็นความผิดและต้องรับโทษแต่อย่างใด อีกทั้งยังกำหนดโทษของผู้กระทำความผิด คือจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ความผิดฐานนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ ดังนั้น หากมีการกระทำความผิดข้างต้น คู่กรณีสามารถตกลงยอมความกันได้ ไม่ว่าจะในชั้นตอนของพนักงานสอบสวนหรือแม้เมื่อนำคดีมาสู่ศาลแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสัมพันธอันดีในครอบครัวต่อไป นอกจากนี้ ยังกำหนดการแจ้งข่าวเกี่ยวกับคดี ได้แก่ หน้าที่ของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือหน้าที่ผู้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือหน้าที่ผู้ทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว คือ แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่และถ้าได้แจ้งโดยสุจริต ได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง การแจ้งกระทำได้โดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ ทางอิเล็กทรอนิกส์

สำหรับวิธีการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็ว และต้องมีบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ต้องเข้าร่วมในการสอบปากคำด้วย เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวได้ ให้สอบปากคำไปก่อนโดยไม่ต้องมีบุคคลที่เข้าร่วมอยู่ด้วย แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอไว้ในสำนวนการสอบสวน และต้องออกระเบียบในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ

ดำเนินการของพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ. 2550 มาตรา 8 กำหนดว่า “เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา 7 แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็ว และส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ตำหนกการสอบสวน พร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็น ทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอคัดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ โดยอนุโลม...” หมายความว่า การฟ้องคดีพนักงานสอบสวนส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้กระทำ หากจำเป็นขอคัดฟ้องต่อศาลได้ไม่เกิน 3 คราว คราวละไม่เกิน 6 วัน ถ้าเป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีนี้ ต่อศาลร่วมกับความผิดตามกฎหมายอื่น ถ้าความผิดตามกฎหมายอื่นมีอัตราโทษสูงกว่าให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายนั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับระยะเวลาที่พนักงานสอบสวน จะต้องทำสำนวนการสอบสวน พร้อมความเห็นให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล ภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้กระทำ ในส่วนนี้ แสดงว่าหากผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการประกันตัว ก็ต้องอยู่ในการควบคุมของพนักงานสอบสวน 2 วัน และหากทำสำนวนไม่ทันพนักงานสอบสวน ก็สามารถยื่นคำร้องอ้างเหตุจำเป็นขอคัดฟ้องต่อศาลได้ไม่เกิน 3 คราวๆ ละไม่เกิน 6 วัน ในกรณีผลิตฟ้องทั้ง 3 ผลิตรวม 18 วันรวมที่ผู้กระทำความผิดต้องถูกควบคุมตัวไว้ 20 วัน จะเห็นได้ว่ากว่าจะได้ดำเนินกระบวนการทางศาล หรือเรื่องดังกล่าวถึงศาลเป็นเวลานาน ซึ่งจากลักษณะของการกระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัวนั้น เป็นคดีที่ไม่ได้มีความซับซ้อนทางคดีมาก อีกทั้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีก็เพื่อต้องการแก้ไข ฟื้นฟู และบำบัดผู้กระทำความผิด โดยลักษณะของคดีมีความละเอียดอ่อนและเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว และต้องการที่จะรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว การดำเนินกระบวนการชั้นสอบสวนนี้ น่าจะให้ความรวดเร็ว จากการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐนิวยอร์ก ที่มีกระบวนการที่รวดเร็ว เพื่อให้ศาลออกคำสั่งคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยให้อำนาจคู่สมรสที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งทำร้าย โดยผู้ถูกระทำสามารถตั้งตัวแทนเพื่อรับมอบอำนาจ หรือมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือบุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรยื่นคำร้องขอต่อศาลครอบครัว ขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองคู่สมรสที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งทำร้ายได้ในกรณีเร่งด่วน ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองในเบื้องต้น หรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว เมื่อยื่นคำร้องแล้วผู้ร้องต้องส่งสำเนาให้กับจำเลย เหมือนกับเป็นหมายเรียกให้จำเลยมาศาล เพื่อแก้ต่างตามคำร้องซึ่งจำเลยต้องมาตามหมายเรียก ภายใน 24 ชั่วโมง ก่อนกำหนดเวลาให้ไปศาล แต่จำเลยอาจขอขยายระยะเวลาได้อีก 3 วัน จะเห็นได้ว่า

ในสหรัฐอเมริกาการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น จะมุ่งเน้นความรวดเร็วให้ศาลได้พิจารณา และเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำอย่างรวดเร็ว

การดำเนินกระบวนการขึ้นสอบสวนคดีความรุนแรงในครอบครัว ต้องมุ่งเน้นให้ดำเนินการด้วยความรวดเร็ว และเพื่อความเป็นธรรมทั้งแก่ผู้กระทำความรุนแรงที่ไม่ต้องอยู่ควบคุมตัวให้อยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานเกินสมควร อีกทั้งเจ้าพนักงานย่อมจะต้องดำเนินการสอบสวน โดยรวดเร็ว อีกทั้งเป็นไปตามสิทธิของผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม หลักการนี้กำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้เดือดร้อนเสียหายจากการดำเนินการสอบสวนที่ล่าช้าแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากการสอบสวนที่กระทำอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ย่อมทำให้พยานหลักฐานที่รวบรวมได้นั้นยังคงสภาพความสมบูรณ์ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งนำไปสู่ความจริงได้ดีกว่าพยานหลักฐานที่ปล่อยไว้ระยะเวลาล่าช้าออกไป ย่อมอาจเกิดเหตุปัจจัยหลายประการที่จะทำให้พยานหลักฐานนั้น เปลี่ยนแปลงผิดรูปไปจากความเป็นจริงได้ ประกอบกับการสอบปากคำคดีความรุนแรงในครอบครัว น่าจะมุ่งหาสาเหตุที่ต้องใช้ความรุนแรงนำไปสู่การกระทำความผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัวจึงได้กำหนดให้ต้องใช้สหวิชาชีพในการสอบสวน เพื่อที่จะให้การสอบปากคำดังกล่าวได้รับข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดมากกว่าที่จะพยานหลักฐานที่พิสูจน์ว่าเด็กกระทำผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรต้องมีการแก้ไขเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินการสอบสวน และมุ่งเน้นหาสาเหตุในการกระทำความผิดมากมั่งคั่งหาความจริงในคดีเป็นสำคัญ เพื่อประโยชน์ในการรักษาสถานภาพของการสมรสหรือความสัมพันธ์ของครอบครัว

2. ปัญหาบทบาทของพนักงานสอบสวน

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ ที่กำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอน ที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป เพื่อให้โอกาสผู้กระทำกลับตัว และรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เนื่องจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป อีกทั้งเจตนาารมณ์ในการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฉบับนี้นั้น มุ่งเน้นแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด ขณะเดียวกันจะต้องปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวด้วยความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัว (family violence) เป็นหนึ่งในรูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นทีละน้อย แต่เป็นอันตรายต่อผู้หญิงที่สุด และความรุนแรงดังกล่าว มีปรากฏในทุกสังคม ภายใต้สัมพันธภาพ

ในครอบครัวผู้ถูกระทำทุกวัยจะเผชิญกับความรุนแรงทุกประเภท ตั้งแต่การทุบตี ข่มขืน และการทำร้ายทางเพศในรูปแบบอื่น ความรุนแรงทางจิตใจและรูปแบบอื่นๆ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคดีความรุนแรงในครอบครัว จึงต้องมีความเข้าใจเจตนารมณ์เป็นสำคัญ ในส่วนนี้ ผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเหมาะสมของพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้รับผิดชอบคดีความรุนแรงในครอบครัว

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ นี้ พนักงานสอบสวน ซึ่งอาจเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีมอบหมายหรือเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในกรณีที่ต้องที่นั้น ไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีมอบหมาย (มาตรา 3) ซึ่งหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตั้งแต่การรับคำร้องทุกข์ การสอบสวน การร้องขอต่อศาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อพิจารณาออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ ตามมาตรา 11 และจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้น ก่อนการยอมความหรือก่อนการถอนคำร้องทุกข์ และกำหนดวิธีการตามพระราชบัญญัติฯ เช่น กำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟูบำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว หรือการทำทัณฑ์บนมาเป็นเงื่อนไขในปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง รวมทั้งสรุปสำนวนการสอบสวน พร้อมเสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ควรสั่งไม่ฟ้อง หรือเสนอยุติคดีต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป เห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนในความคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวนี้ มีความสำคัญและเป็นการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฯ ด้วย

ในการดำเนินการสอบสวนผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ได้มีการออกระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นแนวทางในทางปฏิบัติ เนื่องจากในการดำเนินคดีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวนั้น มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป ซึ่งการสอบปากคำผู้ถูกระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัวต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ อยู่ร่วมขณะสอบปากคำด้วยเพื่อให้คำปรึกษา (ยกเว้นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจรอบุคคลเหล่านี้ได้ ก็ให้สอบปากคำไปก่อน แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลเหล่านั้นไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย)

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสอบปากคำ จะเห็นได้ว่า มาตรการทางกฎหมายที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดขึ้นนี้ มีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งอยู่ในสถานะที่บอบช้ำทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจ การดำเนินกระบวนการ

ในชั้นสอบสวน ย่อมจะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ในกรณีนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าพนักงานสอบสวนซึ่งมีหน้าที่ทำสำนวนการสอบปากคำมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะต้องทำสำนวนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะความมุ่งหมายของการสอบปากคำในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น ย่อมจะมีวัตถุประสงค์ต่างจากการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป ที่วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เพื่อต้องการหาตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษ ดังนั้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาที่มีความผิดหรือบริสุทธิ์สามารถบรรลุได้จริง ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ต้องการที่จะให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และเป็นข้อมูลที่สามารถชี้ชัดได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิด สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วย การสอบสวนคดีอาญาทั่วไป จึงจะต้องใช้เวลาและใช้ถ้อยคำที่นำไปสู่ข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้ดำเนินการเขียนสำนวนเพื่อเสนอต่อผู้บังคับบัญชา และลงความเห็นว่าจะฟ้องหรือไม่ ในขณะที่การสอบปากคำผู้กระทำความผิดคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้นจะมุ่งหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดที่ได้กระทำต่อผู้ถูกกระทำ ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว อีกทั้งวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ จึงได้กำหนดให้ต้องใช้สหวิชาชีพในการสอบปากคำ และการสอบปากคำดังกล่าว จึงควรจะต้องได้รับข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดมากกว่าที่จะพยานหลักฐานที่พิสูจน์ว่าผู้กระทำความผิดนั้น ได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนย่อมจะต้องมีความเข้าใจถึงความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัว (domestic violence หรือ family violence) เป็นความรุนแรงต่อผู้ถูกกระทำรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่สิ้นสุดจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางเพศ หรือสมาชิกในครอบครัวมักเกิดขึ้นในส่วนตัว พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมไม่ควรเพิกเฉยและถือว่าเป็น “เรื่องส่วนตัว” หรือ “เรื่องในครอบครัว” ดังนั้น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีความรุนแรงในครอบครัว ย่อมจะต้องเข้าใจบทบาทดังกล่าวเป็นอย่างดี เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษากฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้สถานีตำรวจได้มีการพัฒนาตำรวจให้มีความเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษา แนะนำ และกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้เป็นพิเศษในการช่วยเหลือผู้สมรสในทันที เห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับพนักงานเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือกรณีมีข้อพิพาทของครอบครัว จากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาความสำคัญของพนักงานสอบสวนข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นเนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ดังนั้น หากมีพนักงานสอบสวนที่มีความชำนาญเฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัว

ย่อมจะส่งผลให้การดำเนินกระบวนการยุติของความผิด เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาการตั้งผู้ไกล่เกลี่ย ตามมาตรา 16

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จะเห็นได้ว่า ได้มีการกำหนดให้การกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะเป็นคดีความรุนแรงในครอบครัว เป็นคดีอาญาประเภทคดีอันยอมความได้ หมายถึง คดีที่มีลักษณะเป็นความผิดที่มีความรุนแรงน้อย และมีคุณธรรมทางกฎหมายเกี่ยวกับส่วนตัว ซึ่งต้องเคารพเจตจำนงของผู้เสียหาย นอกจากนี้ ความผิดอันยอมความได้นี้ยังเป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง สำหรับความผิดที่ผู้กระทำต่อบุคคลในครอบครัวที่ให้อือเป็นความผิดอันยอมความได้นั้น ได้แก่ การกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น มาตรา 297 ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส มาตรา 309 ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 276 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น และมาตรา 391 การกระทำอันเป็นอันตรายต่อร่างกายหรือจิตใจ

เมื่อกฎหมายกำหนดให้การกระทำผิดต่อบุคคลในครอบครัว เป็นความผิดอันยอมความได้นั้น การดำเนินคดีตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ก็จะเป็นไปเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยมาตรา 16 หลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้ “เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอม ประกอบด้วย บุคคลหรือคณะบุคคล ซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติ ของคู่ความ หรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลเห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันก็ได้

เมื่อผู้ประนีประนอมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จะต้องได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีด้วย ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะจัดให้มีการทำสัญญายอมความขึ้น หรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญายอมความกันต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลก็ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล เห็นว่าสัญญาขอความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญาขอความนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มาตรา 16 นั้น กำหนดเกี่ยวกับการขอความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเอง หรือตั้งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมประกอบด้วย บุคคลหรือคณะบุคคล ซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้มีการขอความกัน ทั้งนี้ อาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความขอความกันก็ได้ เห็นได้ว่าในบทบัญญัติดังกล่าวใช้คำว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอม...” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลอาจตั้ง หรือไม่แต่งตั้งผู้ประนีประนอม หรือคณะบุคคล เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้มีการขอความกันก็ได้ ในกรณีดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าบุคคลที่จะเข้ามาให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยนั้นมีความสำคัญ และจำเป็นต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวอย่างมาก สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะมีหลักจิตวิทยาการไกล่เกลี่ย มีความเชี่ยวชาญและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงไม่ควรที่จะกำหนดให้เป็นดุลพินิจว่าจะต้องหรือไม่ตั้งผู้ประนีประนอม หรือคณะบุคคลในการให้คำปรึกษา ควรกำหนดให้ชัดเจน ในกรณีที่จะต้องตั้งผู้ประนีประนอมหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนในคดี เพื่อจะส่งผลให้ผลของการดำเนินคดีนั้นเป็น ไปเพื่อคู่กรณี ทั้งสองฝ่ายขอความ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตครอบครัวต่อไป ซึ่งบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นคนกลาง ย่อมจะมีวิธีและดำเนินการเพื่อหาวิธีช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกลับมาคืนดีกันอีก สามารถแก้ปัญหาที่พิพาทกันได้ ในลักษณะที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับได้ และสามารถจัดการความยุ่งยากต่างๆ ที่ขัดขวางการเจรจาออกเสีย หาข้อมูลที่จะช่วยให้การเจรจาสำเร็จ จากบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยดังกล่าว ถือว่าผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในอันที่จะให้การไกล่เกลี่ยนั้นบรรลุเป้าหมาย ขณะเดียวกัน เมื่อการดำเนินการขอความเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว การดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดก็ย่อมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาที่ในกฎหมายฉบับนี้ มีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ให้เขาปรับปรุงความประพฤติของตนเอง เพื่อให้สามารถกลับมาอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติต่อไป

ในกรณีของการให้อำนาจของศาลในการดำเนินมาตรการเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พบว่าบทบัญญัติของมาตรา 11 ที่กำหนดให้อำนาจของศาลในการดำเนินการระหว่างการสอบสวน ดังนี้ “ในระหว่างการสอบสวน หรือการพิจารณาคดี

ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ ตามมาตรา 10 หรือออกคำสั่งใด ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร...” โดยมาตรา 11 กำหนดชัดเจนว่า “ให้ศาลมีอำนาจ” ซึ่งหมายความว่า ศาลจะต้องออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีบรรเทาทุกข์ แตกต่างกับมาตรา 16 ที่ใช้คำว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีอาจตั้งผู้ประนีประนอม...” จากการพิจารณาความสำคัญของการขอมความโดยการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย หรือคณะบุคคลเข้ามาในคดี ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าสมควรที่จะกำหนดให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลในการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมหรือคณะบุคคล เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้มีการขอมความกันได้ ให้มีความชัดเจนมากขึ้นต่อไป

4. การใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีเจตนารมณ์ในการประกาศใช้เพื่อแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีความละเอียดอ่อน ซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การที่กฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอน ที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป เพื่อให้โอกาสผู้กระทำกลับตัว และรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา

มาตรการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ นั้น ได้นำวิธีการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยมาใช้ ซึ่งปรากฏชัดเจนที่กำหนดให้ศาลพยายามไกล่เกลี่ยให้ขอมความกัน ซึ่งปรากฏในมาตรา 15 ว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จะได้ดำเนินไปแล้ว เพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ขอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ” อีกทั้งในมาตรา 16 กฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล โดยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยเอง หรือตั้งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมประกอบด้วย บุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้มีการขอมความกัน ทั้งนี้ อาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความ

ยอมความกันได้ ซึ่งในทางปฏิบัติกรณีมีการไกล่เกลี่ยให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ทำหนังสือให้ คู่กรณีลงลายมือชื่อให้ความยินยอมในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติ พบว่า การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยนั้น อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับคดีความรุนแรงใน ครอบครัว โดยเฉพาะในกรณีที่กำหนดตั้งผู้ไกล่เกลี่ยในการดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้น อาจจะไม่ความเข้าใจ เกี่ยวกับลักษณะของคดีความรุนแรงในครอบครัวที่มีความละเอียดอ่อน บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย ที่เป็นคนกลาง และดำเนินการเพื่อหาวิธีช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกลับมาคืนดีกันอีก สามารถ แก้ปัญหาที่พิพาทกันได้ ในลักษณะที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับได้ โดยคู่ความทั้งสองฝ่าย มาพบกันเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารติดต่อกันช่วยขจัดความไม่เข้าใจที่มีต่อกัน ขจัดความยุ่งยากต่างๆ ที่ขัดขวางการเจรจาออกเสีย หาข้อมูลที่จะช่วยให้การเจรจาสำเร็จ จากบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย ดังกล่าว ถือว่าผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญเป็นอย่างมากในอันที่จะให้การไกล่เกลี่ยนั้น บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องให้มีเทคนิคของการไกล่เกลี่ย ขณะเดียวกันจะต้องมีรัฐ ีเกี่ยวกับข้อพิพาทเป็นสำคัญด้วย

นอกจากนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่ามีมาตรการที่ศาลสั่งดำเนินการกับผู้กระทำความผิด เพื่อให้เป็นการแก้ไขฟื้นฟูหรือบำบัดผู้กระทำความผิด หรือมาตรการที่ให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ เช่น ให้ผู้กระทำฯ เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ ห้ามผู้กระทำฯ เข้าไปในสถานที่พำนักของ ครอบครัว หรือห้ามผู้กระทำฯ เข้าใกล้ตัวบุคคลในครอบครัว หรือกำหนดวิธีการดูแลบุตร หากไม่ได้ เกิดจากความสมัครใจ หรือความยินยอมของผู้กระทำความผิด การแก้ไขฟื้นฟูหรือบำบัดผู้กระทำความผิด อาจจะไม่ส่งผลประโยชน์ที่แท้จริงกับผู้กระทำความผิด

ในขณะที่จากการศึกษาแนวคิดของการใช้มาตรการชะลอการฟ้อง ทั้งในส่วนของประเทศญี่ปุ่นที่มีลักษณะเกี่ยวกับการให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้อง หากพิจารณาจาก เหตุผลหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการดำเนินคดีไปก็ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ อีกทั้ง หากเป็นคดีที่พิจารณาจากผู้กระทำเป็นหลักที่สามารถจะแก้ไขฟื้นฟูได้ ตามหลักการลงโทษทาง อาญา แม้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย แต่จะยังไม่ฟ้องทันที หากจะกำหนดเงื่อนไขควบคุม ความประพฤติที่ผู้ต้องหาจะต้องปฏิบัติในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งหากผู้ต้องหาสามารถปฏิบัติ ตามเงื่อนไขนั้นได้ครบถ้วนตลอดช่วงเวลานั้น พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหานั้น แล้วปล่อยตัวไป แต่ถ้าผู้ต้องหาไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นได้ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องและนำตัว ผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อศาลต่อไป เป็นการลดจำนวนคดีบางประเภทซึ่งไม่ควรนำเข้าสู่การพิจารณาของศาล ออกไปจากระบบ และเป็นการถ่วงดุลองคตืออาญาบางประเภทที่สามารถแก้ไขผู้กระทำความผิดให้ สามารถปรับตัวให้เข้าสู่สังคมได้ดีกว่ากระบวนการตามปกติ โดยเฉพาะในคดีความผิดบางประเภท

เช่น ความผิดซึ่งกระทำโดยประมาท ความผิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความผิดซึ่งเด็กเป็นผู้กระทำผิด เป็นต้น โดยวัตถุประสงค์อันสำคัญที่นำวิธีการชะลอฟ้องมาใช้ คือ

1) ให้มีการชะลอการฟ้องผู้กระทำผิดอาญาบางประเภทไว้ชั่วคราวระยะเวลาที่กำหนด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้มีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ ภายใต้ความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ และทำให้ไม่เป็นการเสียหายแก่ ประวัตินี้และชื่อเสียงของบุคคลนั้น

2) เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีชั้นศาล และการควบคุม ทั้งของผู้กระทำผิดและของแผ่นดิน และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดอาญาได้กลับตัวเป็นคนดี แทนที่จะส่งฟ้องศาลและร้องขอการลงอาญาหรือการรอกำหนดโทษตามวิธีเดิม

จะเห็นได้ว่า มาตรการชะลอการฟ้องนั้น สามารถความผิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว ที่มีความประสงค์จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยมีเงื่อนไขว่าหากไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นได้ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องและนำตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อศาลต่อไป สำหรับการนำการชะลอการฟ้องนั้น เป็นมาตรการในการบริหารงานคดีอย่างหนึ่งโดยเป็นกระบวนการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ด้วยการนำวิธีการคุมประพฤติก่อนการฟ้องคดีมาใช้ในการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ และเป็นการใช้อำนาจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องของประเทศไทย เช่น พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในส่วนของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งมีรายละเอียดหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งมีอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษที่เกิดจากความผิดโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

2) ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี

3) ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นปฏิบัติเพื่อบรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชุมชน แต่ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนขึ้น

4) ผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องให้ความยินยอม

จะเห็นได้ว่าการกำหนดเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การที่ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี และผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต้องให้ความยินยอม ซึ่งในกรณีนี้ ถือว่าเป็นการให้ความร่วมมือทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดที่ประสงค์จะเข้าสู่มาตรการที่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขแทนการฟ้องคดี ซึ่งเป็นมาตรการเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือบำบัดให้ผู้กระทำความผิดนั้น สามารถกลับเข้าสู่สังคมและแก้ไขความประพฤติของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก จากการพิจารณามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี

อาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นการชะลอการฟ้อง ผู้ศึกษาเห็นควรให้การดำเนินคดีการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวนั้น มาใช้มาตรการชะลอการฟ้อง โดยการกำหนดเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การที่ผู้กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี และผู้ถูกระทำจะต้องให้ความยินยอมด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ที่จะปรับเปลี่ยนความประพฤติของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อรักษาสถานภาพของการสมรสหรือความสัมพันธ์ของครอบครัว อีกทั้งยังเป็นมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษ

และจากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่อนุญาตให้นำหลักการของอื่นที่เกี่ยวข้องมาใช้ นั้น พบว่า บทบัญญัติมาตรา 14 กำหนดว่า “วิธีพิจารณา การยื่น และการรับฟังพยานหลักฐาน หากพระราชบัญญัตินี้ มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับโดยอนุโลม” เห็นได้ว่า มาตรา 14 กำหนดให้สามารถนำแนวทางของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้ได้ แต่ใช้ได้เฉพาะวิธีพิจารณา การยื่น และการรับฟังพยานหลักฐานเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีแต่อย่างใด ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจน จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้สามารถนำหลักการของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้ได้

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว อาทิเช่น การกำหนดโทษทางอาญาต่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้ โดยเฉพาะตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ลบล้างการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดดังกล่าวเข้าข่ายเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นด้วย หรือการกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่ แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดให้ใช้วิธีการในการฟื้นฟู บำบัดรักษาคุ้มครองความปลอดภัยผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตัว และเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น เหล่านี้ ล้วนเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น และเจตนารมณ์เพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยการกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการจัดให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ ขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนจัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว เหล่านี้ ล้วนเป็นมาตรการทางกฎหมายที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดขึ้น โดยมีมุ่งหวังให้เกิดการปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งอยู่ในสภาวะที่บอบช้ำทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจ เป็นต้น อีกทั้งเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อน และเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว หากผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวยังประสงค์ที่จะรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวต่อไป กฎหมายก็เปิดช่องให้โดยการกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดที่ยอมความได้ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล อาจตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้

นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือ โกล่เกลี่ย ให้คู่ความยอมความ หรือแม้คู่กรณีจะไม่มี การยอมความกัน หากศาลเห็นว่ายังสามารถที่จะปรับเปลี่ยนความประพฤติ ของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ เพื่อรักษาสถานภาพของการสมรสหรือความสัมพันธ์ ของครอบครัว ศาลอาจกำหนดให้ใช้มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรง ในครอบครัวแทนการลงโทษได้ เป็นต้น

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการตรากฎหมายว่าด้วยความรุนแรงต่อผู้หญิง ค.ศ. 1994 ของสหรัฐอเมริกา (US Violence Against Women Act of 1994) กฎหมายการคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 2005 ได้กำหนดมาตรการต่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้ คือ กำหนดฐานความผิดทางอาญาไว้ให้ผู้กระทำการประทุษร้ายต่อบุคคลในครอบครัว ต้องระวาง โทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่หากการกระทำนั้น เป็นเหตุให้เกิดบาดเจ็บ หรือการบาดเจ็บต่อร่างกาย ผู้กระทำจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปีซึ่งการกระทำประทุษร้าย ต่อบุคคลในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ หมายรวมถึง การประทุษร้ายที่กระทำโดยคู่สมรส หรือคู่สมรสเดิม บิดามารดา บุตร หรือผู้ปกครองของเหยื่อ หรือผู้เสียหาย หรือกระทำโดยบุคคลที่เคย มีบุตรด้วยกัน หรือกระทำโดยบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกันในฐานะคู่สมรส บิดามารดา บุตร หรือผู้ปกครอง หรือกระทำโดยบุคคลที่มีฐานะในทำนองเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การกระทำความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการฆาตกรรม การทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ การติดตาม หรือสะกดรอยตาม ย่อมถือเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาเช่นกัน

สำหรับมาตรการชะลอการฟ้องของประเทศญี่ปุ่น เป็นอำนาจในการตั้งคดีอาญา ของพนักงานอัยการเป็นอำนาจเด็ดขาด พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางที่จะสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และรวมถึงดุลพินิจที่จะชะลอการฟ้องด้วย (Suspend to Prosecute) โดยก่อนที่จะ ฟ้องคดีพนักงานอัยการจะพิจารณา ดังนี้ เงื่อนไขในการฟ้อง เช่น เขตอำนาจศาล อำนาจฟ้องของ พนักงานอัยการ กฎหมายยกเลิกความผิด อภัยโทษ อายุความ จำเลยตาย ฟ้องซ้ำ องค์ประกอบ ความผิดอาญา ข้อสงสัยในความผิดทางอาญา เหตุยกเว้นโทษ และความจำเป็นในการฟ้อง ซึ่งหาก เข้าเงื่อนไขในการฟ้อง ครอบงำประกอบความผิดอาญา มีข้อสงสัยในความผิดอาญา ไม่มีเหตุ ยกเว้นโทษ มีความจำเป็นในการฟ้องแล้ว อัยการจะฟ้อง แต่หากเป็นไปในทางตรงกันข้ามอัยการจะตั้ง ไม่ฟ้อง รวมทั้งกรณีที่ไม่ฟ้องคดีจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกผิดตนเอง หรือเพราะผู้กระทำผิด ได้ชดใช้ทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว และผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะฟ้องคดีอีกหรือ เนื่องจากเหตุผลด้านนโยบาย เมื่อมีความจำเป็นในการฟ้อง อัยการจะไม่ฟ้องโดยอาศัยเหตุผลว่า “ชะลอการฟ้อง”

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และกฎหมายต่างประเทศ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดี โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับบทบาทของพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น จะต้องมีความรู้และเข้าใจถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์การดำเนินคดี เช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ย่อมมีความแตกต่างกัน อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการสอบสวนทั้งที่เกี่ยวกับการผลิตฟ้องที่อาจจะกำหนดเวลาไม่เหมาะสม และอาจจะส่งผลถึงไม่เป็นไปตามความประสงค์ที่จะให้การดำเนินคดีเป็นอย่างรวดเร็ว เพื่อความเป็นธรรมของผู้ใช้ความรุนแรงและผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง และประการสุดท้าย การพิจารณาถึงการใช้มาตรการชะลอการฟ้องในคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้ศึกษาได้นำหลักการดำเนินมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาแสดงเพื่อพิจารณาความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดี และการใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 กรณีปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการดำเนินการชั้นสอบสวน โดยที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ. 2550 มาตรา 8 กำหนดไว้นั้น ไม่สอดคล้องกับการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วในคดีความรุนแรงในครอบครัว ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

มาตรา 8 “เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา 7 แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็ว และส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนวนการสอบสวน พร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ขอคัดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินสามวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราว...”

2.2 จากปัญหาบทบาทของพนักงานสอบสวนในคดีความรุนแรงในครอบครัว ที่จะต้องเข้าใจบทบาทดังกล่าวเป็นอย่างดี เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ผู้ศึกษาเห็นควรจัดให้มีพนักงานสอบสวนที่เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยจะต้องมีความเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์

ในการดำเนินคดีที่มีประสิทธิภาพ โดยเพิ่มเติมในมาตรา 3 คำนิยามของ “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้เป็นพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในท้องที่ใด ไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้

โดยเพิ่มเติมตอนท้ายของคำอธิบาย คำนิยาม “ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในคดี”

2.3 แก้ไขเกี่ยวกับการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล ในการแต่งตั้งผู้ประนีประนอม โดยไม่ควรให้เป็นดุลพินิจ แต่ควรระบุให้ต้องจัดตั้งให้ชัดเจน โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 16 ดังนี้

มาตรา 16 เดิมบัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอม ประกอบด้วย บุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ หรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลใด ช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน ก็ได้...”

แก้ไขใหม่ ดังนี้ “เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณี ให้ตั้งผู้ประนีประนอม ประกอบด้วย บุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ หรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันก็ได้...”

2.4 ควรกำหนดให้ใช้มาตรการพิเศษในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยนำเอามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในมาตรา 86 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาเป็นแนวทาง โดยเฉพาะเงื่อนไขในส่วนของ “ผู้กระทำความรุนแรง ต้องสำนึกในการกระทำก่อนที่จะมีการฟ้องคดี และผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ต้องให้ความยินยอม” ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข พื้นฟู ผู้กระทำความผิดและเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวต่อไป โดยการเพิ่มเติมมาตรา 14 ดังนี้

มาตรา 14 เดิม กำหนดว่า “วิธีพิจารณา การยื่น และการรับฟังพยานหลักฐาน หากพระราชบัญญัตินี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับ โดยอนุโลม”

แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 14 วรรคท้าย ดังนี้ “วิธีพิจารณา การยื่น และการรับฟัง
พยานหลักฐาน หากพระราชบัญญัตินี้ มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้ง
ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ทั้งนี้ การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี
อาญา ตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *การปฏิบัติงานของหน่วยงานในการช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมศุขย์. (2550). *นโยบาย สังคมและสวัสดิการสังคม. คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: คณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. *การปฏิบัติงานของหน่วยงานในการช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว*.
- คณิต ฅ นคร. (2545). *กฎหมายอาญาภาคความผิด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. (2553). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก: แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). *ยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม*. โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2554). *กฎหมายอาญา: ภาคความผิดและลหุโทษ*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขานิติศาสตร์. (2539). *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม หน่วยที่ 1-8 การบริหารงานยุติธรรม*, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2542). *เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม*, นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- องค์การเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ. (2559). *กฎหมายว่าด้วยความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัวและการดำเนินงานตามกฎหมายบทวิเคราะห์สำหรับประเทศในภูมิภาคอาเซียนตามมาตรฐานสากลและการปฏิบัติที่ดี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก.

- คณิต ฅ นคร. (2525). ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ. *วารสารอัยการ*, 5(57): (กันยายน)
- คณิต ฅ นคร, “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง,” *รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์คณิต ฅ นคร*,
 ประเทือง กীরติบุตร. (2520). การชะลอการฟ้อง, *บทบัณฑิตย* 1(34): มกราคม.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2552). “กฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว”.
วารสารงานรพี.
- ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ. (2528). “การเปลี่ยนรูปแบบดำเนินคดีและการประนีประนอมยอมความ”.
อัยการนิเทศ. 47(1).
- ไม่ปรากฏชื่อ. (2528). “การเปลี่ยนรูปแบบดำเนินคดีและการประนีประนอมยอมความ”.
อัยการนิเทศ, 47(1).
- คณิต ฅ นคร และคณะ. (2548). *โครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบแนวทางลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล*,
 เสนอต่อ สำนักงานกิจการยุติธรรม. สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม.
- ชัยวัฒน์ หิรัญวัฒน์. (2545). *บทบาทพนักงานสอบสวนในการกันคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ชนกมล สุญทุกษ์. (2553). *การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- พรรณกรณ์ พรหมเพ็ญ. (2548). *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- พิชญาภา เจียมแท้. (2555). *ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เรวัต ฉ่ำเฉลิม, (2522), *ชะลอการฟ้อง*, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์).
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- วุฒิชัย เปี้ยแดง. (2553). *บทบาทของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนนำร่องของกรุงเทพมหานคร 4 ชุมชน*. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- วิษณุ พงศ์พันธุ์อนุสร. (2556). *วิกฤตการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 . ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์*. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- สุวิมล แซ่อึ้ง. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรุนแรงในครอบครัวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะศูนย์ฝึก และอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สทรน รัตน์ไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษ. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.
- ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พ.ศ. 2551
- ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอมความ ถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2551
- [Online], available URL: <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/crime-cj.htm> (10 มกราคม 2561)
- [Online], available URL: <http://www.correct.go.th/journal/j2/new4.html> (15 มกราคม 2561)
- มูลนิธิผู้หญิง. *เสวนาเรื่องแก้ไขกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวไม่ให้ใกล้เคียง* เข้าถึงข้อมูลโดย <http://womenthai.org/?p=394> (มีนาคม 2561)
- สำนักงานอัยการ. เข้าถึงข้อมูลได้ที่ <http://www.region6.ago.go.th/dengeran.doc> (พฤศจิกายน 2560)
- [Online], available URL: <http://www.bloggang.com/viewblog>. (28 พฤศจิกายน 2560)
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. *รายงานสรุปจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว. เข้าถึงข้อมูลที่* <http://www.violence.in.th/violence/report/violence/report001.aspx> (15ก.ย. 2561)

ลาวัลย์ หอนพรัตน์. “ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิด”. ใน เอกสารประกอบการสอนชุด
กฎหมายอาญาและอาชญวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 7. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2560
จาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/Ex.41716-7.pdf>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ระเบียบกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์

**ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐
พ.ศ. ๒๕๕๑**

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ วรรคห้า และมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ พ.ศ. ๒๕๕๑”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

“พนักงานสอบสวน” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“ศูนย์ปฏิบัติการ” หมายความว่า ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว

“ปลัดกระทรวง” หมายความว่า ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ข้อ ๔ การสอบสวนความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้ดำเนินการตามระเบียบนี้

ในกรณีที่ระเบียบนี้มีได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติไว้เป็นการเฉพาะ ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

หมวด ๑

การร้องทุกข์

ข้อ ๕ เมื่อผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเป็นหนังสือหรือด้วยปาก ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการดังนี้

(๑) บันทึกคำร้องทุกข์ให้ปรากฏเจตนาโดยแจ้งชัดว่าประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว พร้อมกับลงวันเดือนปีและลงลายมือชื่อผู้บันทึกและผู้ร้องทุกข์ไว้

(๒) แจ้งให้ผู้ร้องทุกข์ทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและการดูแลบุตร หรือบรรเทาทุกข์ตามกฎหมาย

(๓) แจ้งให้ศูนย์ปฏิบัติการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ให้การคุ้มครองสิทธิหรือช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามสมควรแก่กรณี

(๔) แจ้งให้ศูนย์ปฏิบัติการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพกาย อารมณ์ จิตใจ ภาวะความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและสาเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เพื่อประกอบดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล แล้วแต่กรณีตามแบบ คร. ๗ ท้ายระเบียบนี้

ในกรณีที่มีการจัดการแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๖ ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา ๖ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ด้วยเหตุที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง เนื่องจากผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีสภาพร่างกายหรือจิตใจไม่อยู่ในวิสัยหรือโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ หรือในกรณีที่ไม่มีผู้จัดการแทนผู้เสียหาย หรือมีผู้จัดการแทนผู้เสียหาย แต่มีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ต้องร้องทุกข์เป็นหนังสือและให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ ดังนี้

(๑) บันทึกคำร้องทุกข์ให้ปรากฏชัดว่าผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และเหตุที่ไม่อาจร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง พร้อมวันเดือนปีและลงลายมือชื่อผู้บันทึกและพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ร้องทุกข์แทนไว้

(๒) ให้แนบหนังสือคำร้องทุกข์รวมไว้กับสำนวนการสอบสวน

การดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้นำความในข้อ ๕ วรรคหนึ่ง (๒) (๓) และ (๔) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๗ กรณีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีในวัน ร้องทุกข์ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หมวด ๒

การสอบสวน

ข้อ ๘ การสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการดังนี้

(๑) แจกเป็นหนังสือให้จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ทราบวันเวลาและสถานที่ที่จะสอบปากคำ เพื่อให้ บุคคลที่ได้รับแจ้งอยู่ร่วมด้วย เพื่อให้คำปรึกษาขณะสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว

(๒) ในกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ แต่มีเหตุ จำเป็นต้องสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ให้ พนักงานสอบสวนสอบปากคำผู้เสียหายไปได้แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวไว้ใน สำนวนการสอบสวนโดยละเอียด แล้วรายงานให้ผู้บังคับบัญชาเพื่อทราบ

ข้อ ๙ การสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปด ปีในขณะสอบปากคำให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หมวด ๓

การออกคำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์

ข้อ ๑๐ เมื่อผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ร้องทุกข์ หรือมีการร้องทุกข์แทน แล้วหรือระหว่างการสอบสวนหากมีกรณีจำเป็นเร่งด่วนต้องคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการร้องขอโดยผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือข้อเสนอของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานสอบสวนเห็นเองให้พนักงานสอบสวนรีบทำการประมวลข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พอชี้ให้เห็นได้ว่าผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องได้รับการบรรเทาทุกข์เบื้องต้นหรือมีข้อเท็จจริงน่าเชื่อว่าผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวอาจก่อเหตุกระทำความรุนแรงแก่บุคคลในครอบครัวซ้ำอีก หรือมีเหตุอื่น ๆ จำเป็นต้องกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว แล้วเสนอรายงานและความเห็นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีที่มีเขตอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว เป็นการชั่วคราวตามมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ หรือจะร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจให้ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็ได้

ข้อ ๑๑ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีได้รับรายงานและความเห็นตามข้อ ๑๐ หรือได้รับรายงานและความเห็นจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศูนย์ปฏิบัติการที่มีเขตอำนาจ หากเห็นชอบด้วยก็ให้ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวตามมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยมีชักเข้าตามแบบ คร. ๘ ท้ายระเบียบนี้

ก่อนออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีเหตุสมควรจะเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหรือเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติม เพื่อประกอบดุลพินิจออกคำสั่งก็ได้แล้วแต่กรณี

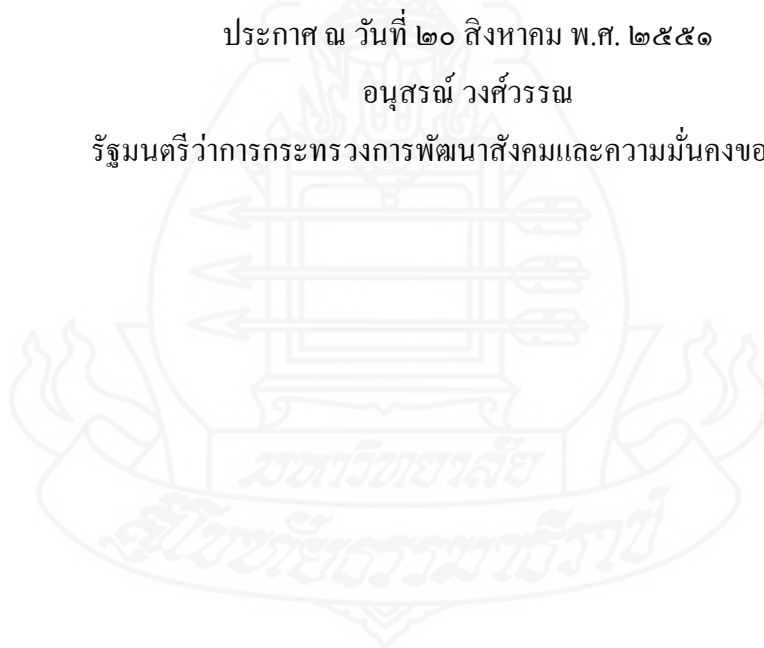
ข้อ ๑๒ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีได้ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวแล้ว ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบแจ้งให้ผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อกำหนดมาตรการคุ้มครองแล้ว ให้พนักงานสอบสวนเสนอคำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครองดังกล่าวต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าวตามมาตรา ๑๐ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

ข้อ ๑๓ ให้ปลัดกระทรวงรักษาการตามระเบียบนี้และมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

อนุสรณ์ วงศ์วรรณ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

**แบบรายงานประมวลข้อเท็จจริงในการออกคำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครอง
หรือวิธีการบรรเทาทุกข์เพื่อคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว**

ด้วยเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้า.....พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับแจ้งจาก..... พนักงาน
สอบสวน สถานีตำรวจนครบาล...../สถานีตำรวจภูธร
.....งงง/ศูนย์ปฏิบัติการ.....ศาล
.....ให้ทำการประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคู่กรณีในคดีความรุนแรงใน
ครอบครัวระหว่างนาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....นามสกุล.....
ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวกับ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
นามสกุล..... ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัว

จึงขอรายงานข้อเท็จจริงดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไป

นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....นามสกุล.....
เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....ปี สัญชาติ.....
เชื้อชาติ.....ศาสนา.....อาชีพ.....
ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตรอก/ซอย.....
ถนน.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....
เป็นผู้เสียหาย/ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....นามสกุล.....
เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....ปี
สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....ศาสนา.....อาชีพ.....
ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตรอก/ซอย.....ถนน.....
ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัว

๒. สุขภาพกาย/สุขภาพจิต

๑. สุขภาพของผู้เสียหาย.....

.....
 เคยมีประวัติการรักษาหรือไม่ (ถ้ามีระบุ).....

๒. สุขภาพของผู้ถูกกล่าวหา.....

.....
 เคยมีประวัติการรักษาหรือไม่ (ถ้ามีระบุ).....

๓. การศึกษาและอาชีพ

๑. การศึกษาและอาชีพของผู้เสียหาย.....

การศึกษา.....

อาชีพ/ลักษณะงาน

รายได้

๒. การศึกษาและอาชีพของผู้ถูกกล่าวหา.....

การศึกษา.....

อาชีพ/ลักษณะงาน.....

รายได้.....

๔. ความสัมพันธ์ในครอบครัว

๑. กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นสามีภริยากัน สมรสกันมา.....ปี มีบุตร.....คน
 ฝ่ายใดเคยสมรสมาก่อนหรือไม่ (ถ้ามีระบุ).....

มีบุตรติดมากับคู่สมรสเดิมหรือไม่ (ถ้ามีระบุ).....

ขณะเกิดเหตุอยู่ด้วยกันหรือแยกกันอยู่ (ระบุ)

๒. กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นบิดา/มารดากับบุตร ระบุความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

๓. กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นญาติหรืออาศัยอยู่ด้วย ระบุความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

๕. ความเห็น

จากการประมวลข้อเท็จจริง เห็นว่า

๑. ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการก่อความรุนแรงในครอบครัว

๑.๑.....

๑.๒.....

๒. แนวทางแก้ไข

๒.๑.....

๒.๒.....

๓. มาตรการคุ้มครองชั่วคราว (ถ้ามีเหตุจำเป็นให้เสนอ).....

๓.๑.....

๓.๒.....

ลงชื่อ.....ผู้ประมวลข้อเท็จจริง
พนักงานเจ้าหน้าที่

หมายเหตุ: เอกสารนี้เป็นความลับใช้เฉพาะประกอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลเท่านั้น ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

**คำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครองหรือบรรเทาทุกข์ชั่วคราว
ตามมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐**

ออกคำสั่งที่ (หน่วยสังกัดของผู้ออกคำสั่ง)
เมื่อวันที่..... เดือน พ.ศ.....

ได้รับรายงานจาก..... พนักงานเจ้าหน้าที่/พนักงาน
สอบสวนว่านาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง นามสกุล.....
เกิดเมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ. อายุ ปี สัญชาติ.....
เชื้อชาติ..... ศาสนา..... อาชีพ..... ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่.....
หมู่ที่..... ตรอก/ซอย ถนน ตำบล/แขวง
อำเภอ/เขต จังหวัด รหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์
ได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
นามสกุล..... เกิดเมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
อายุ ปี สัญชาติ..... เชื้อชาติ..... ศาสนา..... อาชีพ.....
ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตรอก/ซอย ถนน
ตำบล/แขวง อำเภอ/เขต จังหวัด
รหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ ในข้อหากระทำความผิดฐานกระทำความ
รุนแรงในครอบครัว โดยได้ร้องทุกข์แทนไว้ที่
เมื่อวันที่ เดือน พ.ศ. ตามคดีหมายเลขที่.....
ซึ่งข้อเท็จจริงสรุปโดยย่อได้ความว่า.....
.....
.....

เห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวจำเป็นและมีเหตุสมควรกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวและ
หรือวิธีการบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวอาศัย
อำนาจตามความในมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง
ในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

จึงออกคำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวและหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

๑. ให้ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
 นามสกุล..... ผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัว
 เข้ารับการตรวจรักษาสุขภาพกาย/จิตใจ/อาการป่วย.....
 จาก..... สถานพยาบาลเป็นระยะเวลา.....
 วัน เดือน ปี และ/หรือ

๒. ห้ามมิให้ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
 นามสกุล..... ผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัว
 เข้าที่พำนักหรือที่อยู่อาศัยของ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
 นามสกุล..... เป็นการชั่วคราว เป็นเวลา วัน..... เดือนปี
 และ/หรือ

๓. ห้ามมิให้ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
 นามสกุล..... เข้าใกล้ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง
 นามสกุลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง
 ในครอบครัว หรือบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัว และ/หรือ

๔. ให้ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
 นามสกุล..... ผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัว และ/หรือ
 นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง..... นามสกุล.....
 ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ร่วมกันให้การอุปการะเลี้ยงดู.....
 ภายใต้คำแนะนำของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือของนักจิตวิทยา/นักสังคมสงเคราะห์ เป็นระยะเวลา
 วัน เดือนปี และ/หรือ

๕. ให้ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....
 นามสกุล..... ผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวจ่าย
 ค่ารักษาพยาบาลหรือความเจ็บป่วยอันเป็นผลมาจากการถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
 เบื้องต้น เป็นเงิน บาท หรือค่าใช้จ่ายบรรเทาทุกข์เบื้องต้นอันจำเป็นแก่การ
 ดำรงชีพประจำวัน เป็นเงิน..... บาท

ให้ นาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....
 พนักงานสอบสวน แจ้งคำสั่งให้ผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามโดยไม่
 ชักช้า

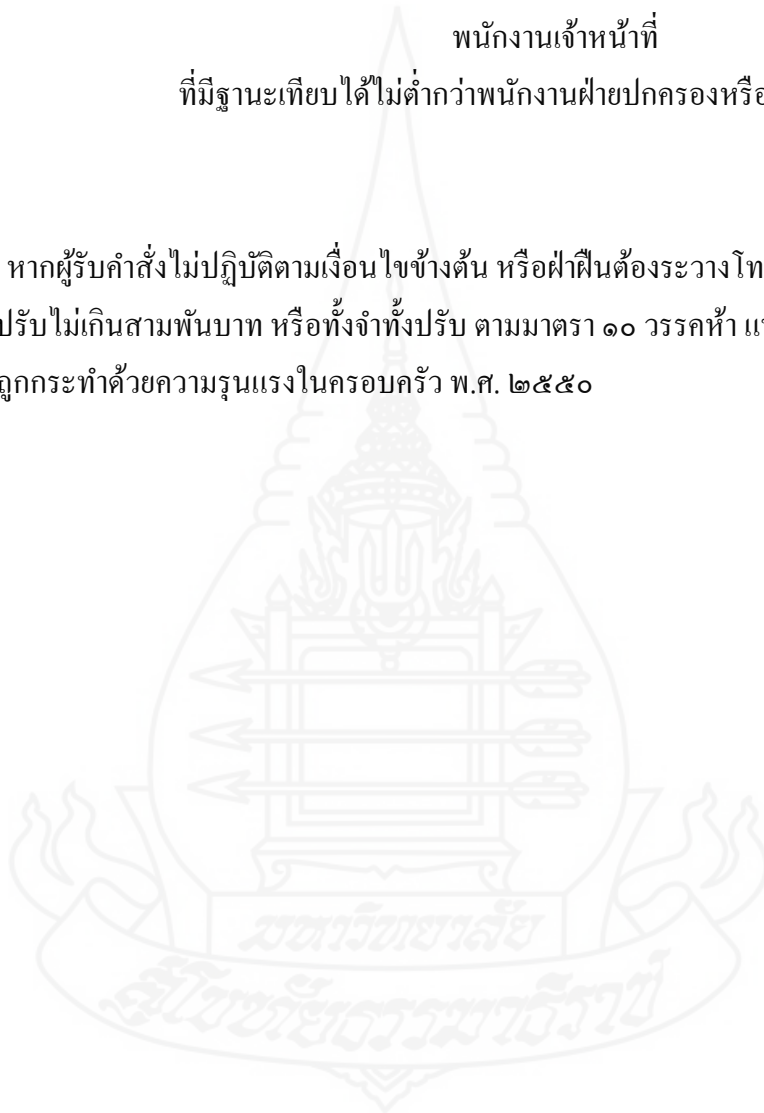
ตั้ง ณ วันที่ เดือน พ.ศ.....

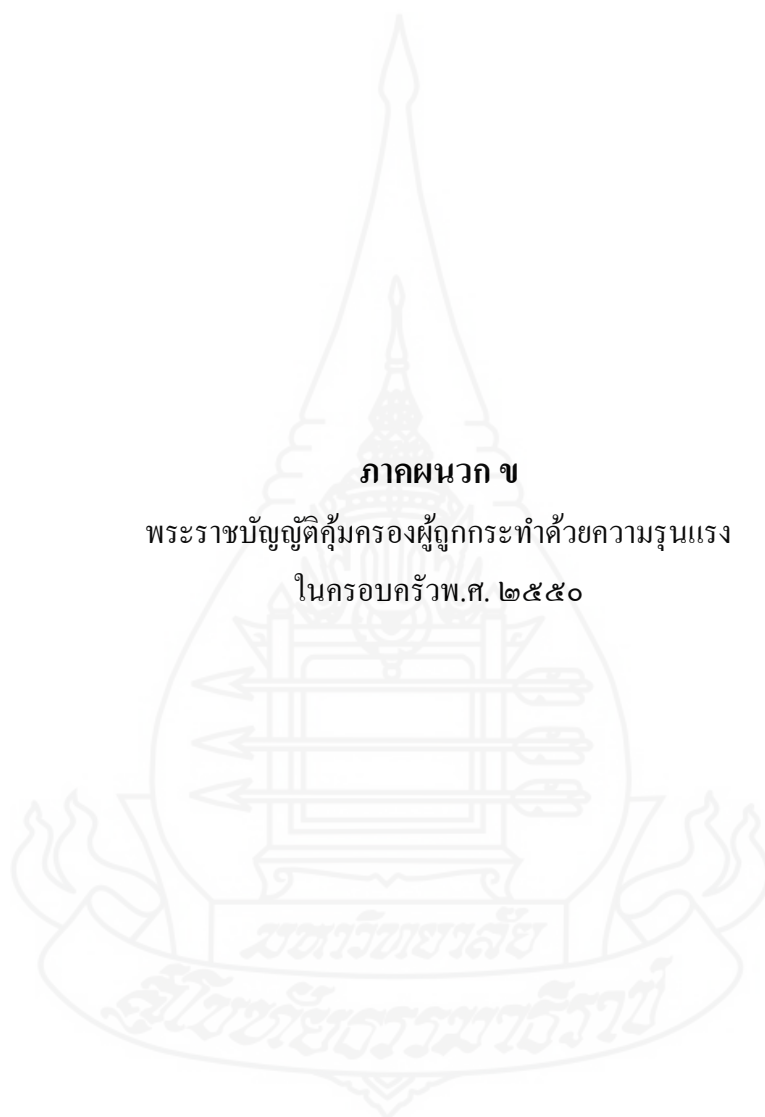
(.....)

พนักงานเจ้าหน้าที่

ที่มีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

หมายเหตุ: หากผู้รับคำสั่งไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้างต้น หรือฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา ๑๐ วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

ภาคผนวก ข

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง

ในครอบครัวพ.ศ. ๒๕๕๐

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง

ในครอบครัวพ.ศ. ๒๕๕๐

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

เป็นปีที่ ๖๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึง การกระทำโดยประมาท

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

“เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์” หมายความว่า ค่าทดแทนความเสียหายเบื้องต้นสำหรับเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวสูญเสียไป โดยผลของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และให้หมายความรวมถึง รายได้ที่สูญเสียไป ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

“นักจิตวิทยา” หมายความว่า นักจิตวิทยาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“นักสังคมสงเคราะห์” หมายความว่า นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้หมายความรวมถึง พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานสอบสวน” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในท้องที่ใดไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ให้ความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา ๕ ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

มาตรา ๖ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือได้รับแจ้งตามมาตรา ๕ แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุ เพื่อสอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้น เกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์

จะดำเนินคดี ให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๗ ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ หรือมิได้มีการร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่า คดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๘ เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา ๗ แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็ว และส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานสอบสวน พร้อมทั้งความเห็น ไปยังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอคัดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง ต่อศาลรวมไปกับความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น เว้นแต่ความผิดตามกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษสูงกว่า ให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ร่วมอยู่ด้วยในขณะสอบปากคำ เพื่อให้คำปรึกษา

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบปากคำไปก่อนโดยไม่ต้องมีบุคคลดังกล่าวร่วมอยู่ด้วย แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวน

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการของพนักงานสอบสวน ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๕ เมื่อมีการแจ้งตามมาตรา ๕ หรือมีการร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดลงพิมพ์ โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใด ๆ อันน่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในคดีตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐ ในการดำเนินการตามมาตรา ๘ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึง การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาพยาบาล การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เสนอมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หากศาลเห็นชอบกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าว ให้คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์มีผลต่อไป

ในกรณีที่ศาลไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลทำการไต่สวนและมีคำสั่งโดยพลัน หากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเพียงพอแก่การวินิจฉัยออกคำสั่ง ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือออกคำสั่งใด ๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลตามมาตรา นี้ สามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือขอให้ศาลทบทวนคำสั่งได้ภายในสามสิบวันนับแต่ทราบคำสั่ง ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นที่สุด

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑ ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามมาตรา ๑๐ หรือออกคำสั่งใด ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่เหตุการณ์หรือเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือคำสั่งใด ๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒ ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดตามมาตรา ๔ ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนด แทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

ในกรณีที่มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา ๔ ให้พนักงานสอบสวน หรือศาล แล้วแต่กรณี จัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องนั้น และกำหนดให้นำวิธีการตามวรรคหนึ่งเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้ หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้วจึงให้มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา ๔ ได้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นคำวินิจฉัยต่อไป

หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา หรือรัฐมนตรีประกาศกำหนด แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๓ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดให้มีระบบงานเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการบังคับให้เป็นไปตามมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ โดยกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๔ วิธีพิจารณา การยื่น และการรับฟังพยานหลักฐาน หากพระราชบัญญัตินี้มีได้ บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕ ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้ว เพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

(๑) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

(๒) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและ หญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่า เป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็น สำคัญ

(๓) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้อง รับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(๔) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและ ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

มาตรา ๑๖ เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาล แล้วแต่กรณีอาจตั้งผู้ประนีประนอม ประกอบด้วยบุคคลหรือคณะ บุคคลซึ่งเป็นบิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ หรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล เห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจ มอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้ คู่ความได้ยอมความกันก็ได้

เมื่อผู้ประนีประนอมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตาม คำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้ว ให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณีด้วย ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะจัดให้มีการทำสัญญายอม ความขึ้น หรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญายอมความกันต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลก็ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นว่า สัญญายอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตาม สัญญายอมความนั้น

มาตรา ๑๗ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำรายงานประจำปี แสดงจำนวนคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อ บรรเทาทุกข์ และจำนวนการละเมิดคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ของพนักงาน เจ้าหน้าที่และศาล และจำนวนการขอมความ และรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาเพื่อทราบปี ละครั้ง

มาตรา ๑๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงและ ระเบียบ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงและระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความ รุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อน เกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่าง จากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมาย อาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญา มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด มากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หรือปกป้อง คุ่มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วย ความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถ กำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัว และยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์ อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความ คุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตรา พระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวกัญจนิชฎ์ ฤทธิแสงจันทร์
วันเดือนปีเกิด	13 กุมภาพันธ์ 2519
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช 2555
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมปฏิบัติการ
สถานที่ทำงาน	สำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดอุทัยธานี เลขที่ 666 หมู่ที่ 3 ตำบลน้ำซึม อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี

